

Úvodník

Čermák Karel: Velký příběh postmoderny	3
--	---

Články

Macur Josef: Základní teoretické otázky legislativní koncepce civilního procesu	6
Štěpán Jan: Přezkoumávání soudních rozhodnutí Ústavním soudem	17
Šimíček Vojtěch: Je Ústavní soud vázán podaným návrhem?	26
Spáčil Jiří: Určení a popření otcovství po novele zákona o rodině	31
Kotásek Josef: K některým praktickým aspektům blankosměnky	34
Cepl Matěj: K pojmu outsourcingu a základním problémům jeho smluvní úpravy	40
Telec Ivo: Kontraktační povinnost ochranné organizace a její soutěžněprávní a další důsledky (prvá část)	47
Winter Filip: Co se vlastně smí a nesmí v tzv. sociální reklamě?	54
Horáková Pavla: K příspěvku Mgr. Michala Chrůmy „Zelená tunelářům“	55
Wrániková Jana: Reakce na příspěvek Mgr. Michala Chrůmy „Zelená tunelářům“	57

Z judikatury

• Proti usnesení soudu o udělení pořádkové pokuty není ústavní stížnost přípustná	58
• K otázce řádného označení žalované obchodní společnosti v soudní žalobě	58
• Soudní poplatek v řízení o vyklizení budovy; náležitosti postupu při vzdání se náhrady nákladů řízení; soud může překročit návrh účastníka na náhradu nákladů řízení	61
• Náhrada za promeškaný čas dle adv. tarifu; tarifní paušál při bezprostředně na sebe navazujících tarifních úkonech	62
• Případ, kdy lze přezkoumat pravomocné správní rozhodnutí mimo odvolací řízení i tehdy, jestliže podnět byl dán před právní mocí rozhodnutí; k otázce pravomoci stavebního úřadu a soudní pravomoci ve věci bytových úprav v rámci nájemního vztahu	65
• K otázce náležitostí výzvy soudu k zaplacení soudního poplatku; formulace „obratem“ jako lhůta k zaplacení soudního poplatku ve výzvě soudu je nesrozumitelná; odůvodnění usnesení o zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku musí obsahovat i odůvodnění soudem vyčísleného poplatku	68
• Novela zák. č. 549/91 Sb. o soudních poplatcích a vrácení dříve zaplaceného soudního poplatku	69
• Soudní poplatek při uplatnění více peněžitých nároků z jednoho nebo z různých závazkových vztahů (leasing)	71

Z České advokátní komory

1) Informace o schůzi představenstva ČAK ve dnech 7. – 8. 9. 1998	73
---	----

Obsah

2) Publikační soutěž advokátních koncipientů a mladých advokátů – soutěžní řád	74
3) <u>Seminář o zastoupení před Ústavním soudem – nepřehlédněte termín</u>	76
Z kárné praxe	
Advokát je kárně odpovědný za to, že řádně nedohlží na práci svého koncipienta	76
Sbírka útěchy	
Horory naší justice a byrokracie (Zdeněk Matis)	77
Recenze, anotace	
Rozsypal K.: Němčina pro soudní tlumočníky (Václav Mandák)	80
Kukec B.: Slovinsko in Vrhnisko odvetništvo neboč in danes (Stanislav Balík)	81
Ze zahraničí	
Grzegorzcyk T.: Nový polský trestní řád	82
Vyšlo číslo 2/98 a 3/98 Bulletinu slovenské advokacie	88
Z anglické judikatury (Václav Král)	91
Mezinárodní styky	
Vztah Evropské unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv (Jana Wurstová)	93
UIA – Mezinárodní svaz advokátů (Rao Uppaluri)	94
Návštěva delegace české advokacie v Saské advokátní komoře (Václav Mandák)	96
Personálie	
In memoriam JUDr. Jany Doležalové (Miroslav Koláčný)	97
Tisk o advokacii (K. Slavíková)	98
Z odborných časopisů (J. Vanderková)	106
Různé	
Zpráva o tenisovém turnaji české advokacie	116
III. turnaj ve squashu advokátů a advokátních koncipientů	117
Nakonec	
Dvě perličky (na dně?)...	118
Inzerce	119

Bulletin advokacie jako jediný odborný časopis přináší pravidelně informace o obsahu periodik z oblasti práva a hlavních souvisejících oborů.

Dnes na stranách 106 – 118.

Velký příběh postmoderny

Nevím, nevím, jak dopadne náš dnešní výlet do světa filozofie. Slabší povahy varují už předem: připravte se na nejhorší, moc legrace si neužijeme, své schopnosti abstrakce přepneme, hlava nás rozbolí a mne přes ni nejspíš někdo praští, jak jsem to zase všechno popletl a zamotal. Nuže vzhůru, v době postmoderní, dámy a pánové, ať chceme nebo nechceme, i u nás v Čechách už žijeme, znamená (sic – ne důkazy) té doby vnímáme (mohl bych je jmenovat) a nechceme-li upadnout do divošského barbarství, nezbyvá nám nic jiného – a nám právníkům a advokátům víc než komukoliv jinému – než se s nimi tak či onak vyrovnat. Ano, nuže vzhůru.

Nauka o poznání (noetika, epistemologie) se od dob karteziánských soustředila od objektu poznání na poznávací subjekt. Poznávací instrumentarium subjektu, jak jsme mu přivykli, však postmoderní myšlení klade do úplně jiných míst, než bychom čekali. Metodou poznání je řeč. Bez řeči nelze o žádném poznání ani uvažovat. O čem nelze mluvit, o tom je třeba mlčet, pravil Wittgenstein – meziválečný otec postmoderny z dob, kdy se postmoderná ještě nedefinovala jako postmoderná.

Wittgensteinův kánon byl signálem pro průzkum řeči. Řeč, to nejsou slovní druhy, gramatika a syntax. Řeč se neskládá ze slov a jejich vazeb, nýbrž z vět, či chcete-li z výroků. Výroky lze klasifikovat. Pro naše účely si zapamatujeme výroky kognitivní, preskriptivní a normativní. Ale výroků lze myslet neomezený počet. Wittgenstein přirovnával řečové druhy k žijícímu starobylému městu, plnému starých budov, přístaveb, přestaveb, moderních předměstí, uliček, bulvárů a nových magistrál a ptal se, kterou ulicí či domem město začíná a končí? Vždy musíme mít na mysli, o jaký výrok jde. Kognitivní výrok „okno je zavřené“ můžeme zkoumat na jeho pravdivost, preskriptivní výrok „otevři okno“ na jeho správnost. Normativní výrok „x nařizuje, aby okno bylo otevřené“ lze zkoumat nejen na správnost, nýbrž i na autorizaci x nařídít otevření okna. Každý výrok má svého adresanta (kdo výrok pronáší), adresáta (komu je výrok určen) a referens (čeho se výrok týká). Ach, to okno, to je houby, že ano, kolegyně a kolegové: co takový kognitivní výrok „advokátní komora je zbytečná instituce“? Zkuste obměnit tento deskriptivní výrok ve výrok preskriptivní a normativní. Když jste to učinili, chybili jste, neboť jste nedodrželi pravidla, jimiž se jednotlivé řečové druhy řídí. Zjednodušíme si to: co je pravdivé, nemusí mít moc co dělat s tím, co je správné: a to, co je správné, zdaleka ještě není to, co je autorizováno. Zkrátka z toho, že je okno zavřené, ještě zdaleka neplyne závěr, že má být otevřeno nebo dokonce že to má někdo nařídít.

Inu tedy, řídí-li se každý řečový druh nějakými pravidly, nejde o nic jiného, než o hru, která má také vždy svá pravidla, ať už hráči vymyšlená, přijatá nebo prostě dodržovaná, na každý pád však vždy obměnitelná a pro nové hry vždy nově stanovitelná. Řečové hry nelze tedy zkoumat odděleně od teorie her. Zvláštní je, že do řečových her je zapojen každý, neboť každý poznává; a lidský svět se nám najednou začíná jevit jako neprostopupé bludiště adresátů a adresantů s nejrůznějšími referencemi, z nichž každý obsazuje určitý uzlový bod hrací sítě: a jak řečová hra pokračuje, způsobují řečové tahy hráčů nejen výměny jejich rolí adresantů a adresátů, ale i jejich pohyby do jiných uzlových bodů sí-

tě. Tyto posuny mohou vyvolat nejen vlastní tahy nebo tahy přímých herních partnerů, nýbrž i tahy uskutečněné na vzdálených bodech sítě. Posuny mohou pochopitelně být i řetězové. Posuny způsobují, že hráč už nehraje stejnou hru, jako dřív, nebo ji hraje s jinými partnery a podle jiných pravidel.

Tento model systému, v němž probíhá veškeré poznání formou řečových her, je ovšem modelem globalizované společnosti, jak k ní dospěl vědotechnický kapitalismus tohoto století. Takový systém vykazuje v souladu se všeobecnou teorií systémů podstatný obecný znak každého systému, tedy strach z entropie (odumírání ztrátou uspořádanosti), neboli sobě imanentní tendenci k sebezachování a zvyšování své uspořádanosti, tudíž výkonnosti. To není bez vlivu na herní možnosti hráčů. Moc systému (jako moc každé instituce) je omezuje.

V této souvislosti si postmoderní myšlení klade otázku legitimizace, jako klíčovou otázku lidské ho poznání vůbec. Ani zde neopouští svá řečová východiska.

K legitimizaci nejen preskripční, ale i kognitivních a deskriptivních výroků docházelo odedávna specifickým řečovým žánrem, kterým je příběh. Narativní žánr nesestává z pouhých deskriptivních výroků, jejichž referens je nějaká událost. Příběh je víc než sled, řazení či výběr událostí. Kognitivní výroky jsou v něm promíseny nesčíslnými výroky nejen preskriptivními, ale i jinými. Legitimizační příběhy se obracely kdysi do minulosti (mýty) a legitimizovaly pravidla řečových her pro nějaké „my“, ve smyslu „já a vy“ a na rozdíl od „oni“. Moderna (moderní myšlení) nahradila tyto malé legitimizační příběhy velkým příběhem lidstva. Pod pojem moderna spadá tedy každé myšlení, které legitimizovalo své poznání velkým příběhem. Velký příběh je projekt, který směřuje do budoucnosti, k budoucí emancipaci celého lidstva. Od čeho se však chce toto nové universální „my“, které pozici „oni“ vykazuje kamsi mimo do světa barbarů a primitivů, vlastně osvobodit? Od nevědomosti, nesvobody, utrpení, bída? Vždyť právě poznání legitimizované velkými příběhy vytvořilo onen obludný vědotechnický systém, který už žije po svém a legitimizuje se – jako každý systém – pouze svou performativitou, pokud je o nějaké legitimizaci vůbec schopen uvažovat. Velké příběhy lidstva zemřely. Zemřel velký příběh křesťanství, velký příběh osvicenství, velký příběh liberální i velký příběh marxismu a komunismu. Jejich legitimizační schopnost zanikla v hrozivých událostech 20. století, které jimi byly legitimizovány. Nic nepomůže volání modernistů, aby jim bylo dopřáno jejich velké příběhy doopravdy. Velké příběhy je třeba důstojně pohřbit, ano, snad nad nimi i truchlit: tím však nedospějeme k legitimizaci svého poznání. Se smrtí velkých příběhů zemřela i moderna. Nastala doba postmoderní.

Velké legitimizační příběhy byly i velkými příběhy práva. Rovnost, volnost, bratrství. Velké občanské kodexy, které vedly k frapantním nerovnostem (nemám na mysli majetkové, ale nerovnoměrné přidělení moci). Demokratické ústavy, které vedly k totalitám. Liberální idea lidských práv, která vede k teroru. Vše legitimizováno velkým příběhem lidstva. Nedívím se těm postmodernistům, pro něž všechny velké příběhy zemřely v Osvětimi, jak obrazně říkají.

Ano, tak jsme si tedy poplakali nad smrtí velkého příběhu, ale co teď? V řečových hrách usilujeme o další poznání: stačí jeho legitimizace performativitou systému? Poctiví postmodernisté se shodují na tom, že ne. Performativita je aporem, nevypočitatelné a nedosažitelné přání. Zda jistý input do systému přinese vyšší output – o tom nelze pronést pravdivý kognitivní výrok. Kdyby měl být pravdivý, náklady na empirické zjištění všech kalkulatelných proměnných veličin by převyšily kapacitní možnosti celého systému. Pravděpodobnostní kalkuly – ó, jak jsou ošemetné v době teorie katastrof

a nenávratných kroků k nim. Legitimizace performativitou navíc neodstraňuje utrpení, ledaže by jeho odstranění učinilo systém performativnějším.

Legitimizace diskursem: jistě lepší, než co ostatního. Ale o čem má ten diskurs být? O jakýchsi metaprávidlech pro všechny řečové hry? A to vše v podmínkách demokracie, které, jak už dobře rozlišoval Kant, vždy hrozí směřování k režimu despotickému, neboť veškerá moc patří jedinému subjektu (lidu)? Lze pravdu kognitivních výroků prostě legitimizovat konsensem? A co teprve spravedlnost výroků preskriptivních? Idea pravdy a spravedlnosti není ideou konsensu.

Nechat každé řečové hře, aby si našla svá pravidla? Tedy vlastně najít konsensus o tom, že řečové hry jsou heteromorfní? Nepohybujeme se v kruhu? Není to právě dobře, že se pohybujeme v kruhu? Není už moderní vědění plně paralogií? Nelegitimizuje právě nalézání paralogií a paradoxů naše řečové hry? Řečové hry badatelů snad ano. Jinde – a nikde víc, než v řečových hrách právníků a politiků – je každý z nás hráčů neustále v podezření, že nalezený paradox je ve skutečnosti sofisma.

Řeknete, co s tím vším my advokáti, my právníci?

Snad přece jen něco.

Dodržujeme pravidla řečových her advokátů? Jsou dostatečně legitimizována konsensem hráčů? (Etická pravidla).

Víme, že autorizace normativního výroku není ještě zdaleka legitimizací správnosti preskripcí v něm obsažené? (Parlament se usnesl, že Romové na našem území nenarození nemají státní občanství).

Máme sklon legitimizovat svou řečovou hru performabilitou systému, či nám blízkého subsystému? (Hlavně že kancelář dostala od klienta zapláceno).

Proč pronášíme právě tyto a ne jiné výroky? Co nás k tomu legitimizuje? (Úplatek poskytnutý k dosažení přípustného cíle je mravný.)

Nesměšujeme až příliš často odlišné řečové hry? (X: Žalobce má proti žalovanému pohledávku. Y: X nemá dostatečné právnícké vzdělání. Z: Advokát musí mít právnícké vzdělání. X: Z je podjatý. Atd. atd.)

Už nechám vás i sebe na pokoji. Vážná, komplikovaná, skeptická, depresivní pozice. Pozice individuální obrany proti expandujícímu systému. Pozice možná i pro milovníky malých a velkých příběhů.

Á propos, všimli jste si řečového žánru tohoto úvodníku? Ďas to spral, je to paralogicky a paradoxně velký příběh postmoderny. I když se možná teprve začíná vyprávět. Nebo umřel dřív, než se narodil? Beru to na sebe. Mea culpa. Snad mě k vyprávění příběhu legitimizovala právě jeho paralogie. Anebo je to sofisma?

Karel Čermák

Říjen 1998

Poznámka: Myšlenky Lyotarda, Habermase, Adorna a Wittgensteina jsem použil ve vztahu k právu. Že jinak zabírají prostor mnohem širší je snad samozřejmé. Za možné dezinterpretace a četná zjednodušení se čtenářům odborníkům omlouvám.

Prof. JUDr. Josef Macur, DrSc.
Právnická fakulta MU Brno

Základní teoretické otázky legislativní koncepce civilního procesu

ÚVOD

Legislativní úprava českého civilního práva procesního prošla po listopadu 1989 mnohými dílčími změnami, jež se promítly do značného počtu přijatých novel. Na jejich základě se český civilní soudní řád více přiblížil legislativní úpravě vyspělých evropských zemí. Tento vývoj není ukončen a bude zřejmě pokračovat ještě významnějšími legislativními akty. Současná česká právní úprava civilního procesu je totiž nejen nadále kritizována z hlediska vnitrostátního, ale je nepříznivě posuzována i významnými zahraničními institucemi vyspělých evropských zemí. Podle „Zprávy mise expertů JHA o identifikaci projektů v oblasti justice a záležitostech vnitra, jež mají být realizovány v rámci programu PHARE v České republice“⁽¹⁾ je na úseku civilního soudnictví největším problémem nedostatečná legislativa procesního práva. Jak zpráva uvádí, čeští soudci „musí čelit chaotické legislativě, z níž mnoho částí je nyní zastaralých“, takže neodpovídají zejména dnešní realitě hospodářských vztahů. Kritizována je také „obtížná situace pokud jde o výklad zákonů, která nutně vede k rozporům“. Proto zmíněná zpráva, založená na hlubším průzkumu vykonaném experty v době od 17. do 21. listopadu 1997, zdůrazňuje nutnost další rozsáhlé legislativní činnosti především v oblasti civilního práva procesního a poukazuje na okolnost, že také české Ministerstvo spravedlnosti si tuto situaci uvědomuje.

Hluboké a obsáhlé zásahy do legislativy civilního práva procesního by však neměly být založeny pouze na ryze pragmatických přístupech, ale měly by se opírat o zobecňující teoretické poznatky procesní právní vědy dosahované v rámci základního výzkumu. Na rekonstrukci civilního procesu se tak jako na všechny významné oblasti lidského poznání a tvořivé činnosti vztahuje požadavek plného rozvinutí struktury zahrnující základní výzkum, aplikovaný výzkum a přijímání praktických řešení. Dochází-li k omezení a deformaci této struktury, z níž je uplatňována pouze některá z jejích složek a jiné složky (např. základní výzkum) jsou podceňovány nebo likvidovány, nelze dospět k dokonalým a všestranně vyhovujícím výsledkům.

V poměrně krátkém článku se lze zabývat pouze některými významnějšími souvislostmi mezi praktickou legislativní činností v oblasti českého civilního práva procesního a poznatky základního výzkumu, dosahovanými procesní právní vědou. Přitom je nutno brát v úvahu, že civilní proces českých zemí se v historicky velmi dlouhém období vyvíjel v rámci kontinentálního právního systému v plné závislosti na civilním procesu rakouském, jehož vývoj zase dosti úzce souvisel s vývojem civilního procesu německého. Předmnichovská Československá republika převzala v oblasti civilního práva pro-

cesního jurisdikční normu, celý civilní soudní řád z roku 1895 i exekuční řád z roku 1896, jež platily na území bývalého Rakouska-Uherska v tzv. historických zemích (nikoliv tedy na území současného Maďarska či Slovenska). Základní koncepce civilního práva procesního, obsažená v původní rakouské legislativní úpravě, zůstala u nás v podstatě zachována i v letech 1948 až 1989, i když v této době jednak bylo realizováno nadměrné zjednodušení procesních předpisů, čímž vznikaly neodstranitelné mezery v právní úpravě civilního procesu, jednak došlo k závažným deformacím civilního práva procesního (např. k podstatnému omezení uplatnění zásady dispoziční a projednací, k zavedení institutů účasti prokurátora, národního výboru a společenské organizace v civilním řízení atd.).

Z historického vývoje rakouského i německého civilního procesu, který probíhal několik set let, je možno vyvozovat mnohé závěry, které jsou aktuální právě v dnešní době, kdy se uskutečňují závažné legislativní změny v oblasti českého civilního práva procesního. I když lze samozřejmě hledat poučení také v historii i v současné úpravě právních řádů jiných, vzdálenějších zemí, je nutno vycházet především z vývoje civilního procesu středoevropského. V tomto směru lze konstatovat zejména dvě základní teoretické koncepce civilního procesu, jež se současně vyvíjely po dobu nejméně dvou set let a s větším nebo menším úspěchem nalézaly uplatnění v legislativní úpravě své doby. Němečtí i rakouští teoretikové označují tyto koncepce jako „koncepti liberální“ a „koncepti sociální“ (i když ovšem tuto terminologii nelze bezprostředně spojovat s obdobně znějící terminologií politickou). Otázka legislativního uplatnění jedné či druhé z obou těchto koncepcí nepřestává být aktuální ani v současné době.

LIBERÁLNÍ KONCEPCE CIVILNÍHO PROCESU

Již na samotném začátku devatenáctého století německý procesualista Gönner, který jako první dospěl k rozlišování zásady projednací a zásady vyšetřovací, rozvíjel myšlenku, že strany v civilním soudním řízení sporném jsou oprávněny nakládat nejen svými subjektivními právy, ale také skutkovým stavem, resp. samotnými skutečnostmi, důležitými pro posouzení a rozhodnutí věci. Podle Gönnera subjekt soukromého práva může nejen určovat, kterému jeho právu a v jakém rozsahu má být poskytnuta ochrana, ale může také stanovit, jakými prostředky má být této ochrany dosaženo. Soudce nemá provádět v průběhu celého řízení žádné úkony z úřední moci, ale naopak každý jeho úkon má být podmíněn a vymezen přednesy stran. Určující roli v civilním sporném řízení mají mít strany, kdežto soudce má zůstat pasivním. Při zjišťování skutkových okolností se má omezit výlučně na přednesy a návrhy sporných stran. Otázka pravdivého zjištění skutkového stavu není podle Gönnera hlavním ani základním cílem civilního procesu a celé řízení je podřízeno dosažení hlavního cíle, kterým je prosazení subjektivního soukromého práva. Strany přitom mohou zásadně ovlivnit obsah soudního rozhodnutí svým nakládáním skutkovými okolnostmi, aniž by nakládaly svými procesními právy.²⁾

Také pozdější zastánci Gönnerovy nauky přiznávali otázce pravdivého zjištění skutkového stavu jen druhořadý význam a zdůrazňovali neomezené právo stran volně nakládat skutečnostmi rozhodnými pro obsah soudního rozhodnutí. Jak uváděli, v civilním sporném řízení nejde o to, aby konečné meritorní rozhodnutí soudu odpovídalo skutečnému stavu věci, resp. skutečným hmotněprávním poměrům, ale spíše o to, aby byly na skutkový stav, vyplývající z procesní činnosti sporných stran, správně aplikovány předpisy hmotného práva. Z tohoto období pochází také argumentace, podle níž zákonodárce zá-

měrně činí vítězství procesní strany závislým na jejím „talentu“ vést jednání ve sporu ke svému prospěchu. Jakékoliv vměšování soudce do „bojového“ vztahu stran se jevílo nežádoucím a nespravedlivým.

Posléze Canstein formuloval stanovisko, podle něhož strany mají právo nakládat skutkovým stavem (nikoliv pouze svými subjektivními procesními právy), zcela otevřeně. Podle jeho tvrzení strany mají právo na „svůj“ skutkový stav, který není výrazem objektivních poznatků o skutečnostech vnějšího světa, ale je zvláštní konstrukcí, vyplývající z procesní činnosti stran, která může, ale také nemusí odpovídat objektivní skutečnosti.³⁾

Canstein spatřoval cíl a účel zásady projednací v civilním řízení v ryze formálně logické konstrukci skutkového stavu, která je založena na předpokladu, že strany v řízení skutkovým stavem volně nakládají a soudní rozhodnutí se zakládá na subjektivní „pravdě stran“ prosazované v mezích „pravidel hry“ civilního procesu. Nepřihlížel k funkčním vazbám mezi civilním právem hmotným a procesním, ani k účelu civilního procesu, který by spočíval v poskytování ochrany skutečným, nikoliv pouze fiktivním subjektivním hmotným právům. Skutkový stav, který po skončení řízení soud musí položit na základ svého rozhodnutí, je podle Cansteina spíše výsledkem subjektivních záměrů v procesní činnosti stran, jejich procesních schopností a taktiky, než objektivním obrazem věci, jevů a dějů vnějšího světa, jak ve skutečnosti nastaly a jsou rozhodující pro vznik, změnu či zánik subjektivních soukromých hmotných práv. V Cansteinově pojetí je tedy skutkový stav pouze produktem zvláštního „mechanismu“ civilního soudního řízení, v němž všemchnu aktivitu potřebnou ke konstrukci skutkového stavu vyvíjejí procesní strany, přičemž rozhodující úlohu má jejich strategie a taktika vedení civilního sporu. Otázku, zda výsledek dokazování odpovídá skutečností, jež objektivně v minulosti nastaly a vyvolaly určité hmotněprávní účinky, podle Cansteina vlastně nelze ani položit, neboť zákonodárce celkovou úpravou civilního soudního řádu nesleduje cíl poznání skutečností, ale cíl prosazení práva. Je-li tohoto cíle dosaženo postupem, který je v souladu s formálními pravidly civilního procesu, nemá smysl klást otázku, zda meritorní soudní rozhodnutí je v souladu se skutečnými hmotněprávními poměry, resp. zda skutkový stav, z něhož soud v souladu s ustanoveními civilního soudního řádu vychází, odpovídá či neodpovídá skutečnosti.

Na počátku dvacátého století Goldschmidt⁴⁾ zdůrazňoval, že civilní proces již svou povahou nemůže být jiný než liberální. Svoji nauku o civilním soudním řízení v podstatě koncipoval jako nauku o taktice procesních stran, které vycházejí z pozitivního procesního práva a posuzují svou procesní situaci podle toho, co z ní vyplývá pro jejich jednání, aby nabýly procesní převahu, popřípadě za jakých podmínek riskují určité nepříznivé důsledky své činnosti nebo nečinnosti v soudním řízení. V civilním procesu strany podle Goldschmidta bojují o vítězství beze všech ohledů, nejsou vázány žádnými procesními povinnostmi a jsou vedeny pouze osobním úsilím o úspěch. Nelze ani považovat za nespravedlivé, jestliže strana podlehne ve sporu jen v důsledku své neobratnosti a netaktičnosti v procesním postupu. Situace je zde podle Goldschmidta obdobná jako v případě soukromoprávního (hmotněprávního) jednání strany. Strana, která např. v rámci smluvního jednání postupuje neobratně, musí snášet bez dalšího právní následky výsledků svého smluvního jednání.

V novější době např. Grunsky⁵⁾ zdůrazňuje, že zásada projednací nerozlučně souvisí s hmotněprávní dispozicí soukromými právy a oblast jejího uplatnění by měla být rozšířena tak, aby plně odpovídala hmotněprávní dispoziční volnosti nositelů subjektivních soukromých práv.

V současnosti se také u nás uplatňují různé diskusní příspěvky i časopisecké články, jež se přibližují k myšlenkám, na nichž se zakládá liberální koncepce civilního procesu. Setkáváme se např. s názorem, že přesahuje možnosti sporného soudního procesu vytyčovat si pěkně znějící, avšak nespílitelný cíl pravdivého zjišťování skutečného stavu věci. Proto je podle uvedených názorů nutno rezignovat ve sporném civilním řízení na skutečný stav věci, neboť cílem procesu je pouze odklidit spor podle jasných předem daných pravidel, které garantují rovné postavení obou stran v řízení. V této souvislosti je poukazováno i na současné postmoderní filozofické zpochybňování samotného pojmu pravdy nebo aspoň její poznatelnosti.

SOCIÁLNÍ KONCEPCE CIVILNÍHO PROCESU

Téměř současně s rozvíjením liberální koncepce civilního procesu byly již v devatenáctém století formulovány kritické názory na tuto koncepci. Ve dvacátém století se pak uplatňovaly ještě důrazněji a šířeji. Nesměřovaly proti dominantnímu postavení zásady projednací v civilním soudním sporu, ale především usilovaly o modernizaci civilního procesu. Významnými představiteli této koncepce byli A. Menger⁶⁾ a zejména F. Klein,⁷⁾ tvůrce rakouského civilního soudního řádu z roku 1895, kteří položili důraz na požadavek funkčního a efektivního soudnictví v moderním státě. Odmítli starší pojetí zásady projednací jako práva stran nakládat skutečnými a předepisovat soudu, jaký skutkový stav má položit na základ svého rozhodnutí. Význam této zásady spatřovali v její způsobilosti umožnit soudu pravdivé zjištění a objasnění skutkového stavu věci zejména tím, že strany, jež nejlépe znají skutkové okolnosti, které nastaly před procesem, samy svou aktivitou a iniciativou vnesou do civilního řízení potřebný skutkový, resp. důkazní materiál.

Zastánci sociální koncepce měli na zřeteli především rychlý rozvoj moderní společnosti ve všech jeho aspektech (nikoliv pouze sociálních) a důsledky tohoto vývoje pro moderní civilní proces. Poukazovali na oprávněné zájmy moderních podnikatelů a subjektů hospodářského života na rychlém obratu peněžních prostředků a zejména na likviditě pohledávek. Klein věnoval značnou pozornost potřebám radikálního urychlení civilního soudního řízení, které má plně uspokojovat požadavek rychlého a účinného vymáhání peněžních a jiných materiálních nároků. Právní spory řešené soudem nemají podle jeho názoru prohlubovat nežádoucí konflikt mezi potřebami dynamického hospodářství a opožděnou realizací pohledávek, ale naopak urychlení civilního řízení má podporovat rozvoj ekonomiky a rychlý oběh finančních prostředků v hospodářském organismu. Smysl rozšíření možnosti soudu přiměřeně zasahovat do běhu civilního řízení Klein neviděl pouze ve zlepšení procesního postavení sociálně slabých stran uplatňováním poučovací povinnosti soudu, ale především v tom, aby se soud v patřičné míře podílel na ekonomickém i sociálním rozvoji společnosti, aniž by tím bylo jakkoliv dotčeno zvláštní společenské postavení soudů. Vysoce funkční a efektivní soudnictví mělo podle Kleina přispívat k rozvoji společenského řádu, založeného na soukromém podnikání a tržním hospodářství, především tím, že soud svou aktivitou, zejména uplatňováním povinnosti dokazovací, umožní rychlé prosazování práva. Soudní vymáhání pohledávek, vznikajících v podmínkách dynamického hospodářského systému, nemá být podle Kleina „nevypočitatelným rizikem“, ale urychlenou podporou zdravého hospodářského života. Tyto myšlenky, vyslovené tvůrcem dosud platného ra-

kouského civilního soudního řádu před více než sto lety, pozoruhodně odpovídají i naléhavým požadavkům současné doby, aniž by cokoliv ztrácely na své aktuálnosti.

V polovině dvacátého století Bernhardt⁸⁾ rozvíjel Kleinovo učení svou formulací nadindividuálního cíle civilního procesu, který spatřoval v ochraně právního řádu. Vedle speciální úlohy ochrany subjektivních práv sporných stran přísluší státu také realizace obecné úlohy výkonu soudnictví, který je neoddělitelný od ochrany právního řádu. Tomuto obecnému cíli může podle Bernhardta sloužit jen zákonný rozsudek, založený na pravdivém zjištění všech rozhodných skutkových okolností. Realizaci veřejnoprávní povinnosti pravdivého vylíčení skutkového stavu, uložené civilním soudním řádem pod Kleinovou redakcí procesním stranám, Bernhardt považoval za nejvyšší měřítko procesních zákonů, neboť povinnost pravdivosti („povinnost k pravdě“) chrání současně soudce před neodpovědným přístupem k objasňování skutkového stavu věci.

Nadindividuální cíl ochrany právního řádu nemůže být podle Bernhardta splněn, mohou-li strany volně nakládat skutkovým stavem. Soud musí být proto zbaven povinnosti respektovat libovůli stran při zjišťování skutkových okolností a rozhodovat na základě iluzorního, klamného skutkového stavu, vyplývajícího z volného nakládání skutkovým stavem procesními stranami. Kdyby strany mohly volně nakládat skutečností, nesloužilo by to splnění cílů výkonu soudnictví, ale jednalo by se o zneužití civilního procesu. Civilní proces nesmí být používán k dosahování hmotněprávních účinků, jež mohou být pouze výsledkem hmotněprávního jednání stran.

Uvedené myšlenky rozvíjí také Weyers,⁹⁾ který neodmítá plně uplatnění zásady projednací v civilním řízení včetně institutu doznání, avšak zdůrazňuje, že strany mají nést odpovědnost za své procesní jednání v oblasti zjišťování skutkového stavu. Zásada projednací má být zbavena ideologických aspektů a nesmí být považována za prodloužení soukromoprávní (hmotněprávní) autonomie procesních stran. Rozhodující je podle Weyerse okolnost, že strany mají osobní zájem na dostatečném pravdivém vysvětlení skutkového stavu. Tím ovšem, jak Weyers uvádí, není vyloučeno, že strany někdy skutkový stav dostatečně neobjasní; to však neznamená, že mají právo nakládat skutečností. I za předpokladu, že by tak činily s úmyslem disponovat svými hmotnými právy, nebyl by jejich postup v souladu se zákonem, neboť hmotnými právy mohou disponovat způsobem, který odpovídá zákonným normám materiálního práva.

Ostatně již Hellwig¹⁰⁾ odmítal právo stran nakládat předmětem řízení prostřednictvím rozsudku založeného na nepravdivých okolnostech. Pokud se vyskytnou individuální případy soudních rozhodnutí založených na skutkovém stavu, který nebyl pravdivě objasněn, není to důsledek toho, že strany jsou oprávněny nakládat skutkovým stavem, ale jde o důsledek porušení odpovědnosti stran za náležitě shromáždění důkazního materiálu v kontradiktorním procesu ovládaném zásadou projednací. Nepravdivé, popřípadě neúplné objasnění skutkového stavu věci stranami není realizací jejich procesních práv, ale neodpovědným procesním chováním, které za určitých okolností může znemožnit vynesení věcně správného soudního rozhodnutí.

V současné době např. významný rakouský procesualista H. W. Fasching¹¹⁾ zdůrazňuje, že v oblasti skutkových tvrzení musí být zachována iniciativa stran, které jsou však současně prostřednictvím povinnosti pravdivého a úplného vylíčení skutkového stavu vedeny k tomu, aby se omezily pouze na tvrzení podstatných a pravdivých skutečností. Soudu má být podle Faschinga umožněno ak-

tivní vedení procesu, jež je garantováno jeho povinností náležitěho objasnění skutkového stavu. Provedení důkazu soudem z úřední moci může být podle uvedeného autora vyloučeno pouze na základě souhlasného projevu vůle obou stran.

Podobně významný německý procesualista A. Blomeyer¹²⁾ plně uznává význam zásady projednací v civilním sporném řízení, avšak zdůrazňuje, že strany mohou být společně zainteresovány na určitém výsledku sporu a omezit se proto pouze na skutková tvrzení a na důkazy, z nichž vyplývá obsah rozsudku, který si obě strany přejí. To však není podle Blomeyera přijatelné zejména v případech, jestliže sporným právním vztahem nejsou strany podle ustanovení hmotného práva oprávněny nakládat. Soud musí v tom případě sám z úřední moci objasnit skutkový stav.

Podle O. Jauerniga¹³⁾ dnešnímu pojetí státu odpovídá zdůraznění iniciativy jednotlivce a jeho svobody jednání, jež mohou být omezeny pouze tehdy, je-li to nutné v zájmu společenského soužití. Jauernig odmítá jak poručníkování státu, tak bezbřehý individualismus a zdůrazňuje, že stranám v civilním řízení je nutno ponechat odpovědnost za skutkový materiál. Stát jim však musí vytvářet podmínky k tomu, aby tuto odpovědnost mohly nést a současně aby bylo vyloučeno překrucování skutečností jednou stranou v neprospěch druhé. Odpovědnost stran za skutkový materiál je podle Jauerniga nezbytným předpokladem současného civilního procesu. R. Bruns¹⁴⁾ rovněž zdůrazňuje aktivitu stran v souladu se zásadou projednací v civilním řízení, která umožňuje shromáždění potřebného skutkového materiálu. Soud svou přiměřenou aktivitou má vytvářet vhodné podmínky pro tuto činnost stran.

Známy německý teoretik Hippe¹⁵⁾ uvádí, že civilní řízení by ztrácelo svůj smysl a cíl, kdyby nebylo ochranou a prosazením skutečného materiálního práva, neboť v tomto řízení nejde o to, kdo ve sporu zvítězí, ale o to, kdo je v právu. Prostředkem k tomu je především iniciativa stran při odhalování a vysvětlování skutečného stavu věci v kontradiktorním sporu.

ÚČEL CIVILNÍHO SOUDNÍHO ŘÍZENÍ

Pro posouzení otázky, která z obou uvedených koncepcí civilního procesu je správná a měla by být dále rozvíjena, je důležité především vymezení účelu civilního procesu. Jde o to, zda cílem civilního sporného řízení je pouhé „odklizení sporu podle předem daných pravidel“, tedy odstranění určitého společenského konfliktu za pomoci určitého předem stanoveného formálního postupu, anebo zda účel civilního řízení lze obsahově charakterizovat jako poskytování ochrany subjektivním hmotným právům a oprávněným zájmům.

Proti druhému, obsahovému pojetí účelu civilního procesu, je zpravidla namítáno, že v běžné soudní praxi nejsou výjimečným jevem pravomocná rozhodnutí, která neodpovídají skutečným hmotněprávním poměrům a neposkytují tedy ochranu subjektivním právům ani oprávněným zájmům, popřípadě nejsou prostředkem ochrany právního řádu. V této souvislosti se nejedná pouze o pravomocná rozhodnutí, která jsou vadná, resp. odporují platným procesním předpisům. Jde také o případy, kdy soud rozhoduje s ohledem na důkazní nouzi podle pravidel o důkazním břemenu, anebo kdy rozhoduje na základě neúplného důkazního materiálu, protože strany v uložené lhůtě nepředložily soudu požadované návrhy, důkazy či vyjádření. Výsledkem civilního řízení nemusí být ochrana skutečných subjektivních hmotných práv ani v případech některých rozsudků pro uznání nároku, pro zmeškání apod.

Účel civilního procesu však nelze ztotožňovat s definicí civilního soudního řízení. Ani v případech, kdy není splněn cíl soudního řízení, tedy ochrana subjektivních práv, nepřestává být civilní proces civilním procesem a rozhodnutí soudu zůstává po nabytí právní moci závazným soudním rozhodnutím. Splnění cíle nelze považovat za určující znak civilního procesu, který by měl být také obsahem jeho definice. Tento proces lze definovat jako postup soudu, stran a dalších zúčastněných subjektů při projednávání a rozhodování soukromoprávních sporů orgány výkonu soudnictví. Poukaz na účel civilního procesu může být pouze vyjádřením požadavku, jakým má civilní proces být, resp. jaké úlohy by měl plnit, nikoliv však výpovědí o tom, čím civilní proces je. Tak např. v přírodních vědách se považuje za samozřejmé, že definice určitého objektu musí vycházet z jeho podstatných, určujících imanentních znaků, které jsou charakteristické pro objekt samotný, nikoliv pro jeho vnější, účelový vztah. Není tedy správné, jestliže v české procesní právní nauce po mnohá desetiletí byla ochrana subjektivních práv považována za součást definice civilního procesu.

Tím však není řečeno, že problematika účelu a cíle civilního procesu není důležitá, anebo že jí nemá být věnována prvořadá pozornost. Naopak jde o problematiku velmi závažnou, kterou však nelze ztotožňovat s otázkou definice civilního procesu. Nelze pochybovat o tom, že po oddělení práva procesního od práva hmotného, jež bylo dlouhodobým historickým procesem, existují mezi oběma těmito právními strukturami pevné a úzké funkční vazby. Procesní právo jako celek slouží ochraně práva hmotného a v případě ztráty této funkce by ztratilo jakékoli opodstatnění své existence, kdežto právo hmotné jako celek předpokládá možnost jeho právní ochrany, resp. ochrany subjektivních práv, jež na jeho základě vznikají. Bez právní ochrany poskytované v civilním soudním řízení by funkce soukromého práva hmotného byla rovně nemyslitelná.

Poznání objektivních skutečností, tedy pravdivé zjištění skutkového stavu v civilním procesu a poskytování soudní ochrany skutečným, objektivně existujícím, resp. platným subjektivním hmotným právům a právním vztahům, je základním, obecným předpokladem integrace mezi právem hmotným a procesním. Pokud by byl účel procesního práva formulován zcela samostatně a striktně se omezoval na oblast civilního práva procesního, resp. civilního procesu (účel „odstranění sporu“), byly by tím popřeny základní funkční vazby mezi právem procesním a hmotným.

Žádné subjektivní hmotné právo nelze uměle a neorganicky odtrhnout od objektivních skutečností vnějšího světa, které je podle platných norem hmotného práva nezbytným předpokladem jeho vzniku. Proto také moderní civilní soudní řády dvacátého století zakotvily povinnost procesních stran, aby pravdivě a úplně vylíčily skutečnosti, jichž se za účelem uplatnění svých subjektivních soukromých práv a nároků dovolávají. Obecně vzato, nelze poskytnout ochranu určitému subjektivnímu hmotnému právu, aniž by byl pravdivě zjištěn skutkový předpoklad jeho vzniku, tedy skutečnosti, které odpovídají hypotéze hmotněprávní normy, již je uplatňované subjektivní právo upraveno.

V současné době se v podstatě již uznává, že v průběhu civilního řízení není možno procesním stranám dovolit, aby vědomě a záměrně uváděly nepravdivé skutečnosti. Nelze totiž od procesních stran vyžadovat dodržování určitého právního postupu předepsaného civilním soudním řádem a současně připustit, aby záměrně získávaly výhody nepravdivými nebo neúplnými skutkovými přednesy, které jsou v rozporu se skutečnostmi. Pokud má být ve společnosti uskutečňován určitý právní řád, je

nutno od společenských subjektů vyžadovat, aby se tímto právním řádem řídily a dodržovaly normy jak procesního, tak hmotného práva. Jinak není požadavek respektování zákona kladen vážně a v tom případě je také zbytečně klást otázku dodržování právního postupu stranami v samotném civilním soudním řízení.

Poukaz na případy, kdy pravomocné soudní rozhodnutí není založeno na pravdivém, objektivním zjištění skutečností, nemůže být argumentem proti závěru, podle něhož je účelem civilního procesu ochrana subjektivních práv. Účel totiž stanoví, jaký má proces být, nikoliv jaký je. Tento účel je výrazem určitých hodnot, z jejichž hlediska má být průběh civilního řízení i samotné soudní rozhodování obecně posuzováno a hodnoceno. Účelem procesu není konstrukce skutkového stavu, odlišného od stavu skutečného, který má být zjištěn co nejlépe a nejvěrněji. Pokud některé důkazy nelze podle soudního řádu vykonat, má tím být jen zabráněno narušení nezadatelných práv dotčených osob. (Např. ochrana osobnosti člověka.) Smyslem takové úpravy není uplatnění fingovaného skutkového stavu věci. Pokud vznikne neodstranitelná objektivní nejistota o skutečnostech, důležitých pro rozhodnutí věci (stav „non liquet“), rozhoduje soud podle pravidel o důkazním břemenu, aniž by předstíral, že rozhoduje na základě skutečného, všestranného zjištění skutkového stavu.

Účel civilního procesu lze charakterizovat nejen na úrovni ochrany subjektivních práv, ale také na objektivní úrovni ochrany právního (soukromoprávního) řádu. Výkon soudnictví je realizací jedné z důležitých funkcí státu, zájem na řádném výkonu soudnictví a na plnění jeho úloh je zájmem veřejným a realizuje se prostřednictvím veřejnoprávních institucí. Ochrana soukromoprávního řádu se však nemůže uskutečňovat jeho autoritativní, nucenou kontrolou či vynucováním plnění subjektivních povinností bez ohledu na stanovisko a vůli subjektů oprávněných. Plně záleží na tom, zda tyto subjekty samy o ochranu požádají a v jakém rozsahu tak učiní. Ochrana právního řádu se nemůže uskutečňovat jinak než v mezích civilního soudního řádu a civilního procesu, ovládaného zásadou dispozitivní, zásadou projednací, zásadou rovnosti stran a dalšími zásadami, upravujícími průběh civilního řízení. Veřejný zájem na ochraně soukromoprávního řádu nelze tedy realizovat jinak než uspokojením individuálních, soukromých zájmů fyzických a právnických osob na poskytnutí ochrany jejich subjektivním právům. Naopak zase těmto soukromým zájmům nelze poskytnout ochranu jinak než realizací veřejného zájmu na výkonu soudnictví, založeného na úplném a pravdivém zjišťování sporných skutečností.

PROBLÉM FORMÁLNÍ A MATERIÁLNÍ PRAVDY V CIVILNÍM SOUDNÍM ŘÍZENÍ

Otázka základní koncepce civilního procesu a jejího legislativního vyjádření úzce souvisí s rozlišováním mezi pravdou formální a materiální. Po čtyřiceti letech stálého zdůrazňování zásady materiální pravdy v civilním soudním řízení se po roce 1989 situace změnila a mnozí představitelé civilně procesní teorie i praxe začali zdůrazňovat potřebu důsledného uplatňování formální pravdy v civilním procesu. Otázkám, které v dané souvislosti vznikají, je proto třeba věnovat hlubší pozornost.

V polovině devatenáctého století již Canstein zdůraznil význam „formální pravdy“ v civilním řízení, která podle jeho názoru realizuje cíl a účel zásady projednací, jejíž uplatnění vede k ryze formálně logické konstrukci skutkového stavu, vycházející z předpokladu, že strany v řízení volně nakládá-

jí skutkovým stavem a soudní rozhodnutí se zakládá na subjektivní „pravdě stran“, prosazované v mezích „pravidel hry“ civilního procesu. Nepřihlížel k funkčním vazbám mezi civilním právem procesním a hmotným, ani k samotnému účelu civilního procesu, který by spočíval v poskytování ochrany skutečným, nikoliv pouze fiktivním hmotným právům. Podle Cansteina je „formální pravda“ pro civilní proces charakteristická, neboť je výrazem nakládání skutkovým stavem, nikoliv pouze subjektivními právy stran v civilním procesu.

Idea formální pravdy se mohla výrazněji prosadit teprve za předpokladu určitého teoretického, legislativního i praktického osamostatnění civilního práva procesního, jež se v průběhu historického vývoje oddělilo od práva hmotného. Teprve potom mohlo být argumentováno tvrzením, že mezi zvláště ní, specifické pojmové konstrukce civilního procesu a civilního procesního práva patří také pojem „formální pravda“, který je charakteristický právě pro toto právní odvětví. Jako charakteristická a určující pro civilní proces byla uznávána pouze „formální pravda“, kdežto „materiální pravda“ byla uváděna pouze v souvislosti s uplatňováním zásady vyšetřovací.

I v současné době se setkáváme s názorem, že soudcovské přesvědčení nemůže být pro zjištění skutkového stavu rozhodující, jestliže výlučně strany mohou stanovit pravdivost určité skutečnosti. Podle uvedeného názoru pouze strany určují, která témata mají být předmětem dokazování. Nad rámec takto vymezených témat není soudce oprávněn působit na skutkový stav, a to ani hodnocením samotných přednesů stran.

Ačkoliv je pojem „formální pravda“ v procesní teorii i praxi již dvě století běžně používán, nikdy nebyl přesně vymezen a definován. Vždy bylo pouze poukazováno na okolnost, že v případě uplatňování formální pravdy soudce nerozhoduje na základě svého vnitřního přesvědčení o skutkovém stavu, ale vydává rozhodnutí, odpovídající určitým formálním pravidlům civilního soudního řádu. Ve skutečnosti je pojem „formální pravda“ neopodstatněnou teoretickou konstrukcí, která obsahově pouze odkazuje na uplatnění různých jiných, dávno známých, běžně používaných a osvědčených institutů, jako jsou právní domněnky, fikce, zákaz dokazování, urychlování řízení za pomoci prekluzivních lhůt apod. Pojem „formální pravda“ nepřináší nové, zobecňující poznání, přesahující rámec obecně uznávaných poznatků o povaze a účincích uvedených tradičních institutů. Nelze nalézt důvody k tomu, aby jejich legislativní zakotvení a praktické používání bylo jakkoliv zprostředkováno mlhavým, bezobsažným a zavádějícím abstraktním pojmem formální pravdy.

Účelem procesní aktivity stran není nakládání skutkovým stavem, ale jeho objasnění a vysvětlení. Skutečnosti, na nichž soud zakládá své rozhodnutí, nastaly vždy v minulosti a jsou tedy jednou provždy dané, neměnné a nezávislé na vzniku a průběhu celého procesu. Početná a různorodá subjektivní procesní práva stran, která vyplývají ze zásady projednací, se vztahují na poznávání, objasňování a vysvětlování určitých, objektivně daných skutečností, nikoliv na jejich vytváření a tvorbu fiktivního obrazu skutkového stavu. Stranám v civilním řízení přísluší právo přednášet svá skutková tvrzení, vyjadřovat se ke skutkovým tvrzením odpůrce a klást mu otázky, navrhopvat důkazy, zúčastnit se na jejich provádění a vyjadřovat se k výsledkům dokazování.

Strany mohou nakládat pouze právními možnostmi svého procesního jednání a postupu, nikoliv však skutečnostmi, jež se odehrály v minulosti. Jinak by celý soudní proces ztratil svůj pevný objektivní základ a stal by se pouhou formální hrou, kdy vítězí v této hře soud přiznává určité subjektivní

hmotné právo, nikoliv proto, že jej považuje za nositele tohoto práva, jímž se stal před procesem a mimo proces, ale proto, že ve hře zvítězil.

V civilním sporném procesu vždy vystupují pouze dvě strany, čímž je umožňováno maximální vyostření i potřebné zjednodušení řešeného konfliktu, kdy protikladné zájmy stran jsou hybnou silou jejich procesní aktivity při objasňování a vysvětlování skutkového stavu. Subjektivní iniciativa každé ze sporných stran je přitom korigována opačnou aktivitou druhé procesní strany. Tím jsou vytvářeny optimální podmínky k rozvinutí kontradiktorního sporu a shromáždění dostačujícího skutkového materiálu, jehož hodnocením může soud dospět k objektivním poznatkům a pravdivému zjištění skutkového stavu. Subjektivní přístup stran k uplatňování jejich zájmů v civilním řízení, svoboda a volnost jejich skutkových přednesů a důkazních návrhů v kontradiktorním sporu, ovládaném zásadou projednací, slouží především k tomu, aby byl shromážděn dostačující materiál k objektivnímu a nestrannému posouzení skutkového stavu soudem. Zásada projednací vede k uplatnění vlastního zájmu stran na objasnění a vysvětlení skutkového stavu. Toto jejich úsilí umožňuje v kontradiktorním sporu zpravidla tak dokonalé objasnění skutkového stavu, které se při nejmenším vyrovná skutkovým zjištěním dosahovaným v řízení ovládaném zásadou vyšetřovací. Pouhým ovlivňováním a usměrňováním činnosti stran, bez přílišného uplatňování mocenských prostředků, soud pouhým vytvářením podmínek a předpokladů rozvíjení kontradiktorního sporu, v němž se plně uplatňují protikladné zájmy obou soupeřů, dosahuje plného a pravdivého zjištění skutkového stavu věci. Mírný, šetrný a nenásilný přístup soudu k uplatňování protikladných zájmů procesních stran bez jejich přímého donucování k určité procesní činnosti vede k lepším výsledkům v oblasti pravdivého zjišťování rozhodných skutečností než hrubé omezování svobody stran a nadměrné používání mocenských prostředků soudem. Při správném řízení kontradiktorního sporu lze zpravidla rozhodné skutečnosti pravdivě objasnit, aniž by aktivita soudu přesáhla uplatnění pouhé povinnosti dotazovací, poučovací a vysvětlovací.

Ani v případech uplatnění institutů doznání anebo nepopírání skutkových tvrzení druhé procesní strany, jež jsou charakteristické pro civilní soudní řády mnohých vyspělých zemí (neuplatňují se však v platném českém procesním právu), nelze hovořit o nakládání skutkovým stavem procesními stranami. Nehledě k tomu, že i v těchto procesních situacích jsou strany vázány právní povinností pravdivého vyličení skutkového stavu, je nutno také brát v úvahu, že v podmínkách kontradiktorního sporu, v němž jsou protikladná stanoviska stran krajně vyostřena, lze s vysokou pravděpodobností předpokládat pravdivost a správnost tvrzení, na nichž se procesní strany shodnou přesto, že jinak mezi nimi existují podstatné rozpory. Pokud však vzniknou o pravdivosti nesporných tvrzení stran vážné pochybnosti, zákonodárce normativně vylučuje účinnost soudního doznání (např. odporuje-li doznání obecně známým poznatkům, obsahu spisu, skutečné vůli osoby činící doznání apod.).

Stejně bezvýznamný a zavádějící jako pojem „formální pravda“ je v civilním soudním řízení také pojem „materiální pravda“. Zásada materiální pravdy byla v letech 1948 až 1989 neustále výrazně proklamována ani ne tak s ohledem na potřebu pravdivého zjišťování skutečností v soudním řízení, jako spíše za účelem dokumentace podstatného rozdílu mezi civilním procesem „socialistickým“ a procesem „buržoazním“, ovládaným – jak bylo zdůrazňováno – zásadou pravdy formální. Tím jako by měla být zastřena skutečnost, že civilní proces i ve společnosti let 1948 až 1989 zůstával realizací pů-

vodního Kleinova pojetí z roku 1895, i když koncepce rakouského civilního soudního řádu byla nadměrně zjednodušena a deformována zejména omezením zásady dispoziční a projednací i zařazením institutů cizích povaze civilního procesu. Důrazné proklamování zásady materiální pravdy mělo také odůvodnit nadměrné a v civilním procesu nežádoucí autoritativní zasahování soudu, popřípadě i jiných orgánů a organizací do civilního řízení, právě „v zájmu uplatňování materiální pravdy“.

Rozlišování „formální“ a „materiální“ pravdy v civilním soudním řízení je mylnou konstrukcí, pro jejíž vznik lze snad nalézt historické vysvětlení, avšak která není přínosem pro teorii ani praxi civilního procesu. Právním mnozí procesualisté zdůrazňují, že pravda je jen jedna. Obecný pojem tak základního významu, jakým je vnitřně jednotný a obsahově jednoznačný pojem pravdy, nepřipouští rozlišování několika „druhů“ pravdy podle povrchních, hrubě účelových a hlouběji neopodstatněných kritérií, jež odporují samotné povaze tohoto pojmu.

Lze usuzovat, že uvedené závěry nemohou být ovlivněny současnou filozofií postmodernismu, která, jak zjednodušeně uvádějí i někteří procesualisté, odmítá samotný pojem pravdy, anebo alespoň její poznatelnost. Především se úvahy postmoderní filozofie rozvíjejí na daleko vyšší úrovni abstrakce než úvahy procesní právní vědy i praxe o pravdivosti skutkových zjištění dosahovaných soudem. Obsáhlé úvahy v tomto směru lze snad krátce vyjádřit jednoduchým přirovnáním. Jestliže např. instalatér rozhoduje o tom, zda do určitého vodoinstalačního zařízení je nutno zabudovat trubky měděné nebo železné, popřípadě trubky kovové nebo z umělé hmoty, pak jeho úvahy v jistém, velmi vzdáleném smyslu jistě souvisí s otázkou podstaty hmoty. Pokud řešení této otázky zůstává sporné a pokud existuje více teorií, jež usilují o její správné řešení, je plně postačující, když zmíněný instalatér rozhoduje na základě svých poznatků a zkušeností o vhodnosti použití určitého materiálu, aniž by musel řešit otázku podstaty hmoty nebo otázku správnosti či nesprávnosti teorií, jež o ní byly vysloveny. Nemusí tyto otázky zkoumat, ba nemusí o této abstraktní problematice ani nic vědět k tomu, aby ve své praktické profesi správně postupoval.

Význam a dosah filozofie postmodernismu bude možno plně posoudit až s odstupem času. Není však vyloučeno, že tato filozofie podstatně změní také názory v oblasti gnoseologie, ba snad otevře i v této oblasti novou převratnou epochu. Stačí poukázat na stále více doceňovanou Gödelovu „teorii neúplnosti“ a v současné době úspěšně rozvíjené „teorie chaosu“.

Nicméně v oblasti civilního procesu nejde o poznání ve smyslu abstraktním a teoretickým, ale o poznání praktické, které je zcela obdobně získávání pravdivých poznatků v oblasti praktické realizace techniky, ekonomiky apod. Soud nezjišťuje „absolutní pravdu“, ale pouze pravděpodobnost určitých událostí rozhodných pro posouzení konkrétní věci a považuje za pravdivé poznatky, jež jsou vysoce pravděpodobné, tedy pravděpodobné na hranici jistoty. V civilním řízení soud usiluje o dosažení praktické jistoty poznatků, podobně jako v technice musí odborní pracovníci získat praktickou jistotu o tom, že se např. při určité zátěži mostu konstrukce nezřítí, že osobní výtah se neutrhne, že brzdy v dopravním prostředku neselžou apod. Dosažení praktické jistoty je zajišťováno různými prostředky, např. paralelním zapojením více činných prvků; tak např. místo jednoho počítače v určitém technickém zařízení jsou pro případ jeho selhání zapojeny počítače dva či více. Zcela obdobně soudce nevyslechne na určitou rozhodnou skutečnost pouze jednoho svědka, může-li takových svědků vyslechnout více. Obecně platí, že dosažení praktické jistoty je možné a že k tomu existují také účin-

né garance. Tak např. maximální nosnost mostu nebo osobního výtahu je zkoušena vysoko nad hranici nosnosti, která bude skutečně v praxi využívána.

Také základem legislativní konstrukce civilního procesu je v podstatě systém účinných garancí, které umožňují, aby účel řízení byl spolehlivě a v přiměřeném časovém rozpětí splněn. I tyto garance musí být přiměřeně „nadsazeny“, aby riziko vadného soudního rozhodnutí, které odporuje skutečným hmotněprávním poměrům a není založeno na pravdivém zjištění skutečností, bylo co nejmenší.

Poznámky

- 1) Viz cit. dokument, české znění, str. 10
- 2) Gönner, N. T.: Handbuch des deutschen gemeinen Prozesses, Erlangen 1801
- 3) Canstein, R., v.: Die rationellen Grundlagen des Zivilprozesses, Wien, 1877, str. 198 a násl.
- 4) Goldschmidt, J.: Der Prozess als Rechtslage, Eine Kritik des prozessualen Denkens, Berlin, 1925
- 5) Grunsky, W.: Grundlagen des Verfahrensrecht, Bielefeld, 1974, str. 164
- 6) Menger, A.: System des österreichischen Zivilprozessrechts, Wien, 1876
- 7) Klein, F.: Zeit – und Geistesströmungen im Prozess, poslední vydání, Frankfurt, 1958; Klein – Engel: Der Zivilprozess Österreichs, Mannheim – Berlin – Leipzig, 1927
- 8) Bernhardt, W.: Die Anklärung des Sachverhalts im Zivilprozess, in: Festschrift für Rosenberg, 1949
- 9) Weyers, N.: Über Sinn und Grenze der Verhandlungsmaxime im Zivilprozessrecht, in: Dogmatik und Methode, Festschrift für Esser, 1975
- 10) Hellwig, K.: System des deutschen Zivilprozessrechts, díl I., Leipzig 1912, str. 407 a násl.
- 11) Fasching, H., W.: Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts, Wien, 1984, str. 314
- 12) Blomeyer, A.: Zivilprozessrecht, Berlin, 1963, str. 67
- 13) Jauernig, O.: Zivilprozessrecht, München, 1983, str. 82
- 14) Bruns, R.: Zivilprozessrecht, München, 1979, str. 99
- 15) Hippel, F.: Wahrheitspflicht und Aufklärungspflicht der Parteien im Zivilprozess, Frankfurt am Main, 1939, str. 333–337

JUDr. Jan Štěpán, CSc.

Přezkoumávání soudních rozhodnutí Ústavním soudem

V tisku se několikrát psalo pod příliš silným názvem „válka soudů“ o rozporech nejvyšších justičních orgánů. Tak o případu prodloužení vazby obžalovaného Růžičky, a znovu, když ve věci proti J. Lenártovi a M. Jakešovi Vrchní soud v Praze neakceptoval náleze Ústavního soudu. V těchto a v některých dalších případech jde v podstatě o to, jaký je rozsah pravomoci Ústavního soudu rušit rozhodnutí „obecných soudů“ a jak daleko sahá závaznost jeho nálezů.

Nemají-li katalogy lidských práv, uváděné v ústavách, být jen výkladní skříň režimu, musí ve státě existovat orgán, který dodržování občanských práv buď jen střeží (ombudsman), nebo je v zá-

jmu občanů prosazuje proti státní moci. Tato pravomoc je ve většině zemí svěřena nejvyšší soudní instanci, nejvyšším soudům, např. v USA nebo ve Švýcarsku. Jinde je pro ochranu ústavnosti a ústavních práv jednotlivců zřízen zvláštní orgán, stojící mimo soustavu obecných soudů, Ústavní soud.

V Evropě je, pro srovnání s naším právem, Spolkový ústavní soud SRN. To proto, že se jeho činnost postupně vyvíjela od padesátých let napravováním různých nedostatků, i proto, že se západoněmecký model ústavního soudnictví stal vzorem při úpravě pravomocí a činnosti nového Ústavního soudu v Československu a posléze v České republice. Tak zde vznikl i zcela nový institut, ústavní stížnost, prostředek, kterou se jednotlivec může domáhat ochrany svého ústavního práva proti veřejným orgánům.

Právě podle německého vzoru připustil náš ústavodárce ústavní stížnost i proti rozhodnutím soudů, což v Evropě není časté. V Polsku byla úprava umožňující přezkoumání soudních rozhodnutí přijata teprve ústavou z dubna 1997. Slovenské zákonodárství z roku 1993 tuto možnost nezakotvilo jako právo postiženého; jen podle volné úvahy se slovenský Ústavní soud může usnést, že stížnost proti rozhodnutí soudu projedná jako tzv. „podnět“ občana.

Dbát na dodržování ústavnosti musí ovšem každý soud a případná porušení ústavních práv musí po oprávněném prostředku napravovat vyšší soudy. Dá se tedy říci, že v České republice existují vedle sebe dvě nejvyšší soudní stolice, Nejvyšší soud a Ústavní soud, jejichž úkoly se mohou v jistých situacích duplikovat.

Pro další úvahy je důležité nepustit se zřetele, že Ústavní soud nemůže rušit rozhodnutí „obecného“ soudu prostě proto, že v něm zjistí jakoukoliv nesprávnost. Může tak učinit pouze tehdy, spočívá-li zjištěná vada řízení nebo rozhodnutí v porušení „ústavně zaručených základních práv a svobod“. Obrací-li se tedy někdo na Ústavní soud s ústavní stížností, musí v ní tvrdit, že postupem nebo rozhodnutím soudu bylo porušeno jeho základní právo. Takovým ústavním právem je např. jeho právo obhajoby. Zpravidla však nelze u Ústavního soudu namítat např. to, že soud měl nebo neměl uvěřit určitému svědkovi.

Na poli ústavního práva má Ústavní soud vůči obecným soudům (včetně Nejvyššího soudu) pozici převažující. Podle čl. 92 Ústavy je Nejvyšší soud sice vrcholným soudním orgánem, avšak „s výjimkou záležitostí, o nichž rozhoduje Ústavní soud“. Článkem 83 byl Ústavní soud prohlášen za „soudní orgán ochrany ústavnosti“. Ve smyslu čl. 87 odst. 1 písmeno d) je oprávněn rušit i soudní rozhodnutí. A konečně podle čl. 89 odst. 2 jsou „vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány a osoby.“

Je přirozené, že se při podobném vztahu dvou nejvyšších justičních orgánů vyskytují určité hraniční otázky a mohou se projevit některé třetí plochy.

Za pět let od vzniku České republiky se jich projevilo dost. Vznikají ze dvou základních otázek: kdy a z jakých důvodů je Ústavní soud oprávněn rušit soudní rozhodnutí a do jaké míry jsou jeho nálezy pro soudy závazné.

PRAVOMOC ÚSTAVNÍHO SOUDU A JEJÍ MEZE

Zde můžeme jen naznačit některé problémy. Východiskem je článek 87 odst. 1 písm. d) Ústavy: „Ústavní soud rozhoduje... o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánu veřejné moci do ústavně zaručených práv a svobod.“ Orgány veřejné moci jsou ovšem i soudy,

to vyslovil Ústavní soud hned v začátcích své činnosti. Hranici, kam až sahá jeho pravomoc, vyjadřuje často opakovanou formulací, která zní např. takto:

„Ústavní soud není třetí instancí v systému všeobecného soudnictví. Není jeho úkolem zabývat se eventuálním porušením běžných práv fyzických nebo právnických osob a chráněných občanským zákoníkem, trestním zákonem, občanským soudním řádem a jinými předpisy, pokud takové porušení současně neznamená porušení základního práva nebo svobody těchto osob, zaručených ústavním zákonem či mezinárodní smlouvou podle článku 10 Ústavy... Tato zásada má význam i pro hodnocení důkazů... Ústavní soud se tedy může zabývat správností hodnocení důkazů obecnými soudy jen tehdy, pokud zjistí, že v řízení před nimi byly porušeny ústavní procesní principy.“

Tři nejčastější zdroje možného porušení ústavních práv soudy mohou spočívat ve vadách řízení (tj. v porušení procesních předpisů, v mylném hodnocení provedených důkazů a ve vadném právním posouzení věci).

Procesní vady

Podle článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod je zde pravomoc Ústavního soudu neobvykle široká, zdánlivě téměř neomezená. Tento článek stanoví, že „každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu“. Jednotlivec tedy má ústavní právo, aby soudní řízení probíhalo „stanoveným postupem“. Ústavní soud opětovně vyslovil, že „takovým způsobem lze ovšem rozumět jen zcela bezvýhradné a bezvýjimečné respektování procesních předpisů“. Kdyby se tato věta měla brát doslovně, znamenalo by to, že jakékoliv nedodržení předpisů občanského soudního řádu nebo trestního řádu, pokud by bylo v neprospěch stěžovatele, by mělo vést ke zrušení soudního rozhodnutí. Toto ustanovení umožňuje skutečně velmi širokou možnost zásahů do činnosti obecných soudů.

Existuje však přijatelný výklad, rozumné východisko, jehož možnost se některé nálezy již snaží naznačovat. V nich Ústavní soud praví, že článek 36 odst. 1 Listiny a následující články obsahují svou povahou zásady nestranného a spravedlivého procesu.

Tento princip, našemu právu dříve neznámý, je obsažen jako základní procesní zásada v čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o lidských právech. I když jej naše Ústava ani Listina výslovně nevyjádřily, operují s požadavkem spravedlivého procesu přčetné nálezy Ústavního soudu s odvoláním nejen na čl. 6 Úmluvy, ale i na čl. 36 a následující články Listiny. Soud by tedy mohl a měl zaujmout stanovisko, že méně významná porušení procesních předpisů nemusí vést ke zrušení soudního rozhodnutí, dá-li se říci, že při celkovém posouzení daného řízení byl proces spravedlivý. (Taková formulace je ovšem v příkrém rozporu s názorem, že na procesních vadách nezáleží, pokud je *rozhodnutí* věcně správné, tj. není v rozporu s hmotným právem. Takový názor Ústavní soud v jednom nálezu výslovně odmítl.) Postup velmi podobný zde navrženému zdůraznění celkově spravedlivého procesu používá (bohužel, někdy až příliš volně) Evropský soud pro lidská práva při výkladu čl. 6 Úmluvy.

Hodnocení důkazů

Nejprve poznámka na okraj. Poněkud překvapivě se v několika nálezech Ústavního soudu vyskytuje obrat, podle něhož zásada volného hodnocení důkazů „plyne z ústavního principu nezávis-

losti soudů“. To není v souladu s historií vzniku obou institutů. Požadavek volného hodnocení důkazů vznikl před dvěma sty lety jako reakce téměř alergického odporu tvůrců francouzské poroty na zákonnou průvodní teorii, úhelný kámen klasického inkvizičního procesu. Princip nezávislosti soudců z povolání se prosadil o několik desetiletí později jako úspěch odporu proti kabinetní justici a jiným vlivům na rozhodování soudů.

Dikce některých náleží Ústavního soudu budí dojem, jako by senáty odmítaly kompetenci přezkoumávat hodnocení důkazů obecnými soudy: „Ústavnímu soudu nepřísluší ‘hodnotit’ hodnocení důkazů soudem, a to ani tehdy, kdyby se s takovým hodnocením neztotožňoval,“ můžete někdy číst. Ovšem takové stanovisko není zřejmě myšleno doslova. Soud uvádí, že vzhledem k zásadě přímosti dokazování by mohl důkazy hodnotit jen tehdy, kdyby je provedl znovu sám, jak mu to umožňuje § 48 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

V některých nálezech soud uvádí, že se správností hodnocení důkazů obecnými soudy „zabývá jen tehdy, zjistí-li, že byly porušeny ústavní předpisy o řízení a že z práva na spravedlivý proces vyplývá i povinnost soudů, aby svá rozhodnutí řádně odůvodnily, a to způsobem, zakotveným v ustanovení § 157 odst. 1 a 2 občanského soudního řádu“ (a důsledně i v ustanovení § 125 trestního řádu). Jindy je vyžadováno jako předpoklad zásahu Ústavního soudu, aby skutková podstata zjištění byla v „extrémním nesouladu“ s vykonanými důkazy. Zdá se, že Ústavní soud dosud neměl příležitost vyjádřit se přímo k otázce ústavní nezbytnosti logiky hodnotících úvah soudů, která nepochybně také vyplývá z požadavku spravedlivého procesu.

Právní posouzení věci

Ze znění čl. 95 odst. 1 Ústavy – „soudce je při rozhodování vázán zákonem“ – by bylo opět možné argumentovat, že je tím účastníkům soudního řízení dáno ústavní právo na to, aby nejen nebyly v řízení porušeny procesněprávní předpisy, ale aby také v rozhodnutí soudy vždy volily správnou interpretaci a aplikaci zákonů. Kdyby ovšem Ústavní soud vycházel z takového názoru, musel by „pro nezákonnost“ rušit každé rozhodnutí soudu, s jehož právním názorem by nesouhlasil.

Proti stížnostem, které uplatňují nesprávné právní posouzení, se proto Ústavní soud často zaštiťuje výše uvedeným ohrazením, že není další instancí v systému obecného soudnictví. Přesto je však v řadě případů nucen (hmotně)právní závěry soudů přezkoumávat a případně z nich vyvodit porušení ústavního práva.

Důvodem pro zrušení napadeného rozhodnutí pak bude, zjistí-li soud, že právní názor obecného soudu zasáhl do některého ústavně garantovaného práva stěžovatele. Zdá se, že to je přijatelná cesta, jak stanovit hranici přezkoumávání právního posouzení: spatřovat neústavnost v tom, že porušuje některé konkrétní (jiné než uvedené v čl. 95 odst. 1 Ústavy) základní právo, např. vlastnické právo uvedené v čl. 11 Listiny.

K nutnosti ústavně konformního výkladu zákonů můžeme ještě poukázat na náleží pléna z 8. 10. 1996: v situaci, kdy určité ustanovení právního předpisu umožňuje dvě různé interpretace, přičemž jedna je v souladu s ústavními zákony a druhá je s nimi v rozporu, je úkolem všech státních orgánů vykládat dané ustanovení ústavně konformním způsobem. Pak není důvod, aby Ústavní soud takové ustanovení rušil.

Poznamenejme, že velké potíže s nalezením hranic mezi pouhou nezákonností a protiústavností má i Spolkový ústavní soud SRN. Snažil se nalézt řešení mimo jiné v nepříliš jasné doktríně takzvaných specifických ústavních práv, o níž existuje řada judikátů a velké množství literatury. Vůči jakémukoli omezení si však ústavní soudci ponechali zadní vrátka větou „ovšem meze možností zásahu Spolkového ústavního soudu nelze vždy zcela jasně vytyčit. Soudcovskému uvážení musí být ponechán jistý volný prostor, který umožňuje vzít zřetel na zvláštní situaci jednotlivého případu,“ praví se v nálezu z 10. 6. 1964.

K ZÁVAZNOSTI ROZHODNUTÍ ÚSTAVNÍHO SOUDU

Diskusi a bohužel i silné napětí mezi několika soudci vyšších soudů obecné justice a Ústavním soudem vyvolaly některé případy, kdy obecné soudy odmítly uznat závaznost nálezů Ústavního soudu, resp. jeho odůvodnění.

Situace byla způsobena především tím, že Ústava postrádá jasnou úpravu závaznosti. Výslovné ustanovení je v čl. 89 odst. 2: „Vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány a osoby.“ Na mysl přicházejí slova V. Knappa o jiném ústavním předpisu: v té jediné větě stačil zákonodárce věc zatemnit tak, že není lehké se v ní vyznat. Předpis je především nestrukturovaný (E. Wagnerová), protože míra závaznosti judikátů může být rozdílná podle druhu a funkce rozhodnutí. Podle názoru V. Mikuleho a V. Sládečka jsou závazné pouze nálezy, nikoliv usnesení Ústavního soudu (opačný názor vyjádřil O. Ševčík). Dále lze rozlišit řešení závaznosti pro nálezy, kterými se rozhoduje o návrzích pro zrušení zákona pro neústavnost od rozhodování o ústavních stížnostech, kde se řeší konkrétní věci.

V literatuře i mezi soudci Ústavního soudu se čl. 89 odst. 2 vykládá rozdílně. V nejobecnějších rysech lze říci, že závaznost včetně určujícího odůvodnění uznávají O. Procházka, V. Klokočka, E. Wagnerová, a pokud odůvodnění obsahuje názor vyjádřitelný právní větou, J. Boguszak. Závaznost odůvodnění popírají V. Mikule, V. Sládeček a také O. Ševčík. V. Pavlíček a J. Hřebejk uvádějí, že závaznost odůvodnění jako zákonná povinnost v textu Ústavy „*expressis verbis*“ stanovena není, resp. podle Pavlíčka pro ni není v textu Ústavy žádný podklad.

Rozdíl v názoru soudců Ústavního soudu je zřejmý ze dvou rozhodnutí. Třetí senát v nálezu uveřejněném ve sv. 5 pod číslem 68 Sbírky nálezů a usnesení uvádí jako poznámku mimochodem (tzv. *obiter dictum*) „Ústavní soud si je dobře vědom, že rozhodnutí o ústavní stížnosti zavazují pouze pro daný případ a nemají precedenční povahu... Nicméně Ústavní soud poukazuje na jejich funkci při sjednocování judikatury soudců a vytváření jednotného právního řádu.“ Naproti tomu v nálezu prvního senátu (sv. 7, č. 29 Sb. n. a u.) byl nálezy uvozen právní větou: „Právní názor Ústavního soudu uvedený v odůvodnění nálezu není bez jakéhokoliv *právního* (zdůrazněno J. Š.) významu, protože je výrazem či obrazem aplikace Ústavy. Nerespektování takového právního názoru vyvolává nejistotu, zda obecný soud skutečně plní dispoziční čl. 90 Ústavy, že je povolán především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytoval ochranu právům.“

Z hlediska srovnávacího práva je pro české ústavní soudnictví plně srovnatelná úprava SRN, vyzkoušená dlouholetou praxí. Podle stálého rozhodování Spolkového ústavního soudu jsou pro sou-

dy i úřady závazné nejen výroky nálezů, ale i jejich takzvané „nosné důvody“ (tragende Gründe), obsažené v odůvodnění. Podle obecného názoru však není ani nemůže být závazná každá část odůvodnění, zejména ne takzvané poznámky mimochodem, ale velká část nauky se v souhlasu s Ústavním soudem přiklání k tézi, že nosné důvody obecně závazné být musí. Autoritativní komentář Maunzulv a spoluautorů uvádí, že rozhodující pro výrok je ta část důvodů, kterou si z úvah soudu nelze odmyslit, aniž se změní výsledek obsažený ve výroku.

V rozhořčené odpovědi na kritiku svého rozhodnutí – o němž bude ještě řeč – uvádějí tři soudcové Vrchního soudu v Praze, že nemohli akceptovat závaznost odůvodnění obsaženého v nálezu Ústavního soudu o promlčení, „které v našem právním řádu podle našeho názoru není pramenem práva, jímž bychom byli vázáni“. Avšak z podstaty ústavnosti a ze smyslu a účelu ústavního soudnictví je i pro právo České republiky nutno přijmout, že ty části odůvodnění nálezů Ústavního soudu, z nichž výrok vyplývá a které tedy obsahují ony „nosné důvody“ výroku, musí být pro soudy a úřady a popřípadě i pro zákonodárce závazné, takže v další své činnosti jsou povinni se jimi řídit. To podle mínění autora platí nejen pro nálezy o ústavnosti zákonů, ale i o ústavních stížnostech.

Je-li totiž podán návrh na zrušení zákona, vyzní výrok rozhodnutí Ústavního soudu velmi stručně: „zákon se zrušuje“ (popřípadě s uvedením doby, od kdy zrušení platí), nebo „návrh se zamítá“. Právě takto zní výrok nálezů o ústavnosti nepromlčování některých trestných činů z éry komunismu. Z takového výroku nelze tedy seznat vůbec nic. Ustanovení čl. 89 odst. 2 Ústavy o závaznosti by nemělo smysl, kdyby mělo „pro všechny orgány a osoby“ mít smysl jen to, že (jaký?) návrh se zamítá. Uvedený článek Ústavy stanoví, že jsou závazná rozhodnutí Ústavního soudu, ne „výroky rozhodnutí“. Rozhodnutí je však třeba číst a respektovat jako výrok spolu s určujícím právním názorem obsaženým v odůvodnění.

Jiným příkladem je nálezy pléna Ústavního soudu o tzv. anonymních svědčích. Soud prohlásil dvě ustanovení trestního řádu za neústavní, protože nepřiměřeně zužovala právo na obhajobu. Výrok zní: „Dnem 1. března 1995 se zrušují ustanovení... trestního řádu“. Parlament tedy stál před úkolem usnést se na nových předpisech nahrazujících zrušená ustanovení. Kdyby byly nezávazné právní názory odůvodnění, z nichž teprve lze seznat, proč byly určité části zákona zrušeny, měla by Poslanecká sněmovna plné právo usnést se nikoliv na proporčním omezení anonymity svědků, jak žádal Ústavní soud, nýbrž právě naopak by mohla jejich ochranu v zájmu vzrůstající kriminality na úkor práva obhajoby ještě zesílit.

Uvedené příklady snad stačí cestou argumentu ad absurdum přesvědčit o tom, že části odůvodnění s určujícím právním názorem pro výrok mají závaznost, a to obecnou, erga omnes. Obecně se přijímá, že závazné nejsou historické a ideologické úvahy Ústavního soudu, které ovšem nemohou omezovat svobodu historického a jiného bádání. Proto je žádoucí, aby odůvodnění Ústavního soudu byla spíše stručná, uvážene omezená na relevantní vývody a vystříhala se exkursů, které nejsou nezbytné.

TŘECÍ PLOCHY

Předcházející obsáhlejší výklad má sloužit k porozumění, z čeho vznikají mezi soudci obecných soudů a Ústavního soudu občasné rozdíly v názorech a stanoviscích. Je-li některými soudci popírána

závaznost rozhodnutí Ústavního soudu, je to pro právní jistotu nebezpečný signál. V právních státech je to ojedinělý zjev. V České republice se vyskytlo několik případů, které mají určitou předhistorii.

Před několika lety trval Vrchní soud, proti stanovisku Nejvyššího soudu, na názoru, že užije-li žalobce v žalobě nesprávný způsob označení žalovaného, má být žaloba zamítnuta nebo řízení zastaveno, a že nestačí název žalovaného opravit. Potom se tento rozpor v názorech přenesl před Ústavní soud. Ačkoliv již existovala rozhodnutí Ústavního soudu, že tak strohý formalismus je v rozporu s ústavním právem občana na soudní ochranu, Krajský soud v Brně znovu vyslovil, že nesprávné označení žalovaného nelze opravit. Dovožoval, že právním názorem Ústavního soudu není vázán, protože byl vysloven v jiném případě. To by ovšem, dovedeno do samozřejmého důsledku, znamenalo, že kterýkoliv okresní soudce je oprávněn v jakémkoliv případě ignorovat ustálené rozhodování Ústavního soudu.

V roce 1996 došlo k jinému rozporu mezi obecnou justicí a Ústavním soudem. Lidové noviny o tom napsaly zprávu pod nadpisem „V justici se schyluje k válce“. Ve známém případě obžalovaného Z. Růžičky uložil Ústavní soud Vrchnímu soudu, aby zákonnou lhůtu vazby prodloužil o 33 dnů. Vrchní soud tento nález (který je ovšem v nejednom směru kontroverzní) odmítl respektovat.

Nejzávažnějším případem je rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ve věci J. Lenárta a M. Jakeše. Vrchní soud zastavil stíhání obou obviněných s odůvodněním, že nebyl spáchán trestný čin. V závěru odůvodnění soud naznačil, že stíhání je promlčeno. To je ve zřejmém rozporu s ustanovením § 5 zákona 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu, zákona sice kontroverzního, který byl však prohlášen nálezem Ústavního soudu za neodporující Ústavě. Tento právní názor o ústavnosti zákona odmítl Vrchní soud respektovat proto, že byl obsažen toliko v odůvodnění nálezu, nikoli ve výroku. (Výrok totiž zněl tak, jak jedině mohl: „Návrh se zamítá.“)

Nešťastného vrcholu však dosáhlo toto usnesení Vrchního soudu ve svém závěru, kde soud argumentuje, že čin jednou promlčený nemůže být dodatečně prohlášen za nepromlčitelný – „ani tehdy, stane-li to zákonem“, neboť by to prý odporovalo ústavnímu zákazu zpětné platnosti. Tím soud odmítl aplikovat ustanovení § 5 citovaného zákona, které bylo ústavním soudem aprobováno, a sám rozhodl o domnělé neústavnosti tohoto ustanovení – což, vzhledem k zákazu čl. 95 odst. 2 Ústavy ovšem učinit nesměl.

Ústavní soudce prof. Klokočka obvinil soudce Vrchního soudu v LN, že jednali „způsobem srovnatelným se zneužitím pravomoci veřejného činitele,“ protože věděli, že jde o platný zákon, který byli povinni dodržet. Členové senátu se revanšovali náznakem trestního oznámení (PRÁVO, 14. 11. 1997), uvádějící, že je „pan Klokočka“ jako soudce pro výkon jejich pravomoci hrubě urazil a uvedením nepravdivých skutečností pomluvil, takže „se nabízí otázka“, zda nespáchal trestné činy útoku na státní orgán a pomluvy. Tón celé polemiky – vedené mezi vysoce postavenými soudci – byl mírně řečeno politováníhodný, i když je snazší pochopit rozčilení ústavního soudce než emoce senátu, který věděl, že sporný zákon byl kompetentním orgánem platně uznán za ústavní.

Týž Vrchní soud v jiné věci, v níž byl jeho rozsudek zrušen pro právní posouzení věci, zasahující podle Ústavního soudu nesprávně do ústavního práva obžalovaného, opakoval stejný právní názor v novém rozhodnutí. O případu bylo referováno v čísle 12/1997 Nové Přítomnosti. Věc nyní čeká na nové rozhodnutí Ústavního soudu. Podle sdělení advokáta činného v této věci předseda senátu prý

po vyhlášení rozsudku uvedl na jeho dotaz, že se soud cítil vázán jen výrokem Ústavního soudu, nikoliv jeho odůvodněním.

Bylo by neštěstím pro justici, kdyby se nevžil naprostý, samozřejmý respekt k rozhodování Ústavního soudu. Jsou-li jednou jeho rozhodnutí závazná pro všechny orgány, mělo by být jasno o tom, že např. vědomé nerespektování nálezů Ústavního soudu o souladu nebo nesouladu určitého zákona s ústavou je porušením soudcovské povinnosti stejně závažným, jako vědomé porušení zákona. Soudce je vázán zákonem, co do jeho ústavnosti, tak, jak jej vykládá Ústavní soud. Při tomto výkladu je ovšem také Ústavní soud vázán, a to (čl. 88 odst. 2 Ústavy) „pouze“ (!) ústavními zákony a určitými mezinárodními smlouvami. Pak by se jeho soudci měli uchylovat k obecným principům přirozeného práva jen tehdy, lze-li je vyvodit ze znění těchto ústavních zákonů a smluv.

K ÚSTAVNÍMU SOUDU

Tolik o současných rozporech na adresu obecných soudů. Nyní, na závěr, některé poznámky směrem k Ústavnímu soudu. Stal se neodmyslitelnou součástí polistopadového uskutečňování právního státu. Jeho rozhodování odstraňuje různé omyly a nespravedlnosti, často plynoucí z dosud trvající právní nejistoty, měněných zákonodárství i z lidských chyb. Sbor nově jmenovaných ústavních soudců byl bez přípravy postaven před nový, nanejvýš nesnadný úkol zajišťovat ústavnost v oceánu stármoucího i nového práva.

Pozoruhodná je poměrná včasnost vyřizování: snad se dá odhadnout, že meritorní vyřízení ústavních stížností a jejich stále stoupající nápad, nyní nad dva tisíce ročně, trvá dnes kolem jednoho roku. Pravidelně a včas vychází Sbírka nálezů a usnesení. Jejich dnes osm svazků by ztratilo značnou část ceny, kdyby nebylo brzy doplněno kvalitním souhrnným věcným rejstříkem.

Bylo by účelné zjistit průzkumem veřejného mínění, jaké důvěry požívá Ústavní soud jednak v celé veřejnosti, jednak v různých právních odvětvích. V počátcích se někdy stal terčem útoků nespokojených politiků. V roce 1994 Ústavní soud z pasáže o bezplatném vzdělání v novele zákona o základních a středních školách vyškrtl pro neústavnost slova „nestanoví-li zákon jinak“. Na to reagoval ministerský předseda Klaus. „Jedná se o zřetelnou politickou akci levicových poslanců. To, že Ústavní soud jejich návrh přijal, je pro mne obrovskou informací, ani ne tak o těchto poslancích, ale o struktuře a smýšlení našeho Ústavního soudu.“ Jindy bylo na soud útočeno za nález, kterým byly umožněny restituice občanům sídlícím v zahraničí.

Je pochopitelné, že činnost soudu v prvních pěti letech musela ukázat různé problémy a nedostatky. Vadou bylo, že první team ústavních soudců postrádal dvě nebo tři vedoucí postavy našeho trestního a občanského práva. Je např. záhadou, proč se členkou soudu nestala přední znalkyně obchodního práva prof. Pelikánová. Nepříznivě působilo i to, že při nominaci kandidátů bylo nutno přihlížet k tomu, kdo v silně polarizované Poslanecké sněmovně má naději na souhlas a kdo ne. Při nominaci příštích soudců bude souhlas udílet Senát. Měl by se osvědčit jako sbor moudrých.

Stěžují-li si soudci Ústavního soudu, že obecné soudy někdy jejich rozhodnutí nerespektují, ozývají se naproti tomu hlasy z justice, že některé nálezy Ústavního soudu nevykládají jen právo ústavní, ale že přílišně zasahují hlavně v hmotněprávních oborech do nauk a trvalou judikaturou ustálené interpretace podústavních zákonů. Více takových výtek přichází od expertů trestního práva. V oboru ob-

čanského práva vzbudilo u soudců snad největší překvapení to, že Ústavní soud v jednom judikátu vyložil pojem přiměřeného náhradního bytu jinak, než stálá soudní praxe. Kriminalisté shodně kritizují ústavní rozhodování ve věcech trestných činů nenastoupení vojenské a civilní služby. Vytykají Ústavnímu soudu „všeobírající snahu vyjadřovat se ke všemu,“ a že nebere zřetel na historicky již před érou komunismu ustálenou nauku, čímž se žádoucí právní jistota nevytváří.

Nutno ovšem vzít v úvahu, že v choulostivé oblasti trestního práva jsou občanské svobody ohroženy silněji než v jiných oborech, a ochránce ústavních práv je tedy častěji nucen k zásahům. V některých vazebních případech však Ústavní soud vyjádřil názory, které v rozporu s dosavadní naukou kupodivu vyzněly v neprospěch obviněných (uznal přípustnost koluzní vazby, ač obviněný nijak nenačkal koluzní úmysly; ve zmíněné věci proti Z. Růžičkovi „uložil“ Vrchnímu soudu prodloužit trvání vazby). Proti nálezu o promlčení se namítá, že soud bez ohledu na zařazení do trestního zákona a proti celé naší nauce viděl v promlčení institut procesní, nikoliv institut hmotného práva, a nezminil se o tom, že česká teorie souhlasně popírala možnost dodatečného prodloužení promlčení lhůty.

Svou zásadní výhradu proti některým rozhodnutím Ústavního soudu formulují soudcové vyšších obecných soudů tak, že Ústavní soud svojí judikaturou na sebe strhuje příliš mnoho kompetence. Ústavní soud je nepochybně přesvědčen o tom, že tomu tak není. Kde je možné hledat sladění názorů, popřípadě nějaký kompromis? Snad v pravidelných konferencích zástupců obou oblastí soudnictví? Až v poslední době, zdá se, jsou podobná jednání častější. Přitom není bez významu, že osobní vztahy mezi špičkami obecného a ústavního soudnictví prý nejsou špatné, naopak, jsou plně kolegiální. Vhodným tématem takových jednání – která by ovšem neměla souviset s žádným projednávaným případem – by mohla být např. otázka, zda je pro obecný soud závazný výklad podústavního práva obsažený v nálezech Ústavního soudu. Německá nauka takovou závaznost popírá.

Někdy nelze mít námitky proti nálezu, ale proti způsobu, jak je odůvodněn. Pisateli tohoto článku třeba zejména na mysli nález ve věci tzv. Benešových dekretů. Rozhodnutí bylo možné odůvodnit zhruba ve sméru, o kterém se soud zmiňuje na závěr: že nemůže být úkolem dnešního ústavního soudnictví napravovat (konsenzem spojenců schválené) mimořádné zákonné akty, související se skončením největší války a největších zvěrstev historie. Místo toho byl nález odůvodněn mnohastránkovým historicko-politickým traktátem. Je zvláštní, že žádný ze soudců neprojevilo odchýlné mínění, ne proti výsledku rozhodnutí, ale proti způsobu odůvodnění (je v něm dokonce zmínka o „etickém podtextu“ dekretu, kterým byl konfiskován bez náhrady majetek, i movitý a osobní, více než dvou milionů lidí).

Možnost ústavních soudců uplatnit své odlišné stanovisko disentem byla v sousedním Německu vybojována proti tuhému odporu konzervativních justičních kruhů. Disent tam dnes u Ústavního soudu není velkou vzácností. Bylo by na prospěch rozhodování našeho Ústavního soudu, kdyby někteří jeho členové využívali častěji této možnosti. Tím by nijak neoslabovali autoritu soudu a přesvědčivost jeho rozhodování.

Snad největší nedostatek zákona o Ústavním soudu právě odstraňuje Parlament. Poslanecká sněmovna se usnesla na tom, že odmítnout návrh jako zjevně neopodstatněný nebude již moci jediný soudce – zpravodaj. Schválí-li návrh zákona Senát, budou o odmítnutí návrhu rozhodovat soudci v senátu.

Advokáti někdy s povděkem kvitují, že rozhodování Ústavního soudu je vcelku méně formalistní než praxe obecných soudů. Vytykají, že některé soudy nerady respektují závaznost nálezů Ústavního sou-

du, zatímco právní názory Nejvyššího soudu jsou prý pro ně „slovo boží“. Je celkem přirozené, že pozitivistický přístup se zdá soudcům přirozenější a většinou jej i považují za nutný. Ovšem úroveň, na níž jsou zpracovány některé ústavní stížnosti advokáty, je dosud často tak chatrná, že si zatím nelze slibovat, že by dnešní advokacie dovedla proti pozitivistickému přístupu soudů vnášet ústavními stížnostmi do věci obecné právní principy. U soudů, zvláště nižších, se proti přirozeněprávním argumentům projevuje většinou nedůvěra.

A tím se ocitáme u problémů přirozeného práva a svrchovanosti zákona, kde je nutno přenechat slovo diskusím profesora Klokočky s profesory Pavlíčkem a Šamalíkem a s Václavem Žákem. Doufejme, že Ústavní soud nebude povahou své budoucí agendy nucen k tomu, aby nadpozitivní, přirozeněprávní řešení, musil hledat navíc k těm obecným právním principům, které jsou v Ústavě a Listině již výslovně obsaženy nebo je z nich lze získat uznávanými způsoby interpretace. Hrozilo by nebezpečí, že i při nejlepších úmyslech by se mohla zdánlivě nutná účelovost rozhodování odít do roucha nadzákonného obecného principu.

Článek byl otištěn v č. 2/98 časopisu LISTY. Přetiskujeme jej se souhlasem autora i redakce pro aktuálnost a instruktivní zpracování z pohledu advokátní praxe – s několika nepatrnými stylistickými změnami provedenými autorem.

Redakce.

Mgr. Vojtěch Šimíček, Dr.

Právnícká fakulta Masarykovy univerzity Brno

Je Ústavní soud vázán podaným návrhem?

Podle ustanovení § 27 odst. 2 zákona o Ústavním soudu¹⁾ (dále jen „zákon“) je řízení zahájeno dnem doručení návrhu Ústavnímu soudu. V následujícím příspěvku se pokusíme zamyslet se nad otázkou, zda je Ústavní soud vázán podaným návrhem, tj. zda může rozhodnout pouze o tom, čeho se navrhovatel domáhá, nebo zda může rozhodnout i nad rámec podaného návrhu.

Pro lepší přehlednost je vhodné položenou otázku strukturovat do několika dílčích podotázek. V dalším textu se proto budeme postupně zabývat problémem 1. zda je Ústavní soud vázán i odůvodněním podaného návrhu a nikoliv pouze jeho petitem, 2. zda je Ústavní soud návrhem vázán v řízení, v němž vystupuje jako tzv. negativní zákonodárce a konečně 3. zda je Ústavní soud návrhem vázán i v dalších řízeních, zejména v řízení o ústavní stížnosti.

Odpověď na první otázku je poměrně jednoznačná a v praxi nezpůsobuje problémy. Ústavní soud není vázán odůvodněním podaného návrhu, a to ani v těch případech, kdy rozhoduje ve věcech tzv. abstraktní kontroly norem. Z Ústavy totiž vyplývá,²⁾ že soudci Ústavního soudu jsou při svém rozhodování vázáni pouze ústavními zákony a mezinárodními smlouvami podle čl. 10 a zákonem (resp. zákony), upravujícím řízení před Ústavním soudem. Z tohoto zákona (tj. zejména ze zákona o Ústavním soudu)

nelze dovodit, že by Ústavní soud byl vázán odůvodněním podaného návrhu. Bylo by ostatně protismyslné a odporující základní funkci Ústavního soudu – tj. ochrany ústavnosti – pokud by Ústavní soud nemohl při svém rozhodování zvážit i jiné aspekty, než které jsou výslovně zmíněny v návrhu. Takovéto pojetí by ve svém důsledku Ústavní soud jako instituci značně degradovalo, neboť by jej omezovalo pouze na skutečnosti, ke kterým dospěje sám navrhovatel, a nedávalo by mu prostor ke komplexnímu posouzení nastoleného problému. Navíc v praxi se ukazuje, že poměrně velmi často navrhovatelé (resp. jejich právní zástupci) neoznačí přesně základní práva, která byla v předchozím řízení údajně porušena, popř. označí práva nesprávná. V takových případech by sice měl Ústavní soud navrhovatele vyzvat k odstranění vad návrhu, nic mu však nebrání zabývat se daným případem věcně a poté i vydat rozhodnutí, v němž může konstatovat porušení navrhovatelových základních práv nebo svobod, resp. protiústavnost právního předpisu, a to i ze zcela jiných důvodů, než uvedl navrhovatel.

Můžeme proto učinit dílčí závěr, že stávající praxe Ústavního soudu, podle níž Ústavní soud není vázán odůvodněním podaného návrhu,³⁾ je zcela v souladu s jeho ústavně právním vymezením a s jeho předpokládanými funkcemi a autoritou.

Poměrně jednoznačnou odpověď dává dosavadní judikatura Ústavního soudu i na druhou položenou otázku, tj. na otázku vázanosti návrhem ve věcech, v nichž Ústavní soud vystupuje jako tzv. negativní zákonodárce, tj. ve věcech řízení o ústavnosti právních předpisů.⁴⁾ V těchto věcech Ústavní soud opakovaně konstatoval, že při svém rozhodování je vázán rozsahem podaného návrhu a „ve svém rozhodnutí z jeho hranic (ultra petitum) vykročit nemůže; stejně tak nemůže do posuzovaného textu zákona zasáhnout jinak než zrušujícím výrokem, takže jakákoliv úprava návrhu ze strany Ústavního soudu je vyloučena.“⁵⁾

Na výše uvedeném nic nemění ani skutečnost, že i senát (popř. plénium⁶⁾) Ústavního soudu je oprávněn podat návrh na zrušení zákona nebo jiného právního předpisu nebo jeho jednotlivých ustanovení v souvislosti s rozhodováním o ústavní stížnosti pokud dospěje k názoru, že příslušný právní předpis (resp. některá jeho ustanovení) je v rozporu s ústavním zákonem nebo s mezinárodní smlouvou podle čl. 10, popř. se zákonem (jedná-li se o jiný právní předpis než zákon). V takovém případě řízení přeruší a předloží věc k rozhodnutí plénu.⁷⁾ Naznačený postup totiž neznamená, že by Ústavní soud mohl jít nad rámec podaného návrhu, nýbrž pouze, že za situace, kdy Ústavní soud v souvislosti s rozhodováním o ústavní stížnosti „narazí“ na protiústavní předpis, jej může z vlastní iniciativy zrušit. Z uvedeného je zřejmé, že zmíněnou proceduru nelze analogicky použít na situace, kdy Ústavní soud již rozhoduje o návrhu na zrušení právního předpisu.

Do určité míry – na první pohled – spornou se jeví situace, kdy Ústavní soud posuzuje ústavní stížnost, spojenou s návrhem na zrušení právního předpisu, jehož uplatněním nastala skutečnost, která je předmětem ústavní stížnosti.⁸⁾ Pokud by v této souvislosti příslušný senát zjistil, že – podle jeho názoru – je protiústavní i některé jiné ustanovení, než jehož zrušení navrhl stěžovatel a které zároveň v dané věci bylo uplatněno⁹⁾, je zřejmě možné, aby předložil plénu k rozhodnutí i vlastní návrh na zrušení příslušného právního předpisu, tj. i návrh, překračující původní návrh stěžovatele.

Nejvíce problematickou se proto zřejmě jeví interpretace ustanovení § 70 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, podle něhož v případě zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení k němu byly vydány prováděcí předpisy, „Ústavní soud v nálezu současně vysloví, které prováděcí předpisy, popří-

padě která jejich jednotlivá ustanovení pozbývají současně se zákonem platnosti.“ Je totiž pravděpodobné, že navrhovatel v konkrétním případě může opomenout navrhnout zrušení příslušných prováděcích předpisů a otázka tedy stojí, zda je může Ústavní soud zrušit bez návrhu, z vlastní iniciativy.

Podle našeho názoru k tomuto rozhodnutí Ústavní soud je oprávněn. Argumenty pro toto tvrzení nalezneme v gramatickém výkladu citovaného ustanovení § 70 odst. 3 („Ústavní soud v nálezu současně vysloví“), z něhož nevyplývá, že by v této věci musel být učiněn návrh. Jiná by byla zřejmě situace, kdy by zrušení těchto prováděcích předpisů mohl navrhnout sám Ústavní soud obdobným způsobem, jako v případě návrhů na zrušení právních předpisů v souvislosti s podanou ústavní stížností. Nic takového však zákon o Ústavním soudu nepřipouští (nejedná se o řízení o ústavní stížnosti) a je proto logické, že Ústavní soud, který zruší napadený zákon nebo jeho část, zároveň rozhodne o „právním životě“ příslušných prováděcích předpisů, které jsou z příslušného zákona odvozeny¹⁰⁾ a jejich samostatná existence by byla nepochybně nežádoucí a vyvolávala by právní nejistotu.

I v otázce vázanosti Ústavního soudu návrhem v dalších řízeních je nutno vycházet z vymezení postavení tohoto státního orgánu. Ústavní soud by měl – v postavení kasační instance – rozhodovat v těch případech, kdy *dojde k protiústavnímu zásahu orgánu veřejné moci*, přičemž tímto orgánem může být orgán moci zákonodárné, výkonné i soudní a příslušným zásahem může být jak např. rozsudek soudu, tak i zákon nebo nečinnost státního orgánu tam, kde má konat. Z faktu, že řízení před Ústavním soudem začíná na návrh a že Ústavní soud má za cíl odstraňovat protiústavní zásahy orgánů veřejné moci do určité míry nepřímo vyplývá, že Ústavní soud je podaným návrhem vázán. Naše právní úprava ústavního soudnictví totiž nezná obdobu *actio popularis* a aby Ústavní soud např. vyhověl ústavní stížnosti, *musí zjistit porušení subjektivně veřejného práva, nikoliv pouze objektivního porušení některého právního předpisu*.¹¹⁾

Uvedenému obecnému vymezení funkce Ústavního soudu ostatně odpovídá i znění zákona o Ústavním soudu. Podle jeho § 82 odst. 1 „Ústavní soud rozhodne nálezem, kterým ústavní stížnosti zcela vyhoví nebo ústavní stížnost zcela zamítne anebo jí zčásti vyhoví a zčásti ji zamítne“. Podle odst. 3 stejného ustanovení v případě vyhovění ústavní stížnosti Ústavní soud „a) **zruší napadené rozhodnutí orgánu veřejné moci, nebo b) jestliže porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody spočívalo v jiném zásahu orgánu veřejné moci, než je rozhodnutí, zakáže příslušnému orgánu, aby v porušování práva pokračoval, a přikáže mu, aby, pokud je to možné, obnovil stav před porušením**.“ Z uvedeného textu je zřejmé, že Ústavní soud – jako státní orgán, kterému přísluší činit pouze to, co zákon výslovně připouští – není oprávněn rozhodnout o něčem, co výslovně nebylo navrženo, neboť má právo pouze zrušit **napadené** rozhodnutí, resp. zakázat pokračování v porušování práva. Obdobně v řízení o opravném prostředku proti rozhodnutí ve věci ověření volby poslance nebo senátora Ústavní soud „opravnému prostředku vyhoví anebo jej zamítne“¹²⁾; v řízení v pochybnostech o ztrátě volitelnosti a o neslučitelnosti výkonu funkcí poslance nebo senátora podle čl. 25 Ústavy Ústavní soud rozhodne, že mandát zanikl nebo vysloví, že tvrzené skutečnosti nebyly dány¹³⁾, a tak by bylo možno pokračovat. Je proto možno konstatovat, že ani v dalších řízeních Ústavní soud není oprávněn překročit podaný návrh (resp. návrh petitu¹⁴⁾).

Odlíšný názor zastává V. Ševčík, když tvrdí¹⁵⁾, že v praxi Ústavní soud rozhoduje i nad rámec podaného návrhu, když ruší všechna ve věci vydaná meritorní rozhodnutí. Tuto praxi ospravedlňuje tím,

že sice „ochrana ústavnosti v oblasti ústavně zaručených základních práv a svobod směřuje k jednotlivci, který má být chráněn před vybočením (zneužitím) veřejné moci, přece jen ústavnost sama jako souhrn ústavních imperativů má zřetelné znaky objektivní kategorie upínající se též ke státu samotnému: je ve výsostném zájmu (demokratického a právního) státu, aby o dodržování ústavnosti (tj. ústavního pořádku v širším smyslu) dbal a pečoval, a to, aby i v rozhodovací praxi orgánů veřejné moci bylo ústavnosti co nejvíce šetřeno. Nadto k tomuto zásadnímu postulátu přistupuje další aspekt, totiž že Ústavní soud – na rozdíl od soudů obecných – ve své jurisdikci není vázán jinak obvyklými procesními bariérami.“

Tomuto názoru lze především vytknout, že – jak vyplývá z výše uvedeného – není v souladu s příslušnou právní úpravou a ostatně ani s vymezením postavení a poslání Ústavního soudu. Je zřejmé, že se Ústavní soud v konkrétních případech nemůže omezit na posuzování *subjektivně vnímaného porušení navrhovatelových základních práv* a že musí daný případ chápat z hlediska ochrany ústavnosti, která je nepochybně *objektivní kategorií*, to však neznamená, že Ústavní soud je oprávněn překračovat meze podaného návrhu. Jinými slovy, pokud se navrhovatel domáhá zrušení určitého rozhodnutí orgánu veřejné moci, musí Ústavní soud zvážit pokud možno všechny okolnosti dané věci a neměl by se omezovat pouze na předložená tvrzení. Zároveň však – jakožto kasační orgán – není oprávněn zrušit jiné rozhodnutí, než bylo navrženo. Na tom nic nemění skutečnost, že napadené rozhodnutí může zrušit ze zcela jiných důvodů, než bylo navrhováno.

Judikatura Ústavního soudu je v tomto směru poněkud nejednoznačná. Ústavní soud totiž na jedné straně již několik ústavních stížností odmítl z toho důvodu, že stěžovatelé nenapadli rozhodnutí o posledním prostředku, který zákon k ochraně práva připouští¹⁶⁾ a tím tedy *fakticky* dospěl k závěru, že je vázán podaným návrhem. Pokud by se jím totiž vázán necítil, měl posoudit i nenapadená rozhodnutí o posledním oprávněném prostředku a neměl podané návrhy odmítat. Na straně druhé však můžeme v praxi Ústavního soudu nalézt i rozhodnutí (na něž se odvolává V. Ševčík), která podaný návrh výrazně překročila. Jako exemplární příklad si v této souvislosti můžeme připomenout mediálně velmi známou „causu Růžička“¹⁷⁾, kdy Ústavní soud překročil rámec podaného návrhu **dokonce v neprospěch stěžovatele**. Tento postup Ústavního soudu považuji za nanejvýš problematický. Kromě výše uvedených výhrad totiž Ústavní soud (podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy) rozhoduje „o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod“. Ústavnímu soudu proto v těchto případech nepřisluší „vznášet se v abstraktní rovině objektivní kategorie ochrany ústavnosti“ a vydávat – ve svém důsledku – zcela nepředvídatelná rozhodnutí, jak naznačuje V. Ševčík, nýbrž pouze chránit základní práva a svobody stěžovatele tím, že rozhodne o zrušení napadeného rozhodnutí orgánu veřejné moci, resp. tomuto orgánu zakáže v porušování těchto práv pokračovat. Pokud má Ústavní soud v praxi větší ambice, nelze konstatovat nic jiného, než že překračuje své ústavní vymezení.

Lze proto konstatovat, že Ústavní soud je podaným návrhem (resp. jeho petitem) vázán, a to i v těch případech, kdy nevstupuje jako tzv. negativní zákonodárce.

Konečně posledním problémem, s nímž se v souvislosti se zvoleným tématem musíme vypořádat, jsou některé judikáty Ústavního soudu, které sice ve své výrokové části důsledně respektují podaný návrh, zároveň však ve svém odůvodnění tento návrh podstatně překračují.¹⁸⁾ Tuto praxi pova-

žujeme za negativní. Smysl odůvodnění rozhodnutí je totiž zejména v tom, že se z něj čtenář (účastník řízení) dozvídá důvody, pro které soud rozhodl tak, jak vyplývá z výrokové části. V odůvodnění by se Ústavní soud měl vypořádat s jednotlivými tvrzeními účastníků a vedlejších účastníků řízení, měl by případně vyhodnotit důkazy, které provedl a měl by vysvětlit svůj verdikt. Situaci, kdy určitá část odůvodnění fakticky supljuje výrokovou část rozhodnutí, neboť aspiruje na to, aby účastníky řízení zavázala k určitému jednání nad rámec samotného výroku, nelze označit jinak než jako krajně nežádoucí a vnášející právní nejistotu. I díky této praxi se zřejmě nelze – do určité míry – příliš divit stanovisku některých soudců obecných soudů, kteří zastávají názor, že odůvodnění nálezu Ústavního soudu není závazné, a to ani v konkrétním případě, přestože by mělo platit pravidlo, že v konkrétním případě je rozhodnutí Ústavního soudu závazné, přičemž každé rozhodnutí má představovat obsahovou a logickou jednotu jeho výrokové části a odůvodnění.

Na základě výše uvedeného je proto možné učinit velmi stručné závěry, které jsou v podstatě odpověďmi na otázky, jež jsme si položili v úvodu článku: Ústavní soud je vázán podaným návrhem (tzn. jeho petitem, nikoliv odůvodněním), a to ve všech řízeních, která provádí. Jedinou výjimku jsme našli v souvislosti s možností Ústavního soudu z vlastní iniciativy zrušit – to však pouze v souvislosti se zrušením napadeného zákona – příslušné prováděcí předpisy. Praxe, kdy Ústavní soud do určité míry směšuje obsah výrokové části a odůvodnění svých nálezů, je praxí nežádoucí a Ústavní soud by se jí měl vyvarovat.

Poznámky:

- 1) Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.
- 2) Čl. 88 odst. 2.
- 3) Srov. např. nález sp. zn. Pl. ÚS 16/93, in: Ústavní soud ČR: Sbírka nálezů a usnesení, sv. 1, C. H. Beck, Praha 1994, str. 204.
- 4) Čl. 87 odst. 1 písm. a) a b) Ústavy ČR.
- 5) Srov. např. nález sp. zn. Pl. ÚS 16/94, in: Ústavní soud ČR: Sbírka nálezů a usnesení, sv. 2, C. H. Beck, Praha 1995, str. 227.
- 6) Ustanovení § 64 odst. 5 zákona o Ústavním soudu.
- 7) Srov. ustanovení §§ 64 a 78 odst. 2 zákona o Ústavním soudu.
- 8) Srov. zejména ustanovení § 74 zákona o Ústavním soudu.
- 9) Spornou je v této souvislosti interpretace pojmu „v souvislosti s rozhodováním o ústavní stížnosti“ ve smyslu citovaných ustanovení §§ 64 a 78 odst. 2 zákona o Ústavním soudu. Podle našeho názoru je tento pojem nutno chápat restriktivně, tj. vztahuje se toliko na takové právní předpisy (jejich ustanovení), které byly v předchozím řízení bezprostředně uplatněny a které přímo souvisejí s předmětem ústavní stížnosti. Nelze proto např. navrhnout zrušení libovolného ustanovení trestního řádu jen proto, že ústavní stížnost se týká předchozího trestního řízení.
- 10) Podle čl. 4 odst. 1 Listiny základních práv a svobod mohou být povinnosti ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod. Ústavní soud ve své judikatuře toto ustanovení interpretuje tak, že tam, kde podzákoný předpis stanoví určité povinnosti, je nutné k jeho vydání výslovné zákonné zmocnění.
- 11) K tomu srov. např. Pieroth/Schlink, Grundrechte, Staatsrecht II., 8. vydání, Heidelberg 1992, str. 298.

-
- 12) Ustanovení § 91 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.
 - 13) Ustanovení § 95 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.
 - 14) Je zřejmé, že i formulaci petitu je nutno chápat z hlediska jeho obsahu a v některých případech nikoliv podle jeho doslovného znění, které bývá někdy poněkud zmatečné. Pokud by z návrhu petitu vyplývaly nejasnosti a nebylo by nepochybné, čeho se navrhovatel domáhá, je na místě výzva k odstranění vady návrhu. Pokud by tato vada ve stanovené lhůtě odstraněna nebyla, byl by návrh odmítnut (§ 43 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu).
 - 15) V. Ševčík, Ústavní soud ČR a soudy obecné – pokus o vymezení vzájemných vztahů, Bulletin advokacie č. 5/1997, str. 11 a 12.
 - 16) Srov. např. usnesení IV. ÚS 58/95 (Ústavní soud ČR: Sbirka nálezů a usnesení, sv. 7, C. H. Beck, Praha 1997, str. 331 a 332), kterým byl z důvodu zjevné neopodstatněnosti odmítnut návrh na zrušení rozsudků městského soudu a krajského soudu, protože v dané věci rozhodoval ještě Nejvyšší soud a „rozhodnutí o ústavní stížnosti směřující jen proti napadeným rozhodnutím městského a krajského soudu by totiž v prodávané věci vedlo k tomu, že rozhodnutím Ústavního soudu by rozhodnutí Nejvyššího soudu zůstalo nedotčeno, což by bylo nepochybné v rozporu s principem právní jistoty.“
 - 17) Sp. zn. III. ÚS 83/96. K tomuto nálezu jsem se již vyjádřil v článku „K jednomu nálezu Ústavního soudu“, in: Parlamentní zpravodaj, č. 6/1997, str. 284 – 285.
 - 18) Srov. zejména tzv. volební judikaturu Ústavního soudu, např. sp. zn. I. ÚS 277/96 nebo III. ÚS 277/96, kdy Ústavní soud opakovaně v citovaných odůvodněních přikázal příslušným volebním komisím zaregistrovat kandidáty ve volbách do Senátu, a to i po lhůtě 30 dnů, kterou za tímto účelem předpokládá zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu ČR. Odchylné stanovisko k tomuto problému zveřejnil ústavní soudce V. Klokočka.
-

JUDr. Jiří Spáčil, CSc.

Nejvyšší soud ČR

Určení a popření otcovství po novele zákona o rodině

Novela zákona o rodině, provedená zákonem č. 91/1998 Sb., se stala předmětem kritické pozornosti v odborné literatuře. Také v předkládaném článku jde nejen o upozornění na změny platné právní úpravy týkající se určení a popření otcovství, ale jde zejména o jejich rozbor a o naznačení možného řešení některých problémů, které novela přinesla.

Ustanovení § 52 odst. 1 zákona o rodině (v dalším textu jen „zákon“), přináší pouze formální změnu, když namísto národního výboru jako orgánu, před kterým lze určit otcovství souhlasným prohlášením rodičů, nově uvádí matriční úřad. Matričním úřadem je podle § 3 odst. 1 zákona obecní úřad pověřený vést matriky, popřípadě úřad, který plní jeho funkci. Zcela nově je do zákona zařazeno ustanovení § 52 odst. 2, podle kterého „Prohlášení nezletilého rodiče o otcovství musí být učiněno vždy před soudem“. Novela tak odstraňuje pochybnost, zda nezletilý může učinit projev směřující k určení otcovství a současně vylučuje, aby tento projev byl platně učiněn před matričním úřadem. Otevřená však zůstává otázka, zda nezletilý potřebuje k takovému úkonu zastoupení rodičů. Přitom

je třeba přihlídnout k § 9 obč. zák., podle něhož mají nezletilí způsobilost jen k takovým právním úkonům, které jsou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku. Právní teorie i komentářová literatura přitom vycházejí z objektivního hlediska při posuzování způsobilosti nezletilých a dovozují, že rozumovou a volní vyspělost nezletilého je třeba zkoumat obecně vzhledem k jeho věku, přičemž je nerozhodné, zda v daném případě nezletilý této vyspělosti skutečně dosáhl. Toto stanovisko je třeba považovat za správné. Obdobné hledisko zastává patrně i judikatura, i když právní věta R 48/1984 není jednoznačně formulována a připouští i opačný výklad. Je též skutečností, že i když k prohlášení o určení otcovství není třeba přivolení rodičů nezletilého otce, matriční praxe v minulosti toto přivolení vyžadovala. Vzhledem k tomu, že nezletilý nadále nemůže učinit příslušné prohlášení před matričním úřadem, pozbývá stanovisko matričních orgánů významu.

Nové je právo podat žalobu na určení otcovství v případech, že otcovství nebylo určeno souhlasným prohlášením rodičů a domněnka otcovství nesvědčí ani manželu matky, také muži, který o sobě tvrdí, že je otcem dítěte (§ 54 odst. 1). Tato změna by v praxi neměla vyvolávat potíže, neboť v řízení zahájeném na návrh takového muže se postupuje obdobně jako v řízení, zahájeném k návrhu matky nebo dítěte. Uvedená změna se promítla i do novelizace § 56 zákona. Původní § 56, ve kterém byl (patrně ze stylistických důvodů) nahrazen obrat „za řízení“ slovy „v průběhu řízení“, je nadále označen jako odstavec 1 a jsou k němu připojeny další dva odstavce. Podle § 56 odst. 2 „Zemře-li v průběhu řízení muž, proti kterému návrh na určení otcovství směřuje, pokračuje soud v řízení proti opatrovníkovi, kterého ustanoví soud.“ Jde o ustanovení, které jen zachycuje dosavadní praxi a nemělo by vyvolávat problémy. Jinak je tomu u § 56 odst. 3, který stanoví, že „Zemře-li v průběhu řízení muž, který o sobě tvrdil, že je otcem, a nepokračuje-li v řízení dítě nebo matka, soud řízení zastaví“. Toto ustanovení vyvolává značné interpretační obtíže. Muž, který o sobě tvrdí, že je otcem, zde nepochybně vystupuje jako žalobce, neboť je zjevně absurdní, aby jako žalovaný vystupoval někdo, kdo otcovství uznává; ostatně pokud by v řízení zahájeném na návrh matky žalovaný otcovství uznal, bylo by otcovství určeno souhlasným prohlášením rodičů. Lze též podotknout, že v případě smrti žalovaného by se uplatnil postup podle § 56 odst. 2 ZOR. Matka a dítě mohou v řízení, které má § 56 odst. 3 na mysli, vystupovat jen jako žalovaní. Pokud tedy žalobce zemře a dítě nebo matka budou v řízení pokračovat, soud řízení nezastaví. Je ovšem otázkou, kdo bude nadále vystupovat jako žalobce. Jediným částečně schůdným řešením je ustanovení opatrovníka (§ 56 odst. 2 per analogiam), i když se pochopitelně podává otázka, proč zákonodárce neužil obdobného řešení jako v § 55, § 56 odst. 2 ZOR a zda jde o jeho opomenutí nebo o záměr. Naskýtá se vysvětlení, že je zde matce nebo dítěti poskytnuta možnost i v roli žalovaných dovést řízení až do konce a dosáhnout tak ve věci vynesení rozsudku, včetně rozhodnutí, že žaloba se zamítá.

Mezi odborníky z právní praxe vyvolává diskusi novelizované ustanovení § 58 odst. 1, ve kterém se stanoví, že „Narodí-li se dítě do tří sta dnů po rozvodu manželství a jiný muž o sobě tvrdí, že je otcem dítěte, lze otcovství manžela považovat za vyloučené též na základě souhlasného prohlášení matky, manžela a tohoto muže. Toto prohlášení musí být učiněno v řízení o popření otcovství“. Lze se setkat s otázkou, zda takové prohlášení vede k určení otcovství k dítěti a jaké je procesní postavení muže, který o sobě tvrdí, že je otcem dítěte. Je třeba vycházet z toho, že uvedené ustanovení je procesní normou, která je, byť zařazena do zákona o rodině, vlastně nepřímou novelou ustanove-

ní § 120 o. s. ř. Jejím účelem je umožnit, aby tam, kde je zjevně vyloučeno, že manžel matky je otcem dítěte, nemusel soud provádět obvyklé dokazování, zejména krevní zkoušky. Je ovšem třeba podotknout, že i v řízení o popření otcovství platí zásada volného hodnocení důkazů a že soud ani před novelou nemusel ve všech případech provádět důkaz krevní zkouškou (bylo-li například prokázáno, že v době rozhodné pro početí dítěte byl manžel matky ve výkonu trestu a s matkou dítěte nemohl mít pohlavní styk), nicméně vzhledem k publikované judikatuře nebylo vždy jasné, zda se v těchto případech lze bez krevní zkoušky obejít. Právě se zřetelem k zásadě volného hodnocení důkazů pak nelze vyloučit, aby soud provedl i další důkazy, včetně důkazů krevní zkouškou, má-li přesto, že bylo učiněno prohlášení uvedené v § 58 odst. 1, pochybnosti o tom, že manžel matky není otcem dítěte. Z toho je zřejmé, že uvedené prohlášení nevede k určení otcovství muže, který o sobě tvrdí, že je otcem dítěte a který v řízení o popření otcovství manžela matky vystupuje jen jako svědek, případně jako vedlejší účastník. V řízení o určení otcovství však může toto prohlášení sloužit jako nepřímý důkaz o tom, že dotýčný muž s matkou dítěte v rozhodné době souložil. Jakékoliv další určení otcovství však nepřichází před pravomocným popřením otcovství manžela matky do úvahy.

Velmi problematická a pro právní praxi významná je na první pohled jen formulační úprava § 62 zákona, který upravuje popření otcovství nejvyšším státním zástupcem. Ta nahrazuje praxi minulého režimu poněkud zdiskreditovaný (i když podle mého názoru sám o sobě „nezávadný“) pojem „zájem společnosti“ pojmem „zájem dítěte“. I když tato změna patrně neměla směřovat ke změně dosavadní aplikace § 62, její důsledky mohou být zásadní. Ustanovení o popěrném právu nejvyššího státního zástupce má původ v § 280 odst. 2 o. s. ř. z roku 1950, které umožňovalo generálnímu prokurátorovi podat žalobu o popření otcovství po uplynutí lhůt stanovených pro toto popření zákonem o právo rodinném, měl-li generální prokurátor „za to, že toho vyžaduje obecný zájem“. Odpovídající ustanovení pak bylo zařazeno do platného zákona o rodině, ovšem s tou změnou, že „návrh“ (nikoliv již „žalobu“) lze podat tehdy, „vyžaduje-li to zájem společnosti“. V praxi byl doposud institut popření otcovství podle § 62 ZOR využíván k odstranění tvrdostí, které právní úprava popření otcovství přináší a mohl sloužit i k odstranění „mezer“ v právu. Jde zejména o případy, kdy matrikový otec byl matkou uveden úmyslně v omyl, že dítě zplodil a že matka neměla v rozhodné době souložit s jiným mužem a v důsledku tohoto omylu buď otcovství ve lhůtě nepopřel anebo prohlásil podle § 52 ZOR, že je otcem dítěte. K tomu zpravidla přistupují další skutečnosti, ze kterých se podává, že dosavadní právní stav je v rozporu s dobrými mravy; například matka dítěte žije s biologickým otcem dítěte anebo plněním vyživovací povinnosti je ohrožena výživa matrikového otce nebo jeho rodiny. Tohoto institutu lze užit i tam, kde právní úprava neřeší některé situace, jejichž řešení ovšem dobré mravy a zásada spravedlivého uspořádání právních vztahů vyžadují. Tak například narodí-li se dítě v manželství, které je zjevně jen formální, byl podán návrh na rozvod (soudní řízení však může trvat celá léta) a manželé spolu již dlouhodobě nežijí a matka dítěte žije ve společné domácnosti s jiným mužem, svědčí domněnka otcovství přesto manželovi matky. Pokud však manžel matky v průběhu popěrné lhůty anebo v průběhu řízení o popření otcovství zemře, jeho otcovství nebude popřeno (nepodá-li žalobu matka, která však na jejím podání nemusí mít zájem) a dítě bude nadále považováno za potomka manžela matky se všemi důsledky v právu dědickém a v otázce případné vyživovací povinnosti rodičů zemřelého manžela. Přitom ani prarodiče, ani dědicové zemřelého matrikového otce nemohou ot-

covství u soudu popírat. Pokud by pak Nejvyšší státní zastupitelství, popřípadě soudy vykládaly pojem „zájem dítěte“ způsobem nikoliv extenzivním, nebylo by ve shora uvedených případech možno návrh na popření otcovství podat. To zřejmě autoři novely nezamýšleli; pokud by šlo skutečně o něco více než o nedopatření, dlužili by vysvětlení, proč k uvedené změně došlo a v čem spatřovali vady dosavadní právní úpravy, případně z ní vycházející praxe. Zdá se, že řešením vzniklé situace by mohl být extenzivní výklad pojmu „zájem dítěte“. Při úvaze o tom, co je v dané věci zájem dítěte, lze vycházet z Úmluvy o právech dítěte, publikované pod č. 104/1991 Sb., která v čl. 7 odst. 1 stanoví, že každé dítě má, pokud to je možné, právo znát své rodiče a právo na jejich péči. V zájmu dítěte je znát své biologické rodiče i z důvodů zdravotních, zejména pokud jde o prevenci nemocí v rodině se vyskytujících anebo o zajištění dárce při provádění transplantace. Proto by v případě podání návrhu podle § 62 mohl zájem dítěte spočívat v tom, že popření otcovství umožní zjistit skutečného biologického otce dítěte. Je ovšem otázkou, jaké stanovisko k takovému výkladu zaujme praxe. Pokud však podává podnět k podání návrhu podle § 62 advokát, měl by věnovat pozornost i zdůvodnění toho, že podání návrhu je v zájmu dítěte.

Nově byl do zákona o rodině zařazen § 62a, podle kterého „Nejvyšší státní zástupce může, a to před uplynutím lhůty stanovené pro popření otcovství, podat návrh na popření otcovství muže, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením rodičů, ale který nemůže být otcem dítěte, je-li to ve zřejmém zájmu dítěte a v souladu s ustanoveními zaručujícími základní lidská práva.“. Toto ustanovení, které směřuje proti obchodu s dětmi, patrně nebude v praxi příliš využíváno; i v případě, že státní orgány příslušné poznatky včas získají, by se jako efektivnější jevil postup podle § 44 odst. 3 zákona o rodině a zejména vydání předběžného opatření podle § 76a o. s. ř. s tím, že po uplynutí lhůty pro popření otcovství rodiči by mohl státní zástupce podat návrh podle § 62, který je koncipován podstatně přehledněji než § 62a.

Mgr. Josef Kotásek

Katedra obchodního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně

K některým praktickým aspektům blankosměnky

Z § 10 ZSŠ¹⁾ pro cizí směnku vyplývá, že **pokud nebyla směnka, která byla při vydání neúplná, vyplněna tak, jak bylo ujednáno, nemůže se majiteli směnky namítat, že tato ujednání nebyla dodržena, ledaže majitel nabyl směnku ve zlé víře anebo se při nabytí směnky provinil hrubou nedbalostí.** Totéž platí i o vlastních směnkách (§ 77 odst. 2 ZSŠ).²⁾

Blankosměnka je listina, která zpravidla³⁾ ještě není směnkou, ale má se jí teprve stát. V praxi se nejčastěji dlužník podepíše na směnečný formulář (ať už jako výstavce nebo blankoakceptant, resp. výjimečně i jako jiný směnečný dlužník). V tomto nehotovém stavu je listina předána věřiteli, které-

mu je současně dohodou zřizováno právo vyplnit prázdná místa (odtud ono „blanko“) a učinit tak z blankosměnky hotovou směnku. Směnečný blanket zde představuje jakési embryonální stadium směnky, ve kterou může – ale také nikdy nemusí – dozrát.

Je přitom nutné striktně rozlišovat směnky neplatné pro absenci některé podstatné náležitosti od blankosměnky, která se sice formálně navenek projevuje stejně, ale u které je nehotovost záměrem a doprovází ji dohoda o následném vyplnění. Proto ani dodatečná ztráta jedné z podstatných náležitostí směnky – např. odtrhnutím či vygumováním – neucíní ze směnky blankosměnku a vyplňovací právo k takto ztraceným náležitostem věřiteli automaticky nevznikne.

Blankosměnku tak lze pracovně definovat jako vědomě neúplnou listinu, která se má podle dostatečně určitě vyjádřené vůle účastníků stát směnkou. Listina přitom musí nést určitý podpis, nejčastěji podpis vystavce nebo příjemce (blankoakceptanta). Předává se nabyvateli, se kterým se současně uzavírá dohoda o vyplňovacím právu. Věnujme se nyní velmi stručně některým praktickým aspektům blankosměnky.⁴⁾

PRAKTICKÉ UPLATNĚNÍ BLANKOSMĚNKY

Okolnosti, které vedou účastníky k vystavení blankosměnky, jsou pravidelně mimosměnečné povahy a závislé na budoucích událostech. Nejčastěji bude u blankosměnek nevyplněna výše směnečné sumy a datum splatnosti.⁵⁾ Půjde o případy, kdy doba plnění či konečná suma není ještě známa; například není dosud určeno množství zboží, které bude dodáno, nebo směnečná suma má být stanovena podle aktuálního devizového kursu platného v budoucnu, příp. podle výše aktuálního dluhu z úvěrové smlouvy atd.

Účastníci by přitom ale nikdy neměli zapomínat na to, že po vyplnění chybějících částí vzniká směnka, se kterou musíme zacházet v zásadě tak, jako by už měla od počátku obsah, který byl však vytvořen až následně.

Jenom ilustrativní příklady: Tak např. den promlčení se počítá ode dne, který se po doplnění listiny jeví jako den platební a ne ode dne vyplnění. A dále – v těch případech, kdy je nutná k zachování směnečné práva vůči nepřímým dlužníkům protestace, musí být listina doplněna před touto operací, jelikož pouhá blankosměnka by k účinné protestaci (samozřejmě i prezentacím atd.) postačovat nemohla.

Jakousi (zpravidla) dodatečnou bonifikací věřitele, který má k vyplnění blankosměnku, *prostřednictvím* které mu má být po doplnění placeno, je i možnost obejít blokační § 334 ObchZ. (Dodatečnou proto, že opatrný věřitel nepříznivé důsledky tohoto dispozitivního ustanovení smluvně vyloučí.)

Význam lze prezentovat na příkladu kupní smlouvy, ke které byla vystavena směnka, *prostřednictvím* které má být ze smlouvy placeno. Nárok ze smlouvy a pohledávku ze směnky je v zásadě nutno posuzovat samostatně a navzájem nezávisle. To však neznamená, že dlužník ze směnky a zároveň ze smlouvy bude nucen plnit dvakrát. Ochranu před duplicitním placením mu poskytuje obchodní zákoník právě v § 334, který pro obchodní závazkové vztahy stanoví, že pokud bylo dohodnuto placení *prostřednictvím* směnky, je věřitel oprávněn požadovat splnění peněžitého závazku na dlužníku podle smlouvy, jen když nemůže dosáhnout jeho splnění ze směnky.

Účel tohoto ustanovení je zcela jasný. Směnka bývá pravidelně vystavována s cílem oddálit placení a pokud bylo dohodnuto placení prostřednictvím směnky, bylo by v rozporu s touto zásadou, aby věřitel současně uplatnil pohledávku i z kauzálního vztahu. Neznalému věřiteli, který „pozapomněl“ na směnku a žaluje přímo ze smlouvy (a ve smlouvě si neupravil vztah jinak, než předpokládá dispoziitivní ustanovení § 334 ObchZ), mohou tím vzniknout značné vícenáklady a časová ztráta.

Těmto problémům se věřitel mohl úspěšně vyhnout, pokud byla použita právě blankosměnka. Z pohledu § 334 obchodního zákoníku je totiž výhodou, že blankosměnka ještě není skutečnou a platnou smenkou, je pouze zárodkem tohoto cenného papíru. Proto se neuplatní blokační ustanovení tohoto ustanovení znemožňující věřiteli uplatňovat pohledávku ze směnky a současně ze smluvního vztahu, který je podkladem směnky (lze však očekávat snahy ze strany dlužníků o analogické použití ustanovení § 334 ObchZ i pro blankosměnku).

Věřitel tak může využít blankosměnky a vyplnit ji až poté, co se neúspěšně domáhal po dlužníku plnění ze smlouvy. Navíc je daná operace plně v jeho dispozici – svého vyplňovacího oprávnění může, ale – po zvážení všech výhod a nevýhod – také nemusí využít. I to je dobrý základ a opora pro případné vyjednávání s dlužníkem. Blankosměnka bude mít své místo i tam, kde je pozdější ochota ke zřízení směnečného závazku ze strany dlužníka pochybná, jakkoli je dlužník k tomu smluvně zavázán.

NEVÝHODY PRO DLUŽNÍKA

Sama skutečnost, že směnka byla vyplněna v rozporu s dohodou, nedotýká se ještě platnosti směnky a dlužník se musí ubránit námitkami, neboť důkazní povinnost nese vždy právě on. Vydání každé blankosměnky tak skutečně představuje projev velké důvěry v serióznost jejího nabyvatele. Doporučení typu „blankosměnka by měla být vydávána výhradně seriózním institucím, nejlépe jenom bankám“ jsou jistě namístě, jde ovšem o typické rady z rodu knížecích. Hospodářská tiseň v mnoha případech přinutí dlužníka, aby přistoupil na podmínky věřitele a vystavil blankosměnku, resp. blankoakceptoval.

Pokud blankosměnka zůstává mezi původními účastníky a není převedena, postačuje pro účinnou námitku dlužníka pouhé prokázání faktu, že směnka byla vyplněna odlišně od dohody. To není obtížné zejména v těch případech, kdy byla dohoda o vydání blankosměnky a vyplňovací právu k ní (resp. vyplňovací prohlášení) uzavřena v písemné podobě. Situace se pro dlužníka ovšem zkomplikuje převodem blankosměnky. Pokud jde totiž o majitele, který nabyl blankosměnku, bude mu dlužník muset prokázat, že jednal při nabytí buď ve zlém víře, nebo se dopustil hrubé nedbalosti, což se ani v druhém případě nemusí vždy zdařit.

Existují však prostředky – označme je jako „bezpečnostní“ – minimalizující zmíněná rizika. Jelikož má dlužník těchto prevenčních prostředků, které omezují případnou svévoli nabyvatele na přijatelnou míru, poměrně málo, měl by usilovat o jejich maximální využití. Současně lze některá tato doporučení zobecnit a využít je přiměřeně i v případě běžných směnek:

1. Písemná forma dohody o vyplňovacím právu

Jak bylo řečeno výše, aby se jednalo o blankosměnku, musí být k nevyplněným náležitostem této listiny ujednáno vyplňovací právo. Věřitel, kterému je blankosměnka vydávána, získává na zákla-

dě této dohody s dlužníkem **oprávnění** doplnit ji na směnku. Současně jsou mu stanoveny hranice, kterých se musí při doplňování držet, jinak by mu (a za splnění dalších podmínek i dalším majitelům) dlužník jejich nedodržení mohl namítat.

Dohoda o vyplňovacím právu k blankosměnce nevyžaduje písemnou formu a může být dokonce uzavřena i konkludentně. Před takovým postupem je ovšem nutno varovat. Dlužník z blankosměnky je do značné míry vydán všanc věřiteli, a proto je v jeho zájmu, aby dohoda existovala v písemné podobě. Je to totiž právě dlužník, kdo musí prokazovat vyplnění odchýlně od dohody, a to bude možné bez komplikací jen tehdy, pokud jí má k dispozici v písemné formě.

Na druhé straně pro poctivého věřitele je důležité, aby jeho oprávnění bylo nesporné a nezpochybnitelné. Koneckončů to umožní i snazší převod blankosměnky, popř. i směnky vyplněné. Proto i on by měl důsledně trvat na tom, aby písemná smlouva výslovně specifikovala rozsah jeho oprávnění. K tomu není třeba uzavírat smlouvu v samostatné formě; v praxi je tato úmluva pravidelně součástí smlouvy, která je podkladem směnky (kauzálním vztahem). Je možné, že výrazem této dohody bude i jen jednostranné tzv. vyplňovací prohlášení adresované prvému majiteli blankosměnky a jím přijaté.

2. Text blankosměnky

Do značné míry může dlužník určit majiteli směnky hranice, kterých se má při vyplňování držet, již samotným kontextem blankosměnky, tedy zejména mírou vyplnění. Vždy je vhodné směnku opatřit příslušným evidenčním číslem a ve smlouvě jej zmínit. V některých případech nebude od věci připojit k dohodě o vydání blankosměnky a zřízení vyplňovacího práva alespoň prostou fotokopii blanketu. Dlužník tak bude schopen dokázat v jakém stadiu nehotovosti se blankosměnka nacházela při vydání, a případně které náležitosti směnky tak již nejsou kryty dohodou o vyplňovacím právu a jsou výsledkem svévole, resp. minimálně hrubé nedbalosti vyplňovatele.

3. Rektadoložka

Preventivně se lze podvodnému postupu majitele bránit také rektadoložkou (tedy doložkou „nikoliv na řad“, nebo doložkou podobného významu), kterou výstavce umístí v textu blankosměnky, nejlépe před údaj remitenta (směnečného věřitele). Tím je znemožněn následný směnečněprávní převod práv ze směnky (indosace).

Směnku s rektadoložkou (rektasměnkou) lze totiž podle § 11 odst. 2 ZSŠ převést jen ve formě a s účinky postoupení pohledávky (§ 524 a násl. ObčZ). Dlužníku tak zůstávají zachovány všechny námitky i vůči novému majiteli. Rektadoložka ovšem značně omezuje obíhatelnost směnky; zejména banky se zdráhají eskontovat rektasměnky. Obecně se směnky s rektadoložkou hůře prodávají, protože je u nich věřitel – z jeho pohledu zbytečně – vystaven nebezpečí námitek, které by v případě řádného nabytí ordresměnky vůbec nemusel brát v potaz.

4. Informační doložka

Bezpečnostním opatřením je i vedlejší doložka na směnce, kterou jsou účastníci, kteří přicházejí do styku se směnkou, informováni o existenci blankosměnky, zřízení vyplňovacího práva a resp. o zdroji, ze kterého se mohou poučit o způsobu realizace tohoto práva. Nový majitel blankosměnky

bude zpravidla jednat v hrubé nedbalosti, pokud se z naznačeného zdroje nepoučí o vyplňovacím právu a způsobu jeho konzumace.

Předpokládá se, že nabyvatel si v přiměřené míře ověří údaje zprostředkované minulým majitelem, ale i poctivý a pečlivý nabyvatel může být oklamán, aniž by mu mohlo být namítáno, že jednal hrubě nedbale. I zde se ovšem nabízí určité řešení.

Spočívá v tom, že přímo na směnce bude vyznačen informační výtažek dohody o vyplňovacím právu (resp. část vyplňovacího prohlášení), prezentující způsob doplnění chybějících náležitostí. Dohoda samotná – dokonce s podpisy účastníků – ovšem nemá na směnce místo, mělo by proto jít skutečně jen o stručný výtažek shrnující podstatné informace. Shodně ani Kovařík⁶⁾ nevyklučuje vyznačení dokonce i celého vyplňovacího prohlášení na samotné listině, nepovažuje to však s ohledem na prostorové zatížení omezeného rozsahu směnečné listiny dalšími zápisy za obecně výhodné.

Na jedné straně můžeme konstatovat tolik, že riziko prostorového zatížení listiny je dostatečně vyváženo účinnou prevencí před zatížením vlastní peněženky. Vyznačením vyplňovacího prohlášení by totiž byla bezvýhradně založena hrubá nedbalost těch majitelů blankosměnky, kteří přešli skutečnost, že údaj, který na směnce **je** (nebo který je jimi doplňován), neodpovídá tomu, který na ní podle samotného textu směnky **být má**. Nabyvatel musí nejenom jednat v dobré víře, ale nesmí jednat ani hrubě nedbale, což – při nerespektování hranic vyplňovacího práva poznatelných dokonce již na první pohled ze samotného obsahu blanketu – samozřejmě nespĺňuje. Podstatně se tak zlepšuje dlužníkova důkazní pozice.

Na straně druhé nelze nevidět nebezpečí uvedeného postupu. To spočívá v tom, že plodem přílišné sdílnosti účastníků v textu směnečné listiny bude nakonec podmínka směnečného platebního slibu či příkazu. Podstata směnky však tkví v bezpodmínečnosti a veškeré podmínky na ní jsou nepřipustné a vedou k její neplatnosti! Tak tomu bude i v případech méně očividných než tento: „Tato směnka se použije jen v případě řádného vyplnění blankosměnky podle tohoto vyplňovacího prohlášení“. Pravda, s jistou dávkou černého humoru lze i takové zneplatnění chápat jako specifické „bezpečnostní“ opatření dlužníka – tentokrát opravdu absolutní, ale nepředpokládá se, že by to bylo obecným zájmem všech účastníků. Pokud už se tedy účastníci nespokojí s pouhou informační vedlejší določkou a rozhodnou se umístit na směnku celé vyplňovací prohlášení (či výtažek dohody), měli by si být vědomi rizik s tím spojených.

5. Smluvní ošetření

Efektivní může být i zakotvení informační povinnosti o převodu či vyplnění blankosměnky (a způsobu, jakým tak bylo učiněno) přímo v dohodě o vyplňovacím právu. V úvahu přichází dále sjednání smluvní pokuty, dohoda o eventuální náhradě škody, resp. slib odškodnění. Vyplňovací právo by mělo být ve vazbě na kauzální vztah výslovně omezeno také na dobu určitou. Záleží jen na postavení dlužníka a na jeho kontraktační dovednosti, zda se mu některé z těchto ustanovení podaří do smlouvy prosadit.

ZÁVĚREČNÉ DOPORUČENÍ (NEJEN) PRO BANKOVNÍ PRAXI

Velký význam bude mít blankosměnka v oblasti zajištění úvěrů poskytnutých bankou. I když nejde o zajištění v pravém slova smyslu a blankosměnka nepředstavuje takovou jistotu jako klasické

zajišťovací instituty, úvěrující ústav ocení zejména (i když ne absolutně) nespornost směnečného závazku a relativní rychlost, jakou lze jeho splnění vymáhat u soudu.

V praxi bude k úvěrové smlouvě sjednána dohoda o vydání blankosměnky, na kterou se dlužník podepíše jako směnečný dlužník (vystaví in bianco směnku vlastní, resp. blankoakceptuje). Zároveň bude dohodou zřízeno vyplňovací právo banky k této listině. Dohoda by měla v zájmu obou účastníků detailně specifikovat, **kteřé** náležitosti jsou ponechány k vyplnění a dále **jak** a **kdy** mají být vyplněny.

Autor tohoto článku se v praxi setkal i s následující formulací v dohodě o vyplňovacím právu k blankosměnce (v příloze úvěrové smlouvy): „Klient se výslovně vzdává veškerých námitek, které by mohl činit v případě, že bude věřitelem žalován z titulu **neoprávněného** (zvýraznil autor) doplnění a použití blankosměnky. Klient potvrzuje, že tento úkon učinil vědomě a dobrovolně“. Takové ustanovení nepotřebuje dalšího komentáře, neboť se výmluvně komentuje samo.

Stejně tak je (a to nejen terminologicky) zcela vadné používat přímo ve vlastním textu platebního smlouvy či příkazu označení blankosměnka („za tuto blankosměnku zaplatím“). Ono „blanko“ neznamená přece nic jiného než „ještě ne“. Dlužník přece nebude platit proti blankosměnce, ale oproti směnce; lze tak oprávněně uvažovat o neplatnosti takových směnek. Pokud má banka potřeba vyjádřit přímo v listině, že jde o blankosměnku, může tak učinit zmíněnou informační doložkou.

V souvislosti s úvěrovými smlouvami je třeba poukázat na další důležitou okolnost související s důsledky odstoupení od úvěrové smlouvy. Zde by bankovní ústavy měly ještě vystupňovat svoji ostražitost, protože „nezamýšleným účinkem“ odstoupení od úvěrové smlouvy může být podle některých názorů právě zánik vyplňovacího práva. Paradoxně jej přivodí banky samy tím, že využijí další z práv z úvěrové smlouvy pro případ nesplnění úvěrových podmínek dlužníkem. Účinky odstoupení od úvěrové smlouvy jsou diskutovaným problémem.⁷⁾ Nejednoznačné může být i časté paušální hodnocení dohody o vyplňovacím právu jako smlouvy závislé ve smyslu § 275 odst. 2 ObchZ, bez přihlídnutí ke konkrétním okolnostem případu.

Ambicí bankovního ústavu by měl být bezproblémový průběh obchodních operací a nikoliv snaha učinit je předmětem – jinak bezesporu zajímavých – odborných diskusí. Proto by banka měla s možností odstoupení od úvěrové smlouvy předem počítat, a koncipovat dohodu o vyplňovacím právu tak, aby pokrývala i pro tuto eventualitu.

Poznámky:

- 1) Zákon směnečný a šekový č. 191/1950 Sb. ze dne 20. prosince 1950 (dále jen ZSŠ) s tím, že všechny citace se týkají čl. I.
- 2) U nás je institut blankosměnky výslovně připuštěn od roku 1853 a setkat se s ním lze ve většině evropských zemích. Čl. 3. Výhrad k mezinárodní Úmluvě o jednotném směnečném zákonu, kterou podepsalo i Československo, sice ponechal na rozhodnutí smluvních stran, zda chtějí zavést do vnitrostátního práva blankosměnku a tuto výhradu učinilo několik států; z významných zemí nakonec blankosměnku nezná jen Francie.
- 3) Samozřejmě je možné, že by blankosměnka formálně obstála již jako platná směnka. (Tak tomu bude u tzv.

vistasměnky, tedy směnky na viděnou, která je splatná při předložení.) Bude to však spíše výjimkou, neboť nevyplněnou částí blankosměnky bývá zpravidla náležitost poutající největší zájem účastníků – směnečná suma. V dalším textu se tento aspekt nebude z důvodů přehlednosti dále rozvádět ani nijak terminologicky zohledňovat.

- 4) Z odborné literatury věnované blankosměnkám lze doporučit, kromě komentářů (Kovařík, Chalupa), dále i podnětný článek R. Šnyrycha (Šnyrch, R.: Teoretické aspekty blankosměnky, Bulletin advokacie, č. 1/1997, s. 24–30).
 - 5) Pokud konečným záměrem účastníků bude vistasměnka, určí zpravidla výstavce v závislosti na obchodním případě buď delší lhůtu pro předložení k placení, než předpokládá § 34 ZSŠ (jeden rok od data vystavení), nebo ve směnce neuvede datum vystavení.
 - 6) Kovařík, Z.: Zákon směnečný a šekový. Komentář. 1. vydání. Praha, C. H. Beck 1997, str. 43.
 - 7) viz např.: Eliáš, K. a kol.: Obchodní závazkové vztahy, C. H. Beck, Praha, 1996, s. 341, dále: Plíva, S.: Odstoupení od smlouvy o úvěru a zajištění závazku, Právo a podnikání, 10/97, s. 14.
-

Mgr. Matěj Cepl

advokátní koncipient, Praha

K pojmu outsourcingu a základním problémům jeho smluvní úpravy

I. POJEM OUTSOURCINGU

V advokátní praxi je možné setkat se s požadavkem klienta na právní zajištění outsourcingu oddělení nebo části jeho podniku. Cílem tohoto článku je definovat pojem outsourcingu, načrtnout základní důvody, které vedou firmy k tomu, že outsourcingují část podniku, a určit základní problémy, které musí příslušná smlouva ošetřit.

Než se pustím do probírání vlastního tématu článku, dovoluji si ještě dvě menší jazykové poznámky. Anglické slovo „outsourcing“ je utvořeno z předložky „out“ označující směr ven a kmene „source“ (zdroj), tedy jako podstatné slovo by ho bylo nejlépe přeložit jako „vnější zdroj“. Bruckner¹⁾ uvádí jako překlad pojmu outsourcing česká slova „vytěsnit“ nebo „odsunout“. Protože mi tyto překlady připadají příliš násilné, používám originální slovo „outsourcing“.

V tomto článku označuji firmu, jejíž oddělení nebo zdroje jsou outsourcingem nahrazeny jako „objednatele“ a firmu, která dodá takové zdroje jako „dodavatele“. Nechci tím říci, že ve všech případech outsourcingu jde typově o smlouvu o dílo, ale tyto termíny mi připadli nejvíce české a zároveň poměrně přesně popisují povahu vztahů obou stran.

Nyní již k samotnému vymezení outsourcingu: Outsourcingem rozumím vztah mezi podnikem a vnějším dodavatelem, který pro tento podnik zajišťuje každodenní činnosti, které jsou za normálních okolností zajišťovány vlastními prostředky podniku. Je třeba ještě jednou zdůraznit, že do pojmu

outsourcing rozhodně nezahrnují každý vztah s externím dodavatelem. Jde pouze o případy nahrazení zdrojů, které typicky bývají součástí firmy samotné.²⁾

Základním důvodem pro zavádění outsourcingu je kontrola (a redukce) provozních nákladů společnosti. Zároveň se od outsourcingu očekává, že odstraní základní problém všech samostatných oddělení podniků – že jejich pracovníci pocítují odpovědnost za svůj výkon jenom velice slabě. Vědí totiž, že pokud nezpůsobí firmě velkou škodu nebo ztrátu, jsou natolik chráněni vysokými náklady na svoje nahrazení (a v Čechách navíc ještě rigidní ochranou zákoníku práce), že v podstatě není možné, aby byli postiženi ztrátou zaměstnání (nehledě na to, že podle zákoníku práce je jejich náhrada škody omezena čtyř a půl násobkem jejich platu). Naprosto jinou pozici mají externí dodavatelské firmy. Náklady na jejich nahrazení jsou mnohem menší a v případě outsourcingu, který nezasahuje do podstaty chodu firmy, mohou být nahrazeny v podstatě ze dne na den.³⁾ Outsourcing tím také ilustruje základní ideu svobodného trhu: totiž, že každý má dělat jenom to, co umí nejlépe, a za odměnu z této činnosti si pořídit všechno ostatní, jinými slovy, že pro firmu je nejvýnosnější věnovat se činnosti, ve které má největší komparativní výhodu a zbytek přenechat jiným.⁴⁾

Toto ale rozhodně není jediný důvod, proč se firmy rozhodují pro outsourcing: jiné zdroje⁵⁾ uvádějí jako další důvody získání přístupu k prostředkům světové úrovně,⁶⁾ zrychlení výhod reengineeringu, rozdělení rizik, uvolnění zdrojů pro jiné potřeby, uvolnění kapitálových zdrojů firmy, zvýšení množství volných peněz,⁷⁾ získání zdrojů, které nejsou ve firmě k dispozici, a také umožnění činností, které jsou pro objednatel vlastními silami jenom těžko ovladatelné, nebo které se mu již zcela vymkly zpod kontroly.

Jiný zdroj⁸⁾ shrnuje jako nejdůležitější důvody pro zavádění outsourcingu: 1) předem **přesně definované náklady**, 2) **ekonomická rizika** jsou na straně dodavatele služby, 3) dochází **ke snížení režie** ve všech oblastech, a 4) **odpovědnost** za údržbu, provoz, rozvoj a inovaci nese dodavatel.

Ponechdů kuriózní ale nepochybně reálný důvod, proč mnoho společností v Čechách přistoupilo na řešení svého oddělení informačních technologií outsourcingem uvádí tentýž zdroj⁹⁾ vyřešení problému „politického“ – při současných platech špičkových počítačových odborníků není pro mnoho firem únosné, aby jejich zaměstnanec měl plat mnohem vyšší než špičkoví manažeři podniku nebo pracovníci v hlavní činnosti firmy – např. konstruktéři ve vývoji.

Příkladem outsourcingu, které byly v praxi úspěšné, je velká řada, mohu uvést třeba celosvětově nejpopulárnější druh, kterým je v dnešní době pravděpodobně outsourcing oddělení informačních technologií a informačních systémů,¹⁰⁾ ale i kancelářské služby, účetní zabezpečení chodu podniku, služeb oddělení dopravy, služby právní (každá tzv. „firma na paušál“ je vlastně outsourcingem právního oddělení), anebo i některé méně obvyklé případy, jako třeba zajištění výroby kávy pro kancelář za měsíční poplatek (taková služba je nabízena již i v Čechách).

Bráno z většího nadhledu je třeba vidět, že outsourcing je součástí daleko většího procesu.

Za jeden ze základních znaků přeměny společnosti z industriální na postindustriální je mnohými autoritami¹¹⁾ považován trend přeměny společnosti industriálního věku, která sestávala především z mohutných vertikálních hierarchických struktur modelovaných podle vzoru armády a amerických automobilových společností dvacátých let,¹²⁾ na postindustriální společnost „sítí“ – horizontálních kooperativních struktur.

II. PRÁVNÍ MOŽNOSTI ZAJIŠTĚNÍ OUTSOURCINGU

Je pochopitelné, že na tak bohatou škálu právních vztahů, jaké vznikají v rámci outsourcingu, nevystačí jedna standardní smlouva. V případech jednoduššího outsourcingu je většinou možné ji nahradit nějakou byť zásadně přepracovanou typovou smlouvou, která bude přiměřeně upravena na specifické podmínky outsourcingu (viz níže), ale ve většině případů je nutno konstruovat smlouvu novou, nejlépe jako smlouvu nepojmenovanou v souladu s ustanovením § 269(2) obchodního zákoníku s tím, že pro její konstrukci bude použito jako vzorů hned několika typových smluv obchodního práva.

Modelů takové smlouvy je několik:

- 1) **Smlouva o dílo** – objednatel si zajistí příslušný zdroj smlouvou o dílo pro každou jednotlivou subdodávku. Výhodou je pochopitelně vysoká nezávislost na jednom dodavateli (a tím i vysoký tlak na kvalitu dodavatelova plnění), ale nevýhodou bude tak vysoká organizační náročnost takového postupu, že je pravděpodobné, že taková smlouva bude použita jenom pro zcela výjimečné případy.
- 2) **Rámcová smlouva o dílo** – případ velmi podobný předešlému, ale s tím, že existuje jenom jedna rámcová smlouva o dílo s jedním dodavatelem a jednotlivé subdodávky jsou realizovány procesem „objednávka-potvrzení objednávky“ nebo dokonce jenom „objednávka-plnění“.
- 3) **Smlouva o zajištění pracovních sil** – zvláštní varianta předchozích dvou smluv je smlouva pohybující se typově někde mezi smlouvou o dílo a smlouvou mandátní, na jejímž základě dodavatel dá k volné dispozici objednatelovi svoje pracovníky.
- 4) **Speciální subdodavatel** – dodavatel vytvoří pro zajištění potřeb objednatelovi zvláštní oddělení, organizační jednotku (nebo dokonce 100% dceřinou společnost). Tak má na jedné straně objednatel zajištěnou trvalou kapacitu jenom pro svoji potřebu, zároveň ale jsou pracovníci takového subdodavatele schopni využívat interní zdroje dodavatele. Daní za tuto výhodu je to, že se zde poněkud ztrácí flexibilita outsourcingu.
- 5) **Společný podnik** – dodavatel a objednatel vytvoří pro zajištění potřeb objednatelovi společný podnik, ve kterém se mohou výhodně sdružit know-how a zdroje dodavatele s finančními prostředky objednatelovi. Model společného podniku je pravděpodobně nejlepší řešení pro velké outsourcingové smlouvy (např. outsourcing oddělení informačních technologií velkého průmyslového podniku).

III. ODPOVĚDNOST ZA VADY A ZA ŠKODU

Řekl jsem výše, že zvýšená odpovědnost dodavatele za kvalitu provedeného plnění je jedním ze základních kladů outsourcingu. K tomu je ale třeba dodat, že tím nechci říci, že by snad v rámci outsourcingu nebylo problémů týkajících se bezpečnosti pro odběratele.

Outsourcingem dojde k velice úzkému propojení dodavatele s odběratelem a tak není divu, že je v rámci outsourcingové smlouvy velice dobře ošetřit možnost zneužití důvěrných informací, které dodavatel obdrží v rámci plnění. Odůvodnění druhé podstatné části problematiky odpovědnosti v outsourcingu je o něco složitější:

Problém spočívá v tom, že outsourcingem se v plnění některé podstatné části svého podniku vydává zcela na milost a nemilost svému dodavateli. Pokud by outsourcovaná služba přestala být dodávána řádně a včas, objednatel obvykle nemá kapacity, aby tuto službu nahradil a mohlo by pro něj být (bez řádné přípravy) složité takovou závadu byť jenom odhalit. Je sice pravda, že ze samotné podstaty outsourcingu vyplývá, že dodavatel je ve značné míře zainteresován na dodání perfektního plnění (rozhodně více než případní vlastní zaměstnanci objednatele), ale je také pravda, že v případě jeho selhání je jenom velmi obtížné (a nákladné) zabránit hrozícím škodám a zajistit náhradní plnění. Navíc, dodavatel je často jenom malá společnost působící ve službách, která je jako taková zhusť podkapitalizovaná, a tudíž není schopna dostát svým závazkům v případě zásadního selhání. Je sice možné takového dodavatele zcela zruinovat (pokud není dostatečně pojištěn proti odpovědnosti za škodu – což je ale řešení, zvláště v Čechách – velmi drahé), ale na tom se objednatel zhusťta nezhojí. Nedostatečná kapitalizace dodavatelů outsourcingu je mnohdy způsobena tím, že tito dodavatelé původně vznikli odštěpením oddělení některé velké industriální společnosti.¹³⁾

Proto se v případě nestejné síly obou partnerů může ukázat nejužitečnějším, aby mnohem silnějším objednatel dohlédl na každodenní provoz svého dodavatele. Dochází tak k jakémusi kompromisu, protože objednatel si musí ponechat část svých původních kapacit, aby je mohl použít na kontrolu činnosti dodavatele.

IV. PRACOVNĚPRÁVNÍ ASPEKTY OUTSOURCINGU

V rámci outsourcingu může docházet ke dvěma jevům, které jsou rázu spíše pracovního právního než obchodního právního. Jde o otázku bývalých zaměstnanců a problém se zaměstnáváním zaměstnanců druhé strany.

Co se týče původních zaměstnanců objednatele, je nutno se poněkud odpoutat od ideálních teoretických modelů a vrátit se do reality. Outsourcing totiž velice často není prvním řešením problematiky v dané oblasti. Objednatel pravděpodobně zkoušel mnoho nových technologií, které chce nyní získat outsourcingem nebo používal outsourcované oddělení po dlouhá léta, dokud expanze podniku a následná složitost outsourcovaného oddělení nezměnila jeho názor na potřebnost vlastních kapacit v dané oblasti. Vystává zde problém co dělat s původními zaměstnanci. Jedním z častých řešení je závazek dodavatele outsourcingu, že všechny zaměstnance původního oddělení po nějakou minimální dobu (např. jeden rok) zaměstná a poskytne jim tak možnost klidně si najít jiné místo (popř. objednatel takové původní zaměstnance nepropustí a nechá si je nezřídká pro zabezpečení chodu outsourcovaného oddělení, kde mohou v menším počtu s dodavatelovými technologiemi využít mnohem lépe svoje znalosti odběratelova prostředí). Zde je možno jako vzor použít typovou smlouvu o prodeji podniku.

Druhým problémem, který se vyskytuje v rámci outsourcingu, je problematika konkurenčních dołožek mezi stranami smlouvy o zaměstnávání zaměstnanců druhé smluvní strany. Ty většinou stanoví povinnost strany, která zaměstná zaměstnance druhé smluvní strany, zaplatit smluvní pokutu, která bývá kalkulována podle nákladů na obstarání zaměstnance na místo původního. Problémem těchto dołožek je, že téměř není možné definovat všechny možné druhy pracovních právních a obchodně-

právních vztahů, na základě kterých může bývalý zaměstnanec poskytnout svoje služby novému zaměstnavateli.

V. OCHRANA DŮVĚRNÝCH INFORMACÍ

Typickým znakem outsourcingu je to, že dochází k velice těsným vztahům mezi dodavatelem a odběratelem. V mnoha případech dochází k velice intenzivnímu toku informací mezi dodavatelem a objednatel (např. v případě, že jsou všechny dokumenty uloženy na centrálních serverech dodavatele, je bez důkladné znalosti struktury databází dodavatele velice těžké rozlišit, která data jsou data objednatele, a která jsou data dodavatele, udržovaná na dodavatelových počítačích pro objednatele, a konečně která jsou data, jež na zcela stejných počítačích udržuje dodavatel pro zcela jiné objednatele – viz např. služby provozování serveru WWW dodavatelem). Jenom z tohoto letmého popisu je patrné, že ve smlouvách, které se outsourcingem zabývají, je třeba velice přesně vymezit odpovědnost obou stran za prozrazení informací kterékoli z nich nebo za prozrazení či odhalení důvěrných informací třetí strany. Vzhledem k tomu, že přesné vyčíslování škod je většinou téměř nemožné, je pravděpodobně jediným možným řešením zavedení vysokých smluvních pokut a oprávnění poškozené strany v případě závažnějších případů prozrazení nebo odhalení důvěrných informací odstoupit od smlouvy.

VI. ZNEUŽITÍ OUTSOURCINGU

Na závěr tohoto článku si ještě jednou neodpustím zmínku o populárním „švarcsystému“¹⁴) a pokusím se přitom popsat jeho nejvýznamnější charakteristiky, které ho odlišují od outsourcingu prováděného za legitimními účely.

Jistě nejvýraznější zvláštností původního systému zavedeného p. Švarcem bylo to, že jeho stavební firma najímala jako nezávislé subdodavatele jednotlivce s živnostenskými oprávněními i na práce, které jsou jinak typicky prováděny zaměstnanci (zedníky, sekretářky ap.). Klasický outsourcing je ale vztahem mezi dvěma podniky, kdy i dodavatel potřebuje pro dodávky plnění zaměstnance zaměstnáváné v řádných pracovněprávních vztazích.

Odhlédneme-li tedy od problému všech švarcsystémů souvisejících s neplacením příspěvků na zdravotní a sociální pojištění, vyskytuje se kolem outsourcingu námitka, že jde o skryté obcházení pracovněprávní ochrany zaměstnanců, nutnosti vykazovat zvláštní důvody ze strany zaměstnavatele pro jejich propouštění, likvidace limitované odpovědnosti zaměstnanců za škody ap.¹⁵) Je pravda, že v případě outsourcingu je jedním z důsledků nepoměrné zvýšení flexibility pracovních míst, ale tato výhoda pro odběratele, který se může díky outsourcingu zbavit mnoha zaměstnanců okamžitě a bez udání důvodu, není prováděna na úkor zaměstnanců. Ti jsou (nebo mohou být) zaměstnáni ve zcela normálních pracovněprávních vztazích a požívají tím všech výhod ochrany zaměstnanců. Toto riziko padá zcela na bedra dodavatele. Ale ani pro něho nejde o problém příliš zásadní, protože většinou dodává stejnou službu a využívá pro taková plnění podobně kvalifikovaných zaměstnanců, takže veškerá nebezpečí nákladů spojených s propouštěním stávajících zaměstnanců může rozpustit mezi svoje další zákazníky.

Bohužel je pravda, že tyto jemné, ale přitom zcela zásadní rozdíly mezi „švarcsystémem“ a legitimním outsourcingem současné znění zákona o zaměstnanosti nepostihuje. V poněkud zkrácené podobě stanoví, že všichni podnikatelé musí „plnění běžných úkonů vyplývajících z předmětu [jejich] činnosti zajišťovat svými zaměstnanci, které k tomu účelu [zaměstnávají] v pracovních vztazích podle zákoníku práce“.¹⁶⁾

Zákonodárce si zde usnadnil práci, aby vnutil podnikatelům užívání zákoníku práce. Výsledkem ale bohužel je, že přidané ustanovení zákona nerozlišuje činnosti, které skutečně nejsou legitimní, a ty, které již postihovat nebylo třeba. Tím staví mimo zákon i mnoho zcela legitimních struktur podnikání. Nakonec je z celého širokého spektra outsourcingu jediné jistě obhajitelné výše zmíněné zabezpečení kávy (protože vaření kávy snad nevyplývá z předmětu činnosti).

Na druhou stranu je možnost argumentovat slovy „vyplývajících z předmětu činnosti“. Pokud zákonodárce tato slova do textu zákona zahrnul, je možné dovodit, že cílem těchto slov bylo dosáhnout situace, aby stavební firmy nenajímaly zedníky, ale není to namířeno proti všem případům, kdy podnikatel pronajímá služby pro vedlejší činnosti podnikání. Proti této argumentaci je ale třeba dodat, že pojem „úkolů přímo souvisejících se zajištěním výroby nebo poskytováním služeb“ je nejasný (a tím spíše je nejasný pojem takových „běžných úkolů“) a úřady práce mají tendenci vykládat toto ustanovení zákona spíše extenzivně.

VII. ZÁVĚREM

Outsourcing představuje nový fenomén organizace podnikání, který se bude pravděpodobně stále více uplatňovat i v českých podmínkách. Tímto článkem jsem se pokusil o jeho představení pro právnickou veřejnost a hrubé nastínění některých problémů, které se mohou vyskytnout při přípravě smlouvy na jeho zabezpečení.

Poznámky:

- 1) Tomáš Bruckner, Outsourcing IS/IT, diplomová práce, VŠE, Fakulta informatiky a statistiky, katedra informačních technologií, Praha 1996/7.
- 2) S postupujícím rozvojem outsourcingu se toto kritérium stává problematickým, protože některé činnosti již povolna přestávají být provozovány firmami samotnými. Pro účely této definice používám jako protipól outsourcingu zcela samostatnou rozsáhlou firmu industriálního věku, která si veškeré činnosti zajišťuje sama vlastními silami (např. Bařovny závody ve Zlíně, které jako součást své obchodní strategie vlastními prostředky zajišťovaly všechny potřebné vstupy až po školy, o kadeřnictví pro zaměstnankyně ani nemluvě).
- 3) Rozdíl outsourcingu oproti zabezpečení potřeby z vlastních zdrojů je poněkud zrelativizován v případě outsourcingu zdrojů nezbytných pro samou existenci firmy – např. oddělení informačních technologií. Ale i zde je změna možná, byť je nesmírně obtížná a nákladná.
- 4) Outsourcing: How industry leaders are reshaping the American Corporation, Fortune 1995, zvláštní vydání věnované celé Outsourcingu; zde citováno z <http://www.outsourcing.com/getstart/95seintr.html>.
- 5) The Top Ten Reasons Companies Outsource, zpráva The Outsourcing Institute, 1995, citováno z <http://www.outsourcing.com/getstart/top10en.html>.

- 6) Bruckner, *op. cit.* str. 12, definuje světovou úroveň jako „úroveň kvality služeb, která je ve světě nejvyšší možná, ovšem dostupná podnikům za rozumnou cenu a v rozumném čase“.
- 7) V této souvislosti je třeba zmínit článek „Avoiding Pitfalls – Three Warning Signs“ <http://www.outsourcing.com/getstart/warning.html>, který varuje před kladením důrazu na krátkodobě orientovanou snahu po snížení nákladů jako hlavní důvod pro outsourcing; je lepší, pokud je cílem a důvodem pro outsourcing snaha o zlepšení managementu firmy a jiné dlouhodobé strategické cíle.
- 8) Lubomír Kníže (APP Systems, s. r. o.) ve své přednášce „Outsourcing – nejvyšší forma systémové integrace“, publikované na <http://www.app.cz>.
- 9) Lubomír Kníže, *op. cit.*
- 10) Nejznámějším příkladem kompletního outsourcingu oddělení informačních technologií byl outsourcing takového oddělení firmy Kodak provedený konsorciem pod vedením Digital Equipment (1989).
- 11) Především John Naisbitt: The megatrends, Warner Books, A Warner Communication Company, New York, 1984.
- 12) Zdůrazňuji, že jde skutečně o věc minulou, protože ani americké automobilky už nejsou, co bývaly: Michael F. Corbett, Redefining the Corporation: Bringing Order to a New Industry, <<http://www.outsourcing.com/presentation.html>>, 1995, uvádí jako příklad americkou automobilku Chrysler, která „se dostala do situace, kdy 70 % jejích vstupů – částí a skupin, které jsou součástí jejích automobilů – jsou vyráběny vnějšími dodavateli“. Zároveň dodává, že ani takový podíl není výjimečný, protože „to je stále méně než v Japonsku, u kterých toto číslo ve skutečnosti průměrně dosahuje 75 %“.
- 13) Jako příklad je zde možné uvést společnost EDS, zabývající se outsourcingem IS/IT, která původně vznikla z původního IS oddělení automobilové společnosti General Motors.
- 14) Za účelem potírání „švarcsystému“ byl připraven známý § 1(4), zákona č. 1/1991 Sb. v platném znění.
- 15) Tyto námítky proti „švarcsystému“ jsou uvedeny v: J. Nesnídal, Nesoulad mezi zákony – Švarcsystém“, *Ekonom* 12/95; autor se v tomto článku ale spíše než ke kritice „švarcsystému“ uchyluje k podrobné kritice zákona o zaměstnanosti.
- 16) § 1(4), zákona č. 1/1991 Sb., o zaměstnanosti. Nesnídal, *op. cit.* namítá protiústavnost takového ustanovení zákona omezující svobodu podnikání.

Redakční poznámka: Článek kolegy Matěje Cepla se snaží zejména ekonomickou argumentací obhájit princip, kdy určitý právní subjekt nezabezpečuje svoji každodenní činnost pomocí fyzických osob v pracovním poměru, ale pomocí jednotlivých smluv uzavíraných s jinými právními subjekty. Překážkou prosazení uvedeného principu stále zůstává ustanovení § 1 odst. 4 zákona č. 1/1991 Sb., o zaměstnanosti v platném znění. Podle tohoto ustanovení právnická nebo fyzická osoba je povinna plnění běžných úkolů vyplývajících z předmětu její činnosti zajišťovat svými zaměstnanci, které k tomu účelu zaměstnává v pracovních vztazích podle zákoníku práce. Tato povinnost však neplatí o plnění běžných úkolů, které fyzická osoba zajišťuje sama nebo s pomocí svého manžela nebo dětí a nebo právnická osoba prostřednictvím svých společníků nebo členů. Běžnými úkoly vyplývajících z předmětu činnosti se pro tyto účely rozumí zejména úkoly přímo související se zajištěním výroby nebo poskytováním služeb a obdobnou činností při podnikání podle zvláštních předpisů, které právnická nebo fyzická osoba provádí v zařízeních určených pro tyto činnosti nebo na místech obvyklých pro jejich výkon, pod vlastním jménem a na vlastní odpovědnost. Uvedený zákon je kogentní. Jde v podstatě o paušální znemožnění využívat při podnikatelské činnosti externích zdrojů. Smyslem zákona o zaměstnanosti je zabezpečit pracovní příležitost občanům České republiky se zachováním

veškerých práv, kterým jim přísluší podle zákoníku práce a dalších souvisejících zákonů, zejména na úseku pojištění.

Na druhé straně je pro podnikatele více než pohodlné řešit svoji každodenní podnikatelskou činnost formou externích smluv. Kromě daňových výhod odpadá například i odpovědnost za pracovní úrazy, nemoci z povolání a odpovědnost za škodu způsobenou pracovníkům v pracovním nebo obdobném poměru.

Z mých zkušeností vyplývá, že zejména cizí podnikatelé v podstatě ignorují kogentní ustanovení zákoníku práce. I článek kolegy Matěje Cepla cituje ujednání, která jsou v pracovních vztazích uzavírána a která se týkají například zákazu pro pracovníka pracovat v pracovním poměru ve stejném nebo obdobném zaměstnání jako tomu bylo u dosavadního zaměstnavatele. Takováto ujednání chápe zákoník práce jako diskriminační a soudy by je většinou posoudily jako neplatná. Totéž se týká i různých druhů smluvních pokut, které jsou imputovány do pracovních smluv.

Celá problematika outsourcingu je podle mého soudu především politicko-ekonomickou a nikoli právní problematikou. Na jedné straně zde stojí zájem podnikatelů o to, aby jejich každodenní podnikatelská činnost byla zabezpečována co nejefektivněji a z jejich hlediska s eliminací rizik. Na druhé straně zde stojí zájmy zaměstnanců, kteří vidí v nedodržování zákona o zaměstnanosti skrytou formu diskriminace. Jako vždy je pravda někde uprostřed.

V praxi tedy celý projekt outsourcingu realizovaného jedním podnikatelem může „smést pod stůl“ rozhodnutí jediného úředníka na úřadu práce.

Těchto výhrad je si ovšem autor vědom.

JUDr. Tomáš Pohl

Doc. JUDr. Ivo Telec, CSc.
advokát, Brno

Kontraktační povinnost ochranné organizace a její soutěžněprávní a další důsledky (I.)

V následujícím rozsáhlejším textu se zabývám některými zásadními právními otázkami, které se týkají výkonu hromadné správy autorských a některých dalších práv. Praxe volá po tom, aby byla podána jejich možná právní vysvětlení, která nám občas chybí.

Všechny povinnosti ochranných organizací, uložené ustanovením § 7 odst. 1 zákona č. 237/1995 Sb., o hromadné správě autorských práv a práv autorskému právu příbuzných a o změně a doplnění některých zákonů, jsou legálně stanoveny jako **bezvýjimečné povinnosti právní povahy veřejnoprávní**. Na této jejich právní povaze nic nemění ani to, že jsou uplatňovány v právních vztazích soukromoprávních, které svým způsobem také obsahově formují a podněcují.

Všechny povinnosti ochranných organizací podle cit. zák. č. 237/1995 Sb. jsou stanoveny všeobecně pro **všechny ochranné organizace**, působící v právním režimu tohoto zákona, bez ohledu na oblast, v níž vykonávají hromadnou správu práv, a bez ohledu na obor tvůrčí činnosti, jak obojí rozlišuje cit. zák. č. 237/1995 Sb. Stíhány jsou **veřejnoprávním postihem Ministerstvem kultury při výkonu veřejné správy kultury**, stanoveným tímto zákonem, neboť je dán **veřejný zájem** na plnění těchto povinností ochrannými organizacemi. Tím je dán i **veřejný zájem** na fungování legálního, hospodářského a kulturního institutu hromadné správy příslušných práv. Postihnout dodržování těchto povinností lze i jinak; viz k tomu další výklad.

V případě povinnosti podle § 7 odst. 1 písm. i) cit. zák. č. 237/1995 Sb. se jedná o zákonné uložení **kontraktační povinnosti**, jejíž plnění stíhá ochrannou organizaci. Jedná se o povinnost, která patří mezi **zákonné pojmové znaky** hromadné správy příslušných práv, vážící se k ochranné organizaci. Výkon této veřejnoprávní povinnosti se **uplatňuje v soukromoprávním vztahu** ochranné organizace k uživatelům nehmotných statků chráněných autorským zákonem, a to s přihlednutím k oblasti hromadné správy práv a k příslušnému oboru tvůrčí činnosti, v nichž ochranná organizace nabyla veřejnoprávní oprávnění k činnosti.

Kontraktační povinnost podle § 7 odst. 1 písm. i) cit. zák. č. 237/1995 Sb. je třeba chápat ve **funkční a právní souvislosti** s ostatními veřejnoprávními povinnostmi ochranných organizací, jak je výslovně stanoví cit. zák. č. 237/1995 Sb. Jedná se zejména o souvislost s povinností ochranné organizace zastupovat všechny nositele práv, kteří o to za zákonných předpokladů požádají; viz § 7 odst. 1 písm. a) cit. zák. č. 237/1995 Sb. Dále se jedná o souvislost s povinností ochranné organizace vykonávat hromadnou správu práv ve stanoveném oboru a oblasti tvůrčí činnosti rovnocenně pro české i zahraniční osoby; viz § 7 odst. 1 písm. c) cit. zák. č. 237/1995 Sb. Nikoli na posledním místě sem musíme připojit povinnost ochranné organizace sjednávat výši odměn za užití chráněných předmětů, tyto odměny vybírat, stanovit způsob jejich rozdělování, rozdělovat je a vyplácet nositelům práv; viz § 7 odst. 1 písm. b) cit. zák. č. 237/1995 Sb.

Kontraktační povinnost podle citovaného ustanovení vychází z **hospodářského účelu** hromadné správy autorských a přílehlých práv, který sleduje. Tímto hospodářským účelem je **majetkové**, resp. **hospodářské, zhodnocování práv**, která ochranná organizace spravuje pouze svěřenecky čili fiduciárně k tzv. věrné ruce; srov. *fiducium*. Spravuje je jako cizí práva cizích osob, jimiž jsou nositelé práv, jak tyto osoby označuje cit. zák. č. 237/1995 Sb. ve své účelové legislativní zkratce. Proto je zákonem uložena ochranným organizacím kontraktační povinnost čili povinnost uzavírat s třetími osobami příslušné smlouvy o užití chráněných předmětů.

Výkonem této povinnosti ochranné organizace dosahují hospodářského zhodnocování spravovaných cizích práv ve prospěch a v oprávněném individuálním i skupinovém majetkovém zájmu (*pro domo*) cizích osob (beneficientů), jimiž jsou čeští nebo zahraniční nositelé těchto práv.

Ve svých **sociálních důsledcích** ochranné organizace plněním této, stejně jako i jiné, zákonné povinnosti uložené cit. zák. č. 237/1995 Sb. jednak přispívají k nárůstu peněžitého majetku nositelů práv a ke zlepšení jejich **majetkového postavení**, jednak plní **obecný úkol kulturní**, a to šířením těch tvůrčích a jiných nehmotných plodů mezi veřejností, na které právní řád klade zvýšený důraz tím, že jim poskytuje zákonnou ochranu absolutní právní povahy. Můžeme proto hovořit i o **kulturním**

účelu hromadné správy příslušných práv, působícím *pro bono publico*. Všechny nehmotné statky, o něž se v tomto případě jedná, jsou totiž **nehmotnými statky kulturními**. V neposlední řadě ochranné organizace plněním této zákonné povinnosti umožňují uživatelům cizích chráněných nehmotných statků jejich **prakticky zjednodušené využívání** při hospodářské nebo jiné činnosti, čímž výraznou měrou uživatelům **ulehčují** jejich právní postavení při nabytí oprávnění k nehmotným statkům chráněným autorským zákonem a při nakládání s nabytými oprávněními. Tak ochranné organizace nepřímo přispívají i k rozvoji obchodu a nepřímo uspokojují i kulturní potřeby spotřebitelské veřejnosti; například návštěvníků veřejných hudebních produkcí, posluchačů rozhlasových pořadů apod. Institut hromadné správy autorských a přílehlých práv se proto sociálně projevuje jak v řádu hospodářském, tak v řádu kulturním. Nemluvě o řádu právním.

Zmíněná kontraktační povinnost také sleduje **veřejný zájem státu** na zpřístupňování nehmotných statků chráněných autorským zákonem, tj. nehmotných kulturních statků, veřejnosti. A to právě v **právně zjednodušeném systému hromadné správy práv** k těmto předmětům, který stát stanoví formou a právní silou zákona. Pokud nositel práv nemá zájem na zpřístupňování svých ideálních předmětů veřejnosti anebo má zájem na jiném způsobu výkonu svých práv než pomocí jejich hromadné správy, **ne-musí** smlouvu o zastoupení při výkonu práv s ochrannou organizací uzavřít; popřípadě může smlouvu již uzavřenou vypovědět. Právním argumentem *a contrario* můžeme dovést, že uzavřel-li nositel práv takovou smlouvu s ochrannou organizací a setrvával-li v občanskoprávním vztahu vzniklém z této smlouvy, pak projevuje zájem na plnění účelu hromadné správy práv; tj. na **hospodářském zhodnocování** svých práv a na **kulturním a obchodním zpřístupňování** svých předmětů veřejnosti.

Uvedená kontraktační povinnost předpokládá k tomu, aby byla ochrannou organizací **řádně a včas** splňována, **opakovaná právní jednání**; tj. opakovaná uzavírání smluv s uživateli a opakované další činnosti, které na ně navazují. Srov. k tomu například zákonnou dikci „uzavírat“ smlouvy, jak ji stanoví § 7 odst. 1 písm. i) cit. zák. č. 237/1995 Sb. Dále splnění této povinnosti předpokládá, a to již samým hospodářským a kulturním **účelem** hromadné správy příslušných práv, který zákon sleduje a naplňuje, **právní konání** (*facere*) ochranné organizace, **nikoli zdržení se** (*omittere*) právních jednání; tj. předpokládá uzavírání smluv s uživateli, nikoli zdržování se jejich uzavírání.

Obecná kontraktační povinnost ochranné organizace podle cit. zák. č. 237/1995 Sb. má také svůj **dílčí veřejnoprávní protiklad** v obecné a bezvýjimečné **veřejnoprávní kontraktační povinnosti provozovatelů rozhlasového nebo televizního vysílání** podle § 5 odst. 1 písm. g) *zákona č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání*, ve znění pozdějších předpisů, který jim ukládá povinnost uzavřít smlouvu s ochrannými organizacemi, kterým bylo uděleno veřejnoprávní oprávnění podle cit. zák. č. 237/1995 Sb., a to pod veřejnoprávním postihem podle cit. zák. č. 468/1991 Sb., resp. též pod postihem soukromoprávním.

Ani občanskoprávní smlouva uzavřená mezi nositelem práv a ochrannou organizací, jejímž účelem je hospodářské zhodnocování nositelových práv, **nesmí** ochranné organizaci stanovit právo zdržet se uzavírání smluv s třetími osobami. Takové smluvní ujednání by bylo svým **obsahem i účelem neplatné pro rozpor se zákonem** (§ 39 obč. zák.), neboť by se přičilo veřejnoprávní legální kontraktační povinnosti, stanovené ochranné organizací § 7 odst. 1 písm. i) cit. zák. č. 237/1995 Sb., jakož by se přičilo i účelu cit. zák. č. 237/1995 Sb. V případě, že se jedná o občanskoprávní vztah s ci-

zím prvkem srov. při použití cizího právního předpisu legální soukromoprávní výhradu veřejného pořádku podle § 36 zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů, která směřuje k ustanovení § 7 odst. 1 písm. i) cit. zák. č. 237/1995 Sb.

Právě ustanovení § 7 odst. 1 písm. i) cit. zák. č. 237/1995 Sb., které v českém právu před 1. lednem 1996 chybělo, **veřejnoprávně předurčuje** výkon správy příslušných práv ve **zvláštním právním režimu** cit. zák. č. 237/1995 Sb. Tím také předurčuje, totiž **omezuje či zužuje**, i obsah občanskoprávní smlouvy mezi nositelem práv a ochrannou organizací. Z hlediska soukromého práva tak omezuje projev svobodné vůle smluvních stran, který je jinak autonomní. Děje se tak však ve **veřejném zájmu** hospodářském i kulturním, majícím legální podklad.

V důsledku uvedené legální kontraktální povinnosti ochranné organizace a v důsledku odpovídajícího subjektivního práva uživatele na kontraktaci **nesmí** ochranná organizace udělit zákaz veřejného užití chráněných předmětů, jak tuto možnost znalo staré právo; viz § 5 odst. 1 in fine vyhl. č. 99/1958 Ú. l., o povolování veřejných koncertních a jiných hudebních produkcí, veřejných produkcí estrádních a artistických, podniků lidové zábavy, některých divadelních představení, výstav, přednášek a filmových představení a o výhradním oprávnění ochranných organizací autorských, ve znění pozdějších předpisů. Toto ustanovení, podobně jako větší část cit. vyhl. č. 99/1958 Ú. l., bylo zrušeno ke dni 1. dubna 1991 tehdy platnou vyhl. č. 117/1991 Sb., o pořádání veřejných produkcí. Stalo se tak ještě v době fungování předchozího právního systému hromadné správy příslušných práv, který u nás platil před 1. lednem 1996. Ani nový systém toto nebo podobné ustanovení právně neoživil. Tím není vyloučeno, že se v praxi mohou objevovat nežádoucí rezidua starého práva.

Něco zcela odlišného je, jestliže se oprávněná osoba domáhá práva zákazu rušení příslušných nehmotných práv podle § 32 odst. 1 věta první aut. zák., pokud jde o rušení práva autorského, resp. podle téhož ustanovení ve spojení s § 39 odst. 1 aut. zák., pokud jde o rušení práv výkoných umělců. Výkon subjektivního práva, přiznaného autorským zákonem jeho subjektům, zakázat rušení práv totiž souvisí až se vznikem soukromoprávní odpovědnosti toho, kdo do chráněného práva neoprávněně zasáhl. Účelem práva zákazu je to, aby se neoprávněný ohrožitel nebo rušitel zdržel deliktního jednání, aby mu byl neoprávněný zásah do práva zakázán (právně znemožněn). Proto je toto právo hmotněprávně vybaveno zdravotním nárokem, jemuž procesněprávně odpovídá žaloba negatorní (zdržovací). Možné subjektivní udělení zákazu veřejného užití chráněných předmětů, totiž výkon práva na ochranu, se proto vztahuje pouze na případ neoprávněného užití chráněného předmětu (*ex delicto*). A to jen v mezích § 32 odst. 1 aut. zák., též ve spojení s § 39 odst. 1 aut. zák., a v příslušném soukromoprávním vztahu. Udělení zákazu neoprávněného veřejného užití příslušného předmětu se v důsledku právní povahy tohoto práva předmětově vztahuje pouze na ty nehmotné statky, které byly dotčeny neoprávněným zásahem. Nikoli na všechny nehmotné statky, resp. nikoli na nehmotné statky ostatní, protiprávně nepostižené. Opačné jednání by již bylo **právním vybočením** (excesem) z obecně legálně stanoveného rámce výkonu práva (§ 3 odst. 1 obč. zák.). Mohlo by také neoprávněně nadměrně postihnout uživatele, byť **jinak nehodného**; například formou **šikany**, resp. **diskriminace** apod. To by mohlo vyvolat nový delikt, tentokrát spáchaný vykonavatelem práva na uživateli. Jestliže by tímto vykonavatelem byla ochranná organizace, zasáhla by navíc do oprávněných majetkových zájmů českých nebo zahraničních nositelů práv.

Uplatněním výše zmíněného práva na ochranu **nesmí** být nikým ohroženo nebo porušeno uživatelské subjektivní právo na kontraktaci, které vyplývá *a contrario* z § 7 odst. 1 písm. i) cit. zák. č. 237/1995 Sb. Tudiž nesmí být porušena ani legální kontraktační povinnost ochranné organizace, pokud jde o možná **oprávněná užití** chráněných předmětů.

Mimo zvláštní právní režim zmíněného zákona č. 237/1995 Sb. by si samozřejmě bylo možno představit rozmanitá jiná správcovská či obstaravatelská a podobná právní ujednání, která se také mimo tento právní režim v praxi objevují. Je to však právě cit. zák. č. 237/1995 Sb., který sleduje také obecné zájmy tím, že ve svých ustanoveních promítá nejen majetkové zájmy nositelů práv, ale i majetkové zájmy uživatelů chráněných předmětů. A to tak, že veřejnou mocí předurčuje **vznik** a částečně i **obsah** soukromoprávního vztahu, čímž sleduje sladění majetkových zájmů obou stran k oboustrannému prospěchu.

V důsledku veřejného zájmu, vyjádřeného v cit. zák. č. 237/1995 Sb., a v důsledku praktického uplatňování veřejného zájmu v rozhodovací činnosti Ministerstva kultury je do značné míry předurčeno i to, kdo bude **účastníkem** příslušného soukromoprávního vztahu, vzniklého smlouvou mezi ochrannou organizací a uživatelem chráněného předmětu. Ochranná organizace totiž **nemá svobodu volby kontrahenta**, svého smluvního partnera (smluvníka). To výrazně omezuje její smluvní svobodu, resp. autonomii vůle. Je tomu tak proto, že cit. zák. č. 237/1995 Sb. tím, že ochranné organizaci stanoví kontraktační povinnost, sleduje **veřejný zájem na přístupnosti institutu hromadné správy uvedených práv každému uživateli**.

Omezenou svobodu volby kontrahenta však má i uživatel. Vyplývá to nejen ze zvláštností dvou zákonem monopolizovaných oblastí hromadné správy práv, resp. oborů tvůrčí činnosti, jak o tom pojednává ustanovení § 2 písm. f) a g) ve spojení s § 5 odst. 2 cit. zák. č. 237/1995 Sb., ale též z dosavadní rozhodovací správní praxe Ministerstva kultury, která se přiklonila k udělování veřejnoprávních oprávnění v jednotlivých oblastech hromadné správy práv a oborech tvůrčí činnosti vždy pouze jediné právnické osobě jako jedinému nositeli oblastně a oborově výhradního veřejnoprávního oprávnění (oblastního a oborového administrativněprávního monopolu k hromadné správě práv). A to i tam, kde zákon umožňuje vícečetnost (pluralitu) hromadných správců v téže oblasti hromadné správy práv a v témže oboru tvůrčí činnosti. Ministerstvo kultury doposud aplikuje zákon pragmaticky, totiž s ohledem na praktickou užitečnost daného institutu a zjednodušení vztahů.

II.

Z toho, co je výše uvedeno a popsáno, vyplývá **právní závěr**: navrhne-li tak uživatel chráněného předmětu, ochranná organizace je povinna uzavřít s ním smlouvu, kterou mu udělí svolení k příslušnému užití chráněného předmětu, vyžaduje-li autorský zákon k užití chráněného předmětu smluvní svolení.

V opačném případě, tj. v případě zdržení se uzavření smlouvy s uživatelem nebo v případě sdělení uživateli zákazu užití chráněného předmětu namísto uzavření smlouvy s ním, ochranná organizace totiž **nijak hospodářsky nezhodnotí spravovaná práva**, čili nedosáhne z nich žádného výnosu (užitku), který náleží nikoli ochranné organizaci, která je pouze obstaratelem, nýbrž oprávně-

ným českým nebo zahraničním nositelům těchto práv, v jejichž prospěch ochranná organizace tato práva vlastním jménem smluvně spravuje.

V opačném případě ochranná organizace jedná v potenciálním rozporu s oprávněnými majetkovými zájmy českých nebo zahraničních nositelů práv, kteří jsou v důsledku jejího úmyslného nebo nedbalostního zdržení se právního jednání alespoň eventuálně peněžně kráceni na výnosech (tantiémách apod.) ze svých práv, popřípadě eventuální výnosy nedosáhnou vůbec. Ačkoli jinak by bylo možno reálně předpokládat, že výnosy ze svých práv dosáhnou, a to nezkráceně.

Tento **právní závěr** platí i tehdy, jestliže je uživatel v prodlení s placením dohodnuté výše odměny za užití chráněného předmětu. Sama skutečnost, že uživatel chráněného předmětu je coby dlužník ochranné organizace v prodlení s plněním svého peněžitého závazku k zaplacení odměny za užití chráněného předmětu, **není** zákonným důvodem pro zdržení se ochranné organizace napříště s ním uzavřít smlouvu. Pokud by tomu tak mělo být, znamenalo by to průlom do legálního režimu a systému hromadné správy práv, jak jej stanoví cit. zák. č. 237/1995 Sb., který by musel mít zákonný podklad, což nemá. Takový průlom ani není obecně věcně žádoucí, protože by ohrozil, ne-li porušil, oprávněné majetkové zájmy nositelů práv.

Z toho vyplývá **právní závěr**, že obecná kontraktační povinnost ochranné organizace podle § 7 odst. 1 písm. i) cit. zák. č. 237/1995 Sb. se uplatňuje v soukromoprávním vztahu ochranné organizace a uživatele chráněného předmětu i tehdy, je-li tento uživatel dlužníkem ochranné organizace po lhůtě splatnosti, pokud jde o jeho dlužnou odměnu za užití chráněného předmětu.

Stejný **právní závěr** vyplývá i tehdy, jestliže uživateli chráněného předmětu vznikla **soukromoprávní nebo trestněprávní**, včetně **správnětrestní, odpovědnost za neoprávněné užití předmětu**, který požívá ochranu autorským zákonem. I v takovém případě ochranná organizace vůči ohrožiteli či rušiteli práva soukromoprávně vykonává výše zmíněnou obecnou kontraktační povinnost, neboť zákon z ní nezná žádnou výlukou. Tím není samo o sobě vyloučeno, aby ochranná organizace - **vedle** povinného výkonu hromadné správy příslušných práv - uplatnila vůči nehodnému uživateli též práva odpovídající jeho soukromoprávní odpovědnosti; taktéž to platí pro uplatnění úroků z prodlení a jiných příslušenství pohledávky na odměnu, popřípadě smluvních pokut a jiných zajištění dluhu, jsou-li sjednána.

Výkon hromadné správy příslušných nehmotných práv **neslouží** k „trestání“ nehodných dlužníků ochranných organizací, nýbrž zcela jiným účelům, zde popsaným. K právnímu postihu nehodných dlužníků a ohrožitelů či porušitelů práv právní řád stanoví zcela odlišné instrumenty.

V případě porušení zmíněné obecné a bezvýjimečné legální kontraktační povinnosti, která jsou z praxe známa, konkrétní ochranná organizace narušuje účel legálního institutu hromadné správy autorských a přílehlých práv a jeho hospodářský a sociální význam. A to jak vůči uživatelům chráněných předmětů, tak i vůči českým nebo zahraničním nositelům práv. Nutno říci, že každá ochranná organizace je pouze účelovým prostředníkem při zesouladování majetkových zájmů, jehož hospodářský význam na trhu je ovšem značný. Nicméně právní autonomie její kolektivní vůle, jako vůle prostřednické a zástupčí právnické osoby, je vždy předurčena jednak vůlí zastupovaných nositelů práv, jednak zákonem; zejména cit. zák. č. 237/1995 Sb., autorským zákonem a občanským zákoníkem.

Hospodářský význam hromadné správy autorských a přílehlých práv spočívá na uživatelské straně obecně v tom, že tato strana získává poměrně jednoduše a právně jistě za úplatu smluvní svole-

ní k užití chráněného předmětu, je-li autorským zákonem svolení vyžadováno, od ochranné organizace jednající vlastním jménem ve prospěch (na účet) nositele práv, jako od nepřímého zástupce nositele práv, aniž by uživatel byl v právním vztahu k nositeli práv, kterého by jinak musel vyhledat. Význam hromadné správy autorských a přílehlých práv pro hospodářský život uživatelů chráněných předmětů nelze nijak přehlížet. Právě naopak. Pokud by totiž nebyl dán **hospodářský zájem uživatelů o nehmotné statky**, nedošlo by ani k majetkovému zhodnocení práv jejich nositelů anebo by k němu došlo jen ve výrazně zmenšeném rozsahu na vlastní náklad, odpovědnost a hospodářské nebezpečí nositelů práv. Proto je zapotřebí vyvodit doktrinální právo vědný závěr o **spravedlivém ohledu na zájmy uživatelů**, který je jednou ze **zásad**, na nichž je vybudován institut hromadné správy příslušných práv; pokud jde o oprávněné zájmy uživatelů srov. § 3 odst. 1 obč. zák.

Na straně nositelů práv je třeba říci, že alespoň pro některé z nich jsou vesměs opakovaně vyplácené výnosy z hospodářského zhodnocování jejich práv, dosažené příspěvkem, odbornou péčí a prostřednictvím (nepřímým zastoupením) ochranné organizace, nezanedbatelným individuálním příjmem, a tudíž i sociálním přínosem pro jejich život a jejich rodinu. Často jsou také pro nositele práv majetkovým přínosem přispívajícím k sociálnímu umožnění jejich další tvorby, která má sloužit též obecnému blahu.

Mravní a sociální funkce ochranné organizace, jednající vlastním jménem ve prospěch (na účet) nositelů práv (beneficientů), spočívá ve **spravedlivém sladění** majetkových zájmů beneficiéntů s majetkovými zájmy uživatelů chráněných předmětů tak, aby došlo k **mravně souladnému, právně jistému a zřetelnému** a přitom **hospodářsky funkčnímu** naplnění obou majetkových zájmů a nikomu z obou zúčastněných nevznikla újma. A to vše v souladu s veřejným zájmem kulturním. Na **oboustranný prospěch** hromadné správy práv ostatně poukazuje i důvodová zpráva vládního návrhu cit. zák. č. 237/1995 Sb.

Z toho, co je výše popsáno, vyplývá **shrnující právní závěr**, že pokud ochranná organizace odmítne uzavřít smlouvu s uživatelem nebo mu udělí zákaz užití příslušných předmětů, což má v případě zákonného požadavku smluvního svolení stejné právní důsledky, pak se z její strany jedná o porušení povinnosti podle § 7 odst. 1 písm. i) zák. č. 237/1995 Sb. Je přitom právně bezvýznamné, jaké věcné důvody k tomu ochrannou organizaci vedly, stejně jako je právně bezvýznamné, zda zastupovaní nositelé práv jí v občanskoprávní smlouvě udělili právo zdržet se uzavírání smluv s třetími osobami, neboť takové ujednání je neplatné.

Obdobný **shrnující právní závěr** platí i pro případ, kdy ochranná organizace sice neodmítne uzavření smlouvy s uživatelem chráněného předmětu, ale předloží mu takový návrh na uzavření smlouvy, který je jako jednostranný právní úkon neplatný podle § 37 odst. 1 obč. zák.; například pro neurčitost. Obdobně to platí pro neplatné změny návrhu na uzavření smlouvy, jestliže návrh předloží uživatel a ochranná organizace projeví vůči němu neplatné změny návrhu. Uživatel chráněných předmětů přitom po právu předpokládá **odbornost** na straně ochranné organizace, neboť jí bylo ve správním řízení Ministerstvem kultury uděleno veřejnoprávní oprávnění ke zvláštní odborné činnosti, čímž tento správní úřad usoudil, že žadatel je schopen zajistit řádný výkon hromadné správy příslušných nehmotných práv; srov. § 5 odst. 1 cit. zák. č. 237/1995 Sb. Uživatelovo **důvodné očekávání odbornosti** druhé strany se promítá nejen do stránky věcné, ale i právní. O to více je pak nežádoucí, je-li právní úkon ochranné organizace neplatný. *(dokončení v příštím čísle)*

JUDr. Filip Winter

advokát, Praha

Co se vlastně smí a nesmí v takzvané sociální reklamě?

Reklamní média neslouží jen pro klasickou komerční reklamu. Stále častěji je i u nás vidět „reklama“, jejímž cílem je sdělení nějaké ideje či společenského postoje. Namátkou je možné uvést protestní billboardy proti automobilům ve městě, protesty proti novele trestního zákona v oblasti drog či protirasistické kampaně anebo dokonce oznámení o svatbě a mnoho dalších. To vyvolává i v právnických kruzích otázku, co se po právu v takové „dobročinné“ reklamě vlastně smí či nesmí.

Především je třeba uvést, že pro obsah „nekomerční reklamy“, tedy jakéhokoliv sdělení umístěného na reklamním nosiči, platí samozřejmě všechna obecná reklamní omezení, která se jinak vztahují na reklamu jako takovou. Ani ve jménu všeobecně prospěšného cíle nelze totiž porušovat právo. To, co jedni považují za svatý cíl, může být pro druhé bezvýznamné či dokonce nežádoucí a tak by zde asi nemělo platit, že účel světlí prostředky.

Hlavním právním předpisem, který dopadá na nekomerční reklamu, je bezesporu zákon o regulaci reklamy č. 40/1995 Sb., zejména tato jeho ustanovení: Reklamou se rozumí přesvědčovací proces, kterým jsou hledání uživatelé zboží, služeb **nebo jiných výkonů či hodnot** prostřednictvím komunikačních médií. Komunikačními médii se pro účely zákona rozumí televize, rozhlas, nosiče audiovizuálních děl, periodický tisk a neperiodické publikace, dopravní prostředky, plakáty a letáky, jakož i další komunikační prostředky umožňující přenos informací. Reklama zboží nebo služeb **nebo jiných výkonů či hodnot**, jejichž prodej nebo poskytování nebo šíření není dovoleno, je zakázán. Reklama nesmí obsahovat (...) prvky, které byly **v rozporu s dobrými mravy**, zejména prvky urážejícími národnostní nebo náboženské citění, ohrožující obecně nepřijatelným způsobem mravnost nebo propagující násilí, prvky snižující lidskou důstojnost nebo využívající motiv strachu.

Jak je zřejmé, zákon o regulaci reklamy vztahuje definici reklamy i na nekomerční reklamu („jiné výkony a hodnoty“) a poté stanoví obecná omezení, platná i pro takovou reklamu. Hlavní omezení – totiž zákaz reklamy **nemravné** – bude mít samozřejmě jiná měřítka pro čistě komerční sdělení a pro dobročinný počín, ale právní základ zůstává stejný.

Nekomerční charakter různých sdělení na reklamních nosičích přináší některé zvláštnosti, které se v praxi teprve objevují. Zde zachycujeme jen některé z nich, o kterých již byly v odborné veřejnosti vedeny právní diskuse:

- I mezi nadacemi či jinými nekomerčními subjekty probíhá svého druhu hospodářská soutěž a tato soutěž podléhá regulaci též dle ustanovení obchodního zákoníku o nekalé soutěži. Například sdělení typu „nedávejte příspěvky těm druhým, ale nám“, by mělo být v případném sporu označeno soudem za nekalou soutěž a jako takové zakázáno.
- I samotné širší zveřejnění faktu jinak pravdivého může přivodit újmu fyzické osobě či zásah do pověsti právnické osoby. Například fakt, že pan XY nám dluží peníze, nemůže být po právu zveřejněn na stovkách billboardů, vylepených s cílem dlužníkovy společenského znemož-

nění. Na druhou stranu například veřejná výzva ekologických sdružení „Avia vypouští spoustu zplodin... nejezděte s ní do města!“ je kdesi na nejisté hranici mezi Ústavou zaručenou svobodou projevu a komerčním zájmem výrobce Avii. Teprve případné soudní judikáty mohou nám pro takové případy naznačit právní řešení.

- Rozsáhlé zveřejnění faktu nepravdivého pak může více než co jiného naplnit dokonce skutkovou podstatu trestného činu pomluvy dle § 206 trestního zákona a přivodit šířiteli až dvouletý trest vězení.

Závěrem je namísto poznamenat, že by bylo vhodné, kdyby právní regulace nekomerčních sdělení na reklamních nosičích byla předmětem nově připravovaného tiskového zákona. Instituty jako oprava a omluva za takto šířené nepravdivé či pravdu zkreslující údaje by pak mohly podléhat stejnému režimu jako informace uveřejněné v médiích.

***Poznámka redakce:** V příštím čísle otiskneme na toto téma obsáhlejší článek prof. Petra Hajna*

Mgr. Pavla Horáková
advokátní koncipientka, Praha

K příspěvku Mgr. Michala Chrůmy „Zelená tunelářům“

Ve svém článku se autor zabývá velmi zajímavým tématem – kolektivním rozhodováním představenstva akciové společnosti a tím, kdo může za společnost jednat.

Celá úvaha je založena na rozhodnutí Městského soudu v Praze jako soudu odvolacího ve věci návrhu na určení platnosti dohody o ukončení pracovního poměru, která byla podepsána předsedou představenstva společnosti za údajně pro společnost nevýhodných podmínek. Předseda představenstva byl oprávněn za společnost samostatně jednat a podepisovat. Autor článku nesouhlasí s rozhodnutím soudu, který dohodu posoudil jako platnou a žalobu zamítl. Soudce se dle názoru pana Mgr. Chrůmy měl zabývat i názory ostatních členů představenstva, kteří s dohodou nesouhlasili a nesohlasili ani s vyšší vyplaceného odstupného.

Dle mého mínění je rozhodnutí soudu v tomto případě věcně správné. Dohodu o ukončení pracovního poměru může za zaměstnavatele – právnickou osobu sjednat dle § 9 zákoníku práce jeho statutární orgán, dále pak osoby určené organizačními předpisy, pokud právní úkon vyplývá z jejich funkce a osoby písemně zaměstnavatelem pověřené. Třetí osoby, v tomto případě zaměstnanci, jednájí v dobré víře a nejsou povinny zjišťovat, jaký je názor ostatních členů představenstva. Názor všech členů statutárního orgánu není třetí osoba povinna zjišťovat ani v případě, že jsou jí určité rozpory uvnitř statutárního orgánu známy. Dle mého názoru je konstrukce dobré víry třetích osob jedinou možnou variantou řešení, protože bez ní by byl do již tak problematického systému jednání za právnickou osobu a odpovědnosti za toto jednání vnesen chaos. V případě, že bychom připustili, že

je neplatný právní úkon, který byl podepsán členem statutárního orgánu v rozporu s názory ostatních členů tohoto orgánu, došlo by k značnému zkomplikování obchodních vztahů, protože třetí osoby při uzavírání smluv by si jistě v rámci své právní jistoty zjistily názor všech členů statutárního orgánu, což by bylo administrativně velmi náročné.

Dle mého názoru je systém zavedený naším právním řádem nedostatečný. Tím, kdo v případě uvedeném kolegou Mgr. Michalem Chráumou poškodil společnost, nebyl zaměstnanec, proti němuž žaloba směřovala, ale předseda představenstva dotyčné akciové společnosti. Společnost, respektive její společníci a akcionáři, by měli vědět, komu dávají do rukou rozhodující pravomoc a pravomoci těchto osob by měly být zcela jasně vymezeny, a to například stanovami, mandátní smlouvou nebo zásadami a pokyny schválenými valnou hromadou (§ 194 odst. 4 Obchodního zákoníku). Překročení těchto pokynů však nemá vliv na účinky jednání členů představenstva vůči třetím osobám. Představenstvo v rámci rozhodování o obchodním životě společnosti jedná jako kolektivní orgán. To znamená, že všechny právní úkony, které má společnost uzavřít, musí být představenstvem řádně projednány na zasedání představenstva, ze kterého se vyhotovuje písemný zápis. Představenstvo rozhoduje většinou svých členů. Každý ze členů představenstva má právo, aby byl do zápisu ze zasedání uveden jeho odlišný názor na projednávanou záležitost.

V případě uvedeném kolegou Mgr. Michalem Chráumou předpokládám, že předseda představenstva jednal pouze o své vůli, a že žádný zápis ze zasedání představenstva neexistuje, a pokud se představenstvo v dané záležitosti sešlo, že hlasování o uzavření dohody o rozvázání pracovního poměru bylo negativní. Pokud za této situace uzavřel předseda představenstva dohodu o ukončení pracovního poměru, porušil tím své právní povinnosti a společnost ho má možnost žalovat o náhradu škody (§ 194 odst. 5 Obchodního zákoníku). V případě, že by mu byl prokázán úmysl poškodit takovými jednáním společnost, připadá v úvahu i odpovědnost trestněprávní.

Úprava výše uvedené problematiky je v našem právním řádu dostatečná. Někdy se pouze bojíme uplatňovat sankce vůči členům statutárních orgánů. Řada právníků si také neuvědomuje, jak důležitým dokumentem jsou pro společnost společenská smlouva nebo stanovy, které mohou pod hrozbou sankcí vnitřně omezit pravomoc členů statutárních orgánů a zabezpečit tak, aby nedocházelo k „tunelování“ společností. Doporučuji také nepodceňovat uzavření mandátní smlouvy s jednotlivými členy statutárních orgánů, popřípadě sepsání prohlášení člena statutárního orgánu, že jsou mu známa omezení jeho funkce plynoucí z rozhodnutí valné hromady, stanov či společenské smlouvy. Všechny tyto dokumenty mohou sloužit jako podpůrné prostředky při prokazování, zda byla způsobena společnosti škoda a v jaké výši.

Mgr. Jana Wraniková
advokátní koncipientka, Ostrava

Reakce na příspěvek Mgr. Michala Chrůmy „Zelená tunelářům“

Tímto stručným příspěvkem bych chtěla zareagovat na článek Mgr. Michala Chrůmy nazvaný „Zelená tunelářům“, otištěný v BA č. 5/1998.

Kolegovi Chrůmovi nelze zpochybnit jeho dobrý úmysl a ochotu reagovat na značně ožehavé téma, kterým tzv. „tunelářství“ bezesporu je. Domnívám se však, že jeho argumentace k tomuto problému nebyla nejuvážlivější a, dovoluji si říci, poněkud zjednodušená. Pokusím se stručně vyjádřit proč.

Autor článku sice zpochybňuje platnost právního úkonu, kterým bylo uzavření dohody o ukončení pracovního poměru se dvěma zaměstnanci společnosti, avšak z příspěvku není dost dobře zřetelný důvod této neplatnosti, neboť autor opírá důvod této neplatnosti o skutečnost, že právní úkon učiněný členem představenstva bez předchozího projednání s ostatními členy tohoto orgánu, není jedním „za představenstvo jménem společnosti“. Tento důvod neplatnosti však z pohledu ust. § 39 Občanského zákoníku (OZ) – přičemž o neplatnosti relativní, či neplatnosti pro nedostatky formy zde nesporně uvažovat nelze – neobstojí. Uzavření předmětné dohody – za existence podstatných obsahových náležitostí takové dohody dle ust. § 43 zákoníku práce (ZP) – předsedou statutárního orgánu oprávněným jednat jménem společnosti, bez ohledu na okolnosti jejího uzavření, neodporuje zákonu – tj. zejména ust. § 191 odst. 1 Obch. zák., ust. § 20 OZ a ust. § 43 ZP – ani jej svým účelem či účinky neobchází. Zbývá tedy poslední důvod, pro který je právní úkon absolutně neplatný, a tím je rozpor s dobrými mravy. Neznajíc předmětný případ podrobně, nemohu zaujmout stanovisko k tomu, zda-li se o tento rozpor jednalo, či nikoliv. Je však nesporné, že stěžejní by byla důkazní stránka věci, tedy schopnost navrhovatele unést své důkazní břemeno. I u tohoto důvodu neplatnosti právního úkonu se však v daném případě nevyhnu velkým pochybnostem, a to zejména vzhledem k otázce „odstupného“, když toto bylo zřejmě sjednáno v pracovní smlouvě a bylo by vyplaceno těmto zaměstnancům při každém ukončení pracovního poměru dohodou. Otázkou rovněž je, zda-li je v rozporu s dobrými mravy svobodné rozhodnutí zaměstnance o ukončení pracovního poměru s danou společností.

Myslím, že celý problém spočívá v tom, že v praxi se příliš často zapomíná na povahu vztahu společnost – člen statutárního orgánu, jenž se řídí přiměřeně ustanoveními o mandátní smlouvě, pokud z ujednání se společností či ustanovení Obch. zák. nevyplývá jinak, kdy mandatář (tj. člen statutárního orgánu) je povinen uskutečňovat činnost, ke které se zavázal (tj. k výkonu působnosti člena představenstva) dle pokynů mandanta (tj. společnosti, resp. valné hromady akcionářů) a v souladu s jeho zájmy, které mandatář zná nebo musí znát. Za splnění zákonných podmínek platnosti právního úkonu tedy nelze zpochybnit tento úkon, učiněný členem představenstva jednajícím za tento orgán společnosti, avšak společnost může vůči tomuto členu uplatnit své právo na náhradu škody způ-

sobenou společností porušením jeho právních povinností při výkonu působnosti člena představenstva dle ust. § 194 odst. 5 Obch. zák. V opačném případě by byla podstatným způsobem narušena dobrá víra třetích osob.

Domnívám se, že pozornost autora článku měla spíše směřovat na důsledky jednání člena představenstva dovnitř společnosti, neboť otázka vnějších právních důsledků takového jednání je značně problematická z důvodu shora uvedených.

Z JUDIKATURY

Proti usnesení soudu o udělení pořádkové pokuty není ústavní stížnost přípustná

Usnesení Ústavního soudu České republiky z 2. 9. 1997, sp. zn. II. ÚS 242/96.

Z odůvodnění:

Soudce zpravodaj podle ustanovení § 43 odst. 1 písm. c) zák. č. 182/1993 Sb. stížnost odmítá jako návrh zjevně neopodstatněný.

Ústavní stížností, která Ústavnímu soudu došla dne 4. 9. 1996, se stěžovatel domáhá zrušení usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 4. 7. 1996, sp. zn. 19 Co 563/95, kterým mu byla udělena pořádková pokuta ve výši 5 000,- Kč za hrubě urážlivé podání.

V udělení pořádkové pokuty spatřuje stěžovatel porušení čl. 7 odst. 2, čl. 10 odst. 1, čl. 15 odst. 1, čl. 17 odst. 1, čl. 36 odst. 1, čl. 39 a konečně i ustanovení čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

Ústavní soud, aniž by prověřoval meritorně obsah ústavní stížnosti, je toho názoru, že udělení pořádkové pokuty při soudním řízení v žádném případě nemůže narušit žádná ústavní práva stěžovatele. V udělení pokuty nemůže spatřovat snižování důstojnosti stěžovatele ani ohrožení jeho dobré pověsti u klientů. Rovněž tak nebylo dotčeno jeho právo na myšlení ani právo na svobodu projevu. Stěžovatelova námitka, že jím vypracované odvolání, obsahující urážlivý výrok, nedoručoval soudu on sám, ale jeho klient, je rovněž právně irelevantní, neboť za text odvolání zodpovídá zplnomocněný advokát, zvláště když jej sám sepsal.

Proto Ústavní soud stížnost odmítá jako návrh zjevně neopodstatněný podle ustanovení § 43 odst. 1 písm. c) zák. č. 182/1993 Sb. ■

K otázce řádného označení žalované obchodní společnosti v soudní žalobě

V případě, že žalobce uvedl v žalobě některou z přípustných alternativ označení žalovanou společností, ale ne tu, která je zapsána v obchodním rejstříku, nemá takový nedostatek v ozna-

čení právní formy zásadní právní význam. Nelze proto dospět k závěru, že by v řízení vystupoval někdo, kdo z tohoto důvodu nemá způsobilost být účastníkem řízení. Uvedenou nepřesnost lze odstranit, např. ústně do protokolu při jednání, event. výzvou soudu podle § 43 o. s. ř.

Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem z 6. ledna 1998, č. j. 17 Co 214/97–25.

Z odůvodnění:

Okresní soud v Ústí nad Labem usnesením č. j. 14 C 282/96–14 ze dne 2. 5. 1997 zastavil řízení podle § 104 odst. 1 o. s. ř. Dále rozhodl, že žalobci se vrací soudní poplatek ve výši 780,- Kč a že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Zastavení řízení odůvodnil tím, že obchodním jménem právnické osoby je název, pod kterým je zapsána v obchodním rejstříku a pod kterým činí právní úkony při své podnikatelské činnosti. Žalobce nesprávně označil dodatek obchodního jména žalovaného, který dle výpisu z obchodního rejstříku je zapsán jako S. G., spol. s r. o. a nikoli zkráceně s. r. o. V žalobě označený žalovaný proto neexistuje, není způsobilý být účastníkem řízení a nemá procesní subjektivitu. Jelikož se jedná o nedostatek podmínky řízení, který nelze odstranit, bylo řízení podle § 104 odst. 1 o. s. ř. zastaveno. O vrácení příslušné části soudního poplatku rozhodl soud prvního stupně podle § 10 odst. 2 zákona o soudních poplatcích a výrok o nákladech řízení odůvodnil ustanovením § 146 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Proti tomuto usnesení podal žalobce včas odvolání. V něm uvedl, že žalovaná společnost byla označena naprosto jasným způsobem umožňujícím její identifikaci, když v žalobě bylo uvedeno její identifikační číslo. Pokud nedostatek spočíval v tom, že v obchodním rejstříku je zapsána ve druhém slovu malými písmeny a ne velkými a je zapsána jako spol. s r. o. nikoli s. r. o., jde o odstranitelný nedostatek podmínky řízení. Navíc soud prvního stupně nevzal do úvahy, že žalovaná společnost je od roku 1996 v konkurzu. Z uvedených důvodů se žalobce odvoláním domáhal zrušení napadeného usnesení.

Krajský soud v Ústí nad Labem jako soud odvolací přezkoumal, a to bez jednání v souladu s ustanovením § 214 odst. 2 písm. c) o. s. ř., napadené usnesení a řízení mu předcházející podle § 212 a násl. o. s. ř. a dospěl k následujícím zjištěním a z nich vyplývajícím závěrům:

Soud prvního stupně rozhodnutí o zastavení řízení opřel o skutečnost, že označení právní formy žalované společnosti neodpovídá zápisu obchodního jména této společnosti do obchodního rejstříku, ze které vyvodil právní závěr, že takovýto nedostatek je neodstranitelným nedostatkem podmínky řízení a řízení je třeba podle § 104 odst. 1 o. s. ř. zastavit.

Obchodním jménem obchodní společnosti je podle § 9 odst. 2 obchodního zákoníku název, pod kterým je společnost zapsána v obchodním rejstříku. Podle tohoto ustanovení je součástí obchodního jména právnických osob i dodatek označující jejich právní formu.

Úprava jednotlivých obchodních společností v obchodním zákoníku výslovně uvádí, jaké označení právní formy musí obchodní jméno obsahovat. U společnosti s ručením omezeným musí obchodní jméno obsahovat označení „společnost s ručením omezeným“, postačí však i zkratka „spol. s r. o.“ nebo „s. r. o.“ (§ 107 obchodního zákoníku).

Do obchodního rejstříku se mimo jiné zapisuje obchodní jméno (§ 28 odst. 1 písm. a) obch. zák.) a právní forma právnické osoby (§ 28 odst. 1 písm. d) obch. zák.). Po zápisu obchodní společnosti včetně zápisu obchodního jména je pak nutné používat označení právnické osoby v takovém znění, v jakém bylo zapsáno. Je-li např. zapsána v obchodním rejstříku právní forma použitím zkratky „spol. s r. o.“, je nesprávné označovat tuto společnost dodatkem „s. r. o.“ nebo plným označením této právní formy.

V případech, že žalobce označí v žalobě nesprávnou právní formu žalované společnosti, tj. uvede-li některou z přípustných alternativ označení, ale ne tu, která je zapsána v obchodním rejstříku, je zřejmé, že je informován v právní formě společnosti. To je také jedním z hlavních úkolů uvádění tohoto údaje v obchodním jméně. Z tohoto nutně vyplývá, že takovýto nedostatek v označení právní formy nemá zásadní právní význam. V soudním řízení proto nelze dospět k závěru, že by v řízení vystupoval někdo, kdo z tohoto důvodu nemá způsobilost být účastníkem řízení. Uvedenou nepřesnost lze odstranit, např. ústně do protokolu při jednání, event. výzvou soudu podle § 43 o. s. ř.

Závěry soudu prvního stupně uvedené v napadeném usnesení proto nemají oporu v zákoně a odvolací soud se s nimi nemůže ztotožnit. Z předloženého spisového materiálu v dané věci vyplývá, že soud prvního stupně nepostupoval v souladu s ustanovením § 43 o. s. ř. V této souvislosti odvolací soud konstatuje, že důvodem zastavení řízení shledal soud prvního stupně nesprávně uvedenou právní formu žalované společnosti. Je však třeba, aby označení žalovaného zcela odpovídalo ustanovení § 79 odst. 1 o. s. ř. a § 9 odst. 2 obch. zák., tj. aby odpovídalo zápisu, pod kterým má být žalovaná společnost zapsána v obchodním rejstříku, včetně jejího identifikačního čísla. Žalobce totiž označil žalovaného jako S. G., s. r. o., Ústí n. L., Mírové náměstí 37, a uvedl její identifikační číslo 48215628, dle odůvodnění rozhodnutí soudu prvního stupně zapsané obchodní jméno zní S. G., spol. s r. o., přitom odvolací soud při šetření v obchodním rejstříku zdejšího soudu zjistil, že v oddíle C. vložce 4398 tohoto rejstříku je zapsána obchodní společnost s obchodním jménem S. G., spol. s r. o., sídlem v Ústí nad Labem, Mírové náměstí 37, a identifikačním číslem 48265128. Proto postupem podle § 43 o. s. ř. je nutné vyjasnit, koho žalobce jako žalovaného vlastně označil, zda takový účastník existuje a řízení proti němu mohlo být zahájeno.

Další postup řízení závisí na činnosti žalobce, zda nezůstane nečinný a odstraní vytknuté vady žaloby v označení žalovaného. Teprve poté bude možné posoudit i to, zda v souvislosti s odstraněním vad podání po zahájení řízení nenastaly okolnosti, pro které došlo k přerušení řízení. Nepodařilo se tímto postupem dosáhnout jistoty, kdo je účastníkem řízení jako žalovaný, za splnění všech podmínek § 43 odst. 2 o. s. ř. bude třeba řízení zastavit.

Z uvedeného vyplývá, že nejsou podmínky ani pro potvrzení, ani pro změnu napadeného usnesení. Proto odvolací soud postupoval podle § 221 o. s. ř., odvoláním napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

*Rozhodnutí zaslala JUDr. Jana Doležalová, advokátka v Ústí n. L.
Právní věta redakce.*

Soudní poplatek v řízení o vyklizení budovy; náležitosti postupu při vzdání se náhrady nákladů řízení; soud může překročit návrh účastníka na náhradu nákladů řízení

I. Spor o vyklizení budovy je ve svých důsledcích sporem o vydání věci. Hodnota sporu z hlediska soudního poplatku i mimosoudní odměny podle advokátního tarifu se v takovém případě určí podle ceny předmětné nemovitosti – nejde o případ, kdy hodnotu věci nelze vyjádřit v penězích.

II. Náhradu nákladů řízení nelze účastníku přiznat, pokud výslovně prohlásí, že se jí vzdává. Za takové prohlášení však nelze prohlašovat pouhé konstatování účastníka nebo jeho právního zástupce, že náklady řízení nepožaduje; takový projev není pro soud závazný.

III. Ve výroku o nákladech řízení není soud vázán návrhem účastníka a může jej i překročit.

Usnesení Krajského soudu v Plzni z 31. 12. 1997, sp. zn. 11 Co 677/97

Uvedeným usnesením rozhodoval soud pouze o odvolání žalobce proti výroku o nákladech řízení rozsudku Okresního soudu v Chebu ze dne 4. 2. 1997, čj. 12 C 58/98–59.

Napadeným rozsudkem zamítl soud I. stupně žalobu se žalobním návrhem, aby třetímu žalovanému byla uložena povinnost vyklidit stavební objekt v obci O. a vyklizený jej předat žalobci do tří dnů po právní moci rozsudku. Dále soud zamítl žalobu s žalobním návrhem, aby druhému žalovanému byla uložena povinnost vydat žalobci neoprávněný majetkový prospěch ve výši 19 575,- Kč a třetímu žalovanému povinnost vydat neoprávněný majetkový prospěch ve výši 30 105,- Kč. Žalobci uložil povinnost uhradit druhému a třetímu žalovanému náklady řízení ve výši 26 399,30 Kč do tří dnů po právní moci rozsudku k rukám právního zástupce žalovaných.

Proti tomuto usnesení podal žalobce včas odvolání, které po výzvě k jeho doplnění doplnil, do té části výroku soudu prvního stupně, která se týkala náhrady nákladů řízení. Je přesvědčen, že soud prvního stupně nesprávně přiznal žalovaným náhradu nákladů řízení, kterých se výslovně do protokolu při závěrečném návrhu před okresním soudem dne 14. 8. 1995 a před krajským soudem dne 16. 5. 1996 vzdali. Správně měly být přisouzeny druhému a třetímu žalovanému náklady za účast při jednání 6. 2. 1997. Navrhuje změnu napadeného rozsudku v části odvoláním dotčené, v intencích svého odvolání.

Druhý a třetí žalovaný se k odvolání žalobce vyjádřil a připomněl fakt, že žalobce dne 12. 5. 1997 (i přesto, že 7. 5. 1997 podal odvolání), splnil uloženou povinnost a zaplatil náklady řízení žalovaným. Mám za to, že splněním této povinnosti došlo k faktickému zpětvzetí odvolání proti výroku o nákladech řízení. Navrhuje odmítnutí odvolání.

Odvolací soud přezkoumal napadený rozsudek dle ust. § 212 odst. 1 o. s. ř. v části odvolání dotčené, tj. ve výroku o náhradě nákladů řízení, když se nezabýval ostatními výroky, které odvoláním napadeny nebyly a dle ust. § 206 odst. 2 o. s. ř. nabyly právní moci, přihlédl k důvodům odvolání žalobce a vyjádření žalovaných na toto odvolání a dospěl k závěru, že odvolání je jen v nepatrné části důvodným.

Především odvolací soud konstatuje, že se ztotožňuje se závěrem soudu prvního stupně v tom směru, že žalobu na vyklizení třeba považovat za žalobu na plnění a že tedy soud prvního stupně správně vycházel z hodnoty nemovitosti, kterou sám žalobce v průběhu řízení specifikoval.

Nelze souhlasit se stanoviskem žalovaných zaujatým ve vyjádření k odvolání, že zaplacení náhrady nákladů dne 12. 5. 1997 je vlastně aktem zpětvzetí odvolání, podaného 7. 5. 1997. Takový závěr nelze učinit již proto, že žalobce svoje odvolání upřesnil až 30. 6. 1997, čímž dal dostatečně najevo, že zpětvzetí odvolání neměl vůbec na mysli.

Odvolání žalobce třeba přisvědčit pouze v tom směru, že náhrada nákladů žalovaným neměla být přiznána, pokud se jí právně účinným prohlášením vzdali. Za takový právně účinný projev lze považovat prohlášení o vzdání se náhrady nákladů odvolacího řízení, učiněný do protokolu u odvolacího soudu dne 16. 5. 1996, nikoliv však pouhé konstatování právního zástupce žalovaných při jednání před soudem prvního stupně dne 14. 8. 1995 o tom, že náklady řízení nepožaduje. Takový projev nemůže být pro soud závazným.

Ve smyslu tohoto závěru odvolacího soudu třeba tedy z nákladů přiznaných soudem prvního stupně vyjmout dva úkony právního zastoupení v souvislosti s odvolacím řízením u Krajského soudu v Plzni dne 16. 5. 1996 (tak jak byly přiznány soudem prvního stupně včetně provedeného krácení dle ust. § 12 odst. 4 vyhl. 4. 177/96 Sb.) 4 656– Kč, dva režijní paušály po 75,– Kč, jízdné z Prahy do Plzně a zpět 763,– Kč a ztrátu času 6 půlhodin po 50,– Kč, celkem tedy částku 5 869,– Kč.

V ostatním se odvolací soud plně ztotožňuje s hodnocením soudu prvního stupně a odkazuje na vyčerpávající odůvodnění rozhodnutí o nákladech řízení.

Proto odvolací soud napadený rozsudek v části odvoláním dotčené dle ust. § 220 odst. 1 o. s. ř. změnil, jak je uvedeno ve výroku.

Pokud jde o další část rozhodnutí o nákladech řízení, s níž se odvolací soud plně ztotožnil s hodnocením soudu I. stupně a odkazuje na jeho odůvodnění, citujeme z odůvodnění rozsudku okresního soudu:

„O nákladech řízení bylo rozhodnuto podle § 142 odst. 1 o. s. ř., přičemž soud není v této části návrhem vázán, může jej překročit“. V další části odůvodnění okresní soud uvádí podrobný rozpis přiznaných nákladů, přičemž uvádí, že při stanovení mimosmluvní odměny advokáta, pokud jde o vyklizení předmětného objektu, byla vzata v úvahu hodnota věci na základě ocenění žalobcem částkou 270 000,– Kč.

Rozhodnutí zaslal JUDr. Zdeněk Koschín, advokát v Praze.

Právní věta a úprava rozhodnutí redakce.

Náhrada za promeškaný čas dle advokátního tarifu; tarifní paušál při bezprostředně na sebe navazujících tarifních úkonech

I. Náhrada za promeškaný čas ve výši jedné poloviny mimosmluvní odměny podle § 14 část věty za druhou čárkou advok. tarifu (dostavení se k jednání, které se nekonalo, aniž byl advokát předem vyrozuměn), se vztahuje i na případy, kdy se v přípravném řízení nekonalo vý-

slech, o němž byl advokát předem vyrozuměn, nebyl však vyrozuměn včas předem o tom, že výslech se nekoná.

II. Ve smyslu § 13 odst. 2 advok. tarifu – nedohodl-li se advokát s klientem na jiné paušální částce jako náhrady výdajů na vnitrostátní poštovné, místní hovorné a přepravné – činí tato částka 75,- Kč za každý úkon právní služby, tj. za každé započaté dvě hodiny, i když tyto úkony bezprostředně na sebe časově navazují. Omezení paušální částky na částku za jeden tarifní úkon právní služby není v takovém případě důvodné.

Usnesení Krajského soudu v Ostravě z 9. 12. 1997, částka sp. zn. 7 To 610/97.

Z odůvodnění

Z podnětu stížnosti obhájce krajský soud zrušil napadené usnesení Okresního soudu v Novém Jičíně z 30. 9. 1996, sp. zn. 4 T 142/96 v celém rozsahu a okresnímu soudu uložil, aby o věci znovu jednal a rozhodl.

Svým usnesením rozhodl okresní soud tak, že podle § 151 odst. 3 tr. ř. se obhájci JUDr. Z. D., advokátu v Novém Jičíně, přiznává odměna a náhrada hotových výdajů za obhajobu odsouzeného J. B. ve výši 18 561,- Kč. Oproti uplatněnému návrhu obhájce okresní soud celkovou uplatňovanou částku snížil a v odůvodnění svého usnesení rozvedl, z jakých důvodů tak učinil.

Předmětné usnesení napadl obhájce JUDr. Z. D. včas podanou stížností a v jejím písemném odůvodnění namítl nesprávnost rozhodnutí okresního soudu a rozvedl, ve kterých směrech předmětné usnesení napadá. V první řadě namítl nesprávnost výpočtu, kterým soud stanovil hodnotu jednoho úkonu ve výši 1 500,- Kč s odůvodněním, že obviněný všechny trestné činy, pro které bylo vzneseno obvinění, spáchal v jednočinném souběhu. Neztotožňuje se s tímto názorem a rozvádí, že jednotlivé trestné činy, pro které byl obviněný stíhán, mají v objektivní stránce skutkové podstaty různé znaky, které neumožňují posoudit jednání obviněného v jednočinném souběhu, nýbrž ve vícečinném souběhu a na hodnotu úkonu tedy plně dopadá ust. § 12 odst. 4 vyhlášky č. 177/96 Sb. V další části své stížnosti namítl zřejmou nesprávnost právního názoru okresního soudu, podle něhož obhájce nemá nárok na náhradu za promeškaný čas, v případě, že se v přípravném řízení k vyšetřovacímu úkonu nedostaví svědci. Tento názor není ani v nejmenším odůvodněn, takže z toho důvodu je napadené usnesení v napadené části nepřezkoumatelné. S odkazem na logický a gramatický výklad ustanovení § 11 odst. 1, písm. e), g) a § 14 cit. zák. pak dospívá k závěru, že i v těchto případech má obhájce nárok za promeškaný čas. Konečně namítá nesprávnost napadeného rozhodnutí, pokud jde o přiznání paušálů hotových výloh. Při úkonech přes dvě hodiny soud přiznává pouze jeden paušál ve výši 75,- Kč, tedy pouze za jeden úkon, což je ve zjevném rozporu s § 13 odst. 4 cit. vyhlášky. Za jeden úkon je třeba považovat jednání v trvání dvou hodin, případně každé započaté dvě hodiny a za tuto dobu přiznat i paušál hotových výloh a nelze pro účely přiznání paušálů tuto dobu počítat. Ze všech těchto důvodů pak navrhuje zrušení napadeného rozhodnutí a vrácení věci okresnímu soudu k dalšímu řízení.

Z podnětu podané stížnosti krajský soud ve smyslu ustanovení § 147 odst. 1 tr. ř. přezkoumal správnost všech výroků napadeného usnesení, proti nimž může stěžovatel podat stížnost, jakož

i správnost postupu řízení napadenému usnesení předcházející a po vyhodnocení věci dospěl k závěru, že je nutno postupovat tak, jak je uvedeno ve výroku usnesení krajského soudu.

Z obsahu předloženého spisového materiálu vyplývá, že v přípravném řízení byl obviněný stíhán pro trestné činy zbavení osobní svobody podle § 232 odst. 1 tr. zák., obchodování se ženami podle § 246/1,2 b., c. tr. zák., vydírání podle § 235 odst. 1 tr. zák. a ohrožování mravní výchovy mládeže podle § 217 písm. b) tr. zák., jichž se měl dopustit skutkem popsáním ve sdělení obvinění. Opatřením Okresního soudu v Novém Jičíně ze dne 24. 7. 1996 sp. zn. Nt 366/96 byl obviněnému podle § 39 tr. ř. z důvodu nutné obhajoby podle § 36 odst. 3 tr. ř. ustanoven obhájce JUDr. Z. D. z Nového Jičína, který po skončení řízení předložil okresnímu soudu fakturu odměny a výloh v celkové výši 77 935,52 Kč. Okresní soud posléze napadeným usnesením přiznal obhájci celkovou částku ve výši 18 561,- Kč.

Po přezkoumání celého spisového materiálu pak dospěl krajský soud k závěru, že stížnost obhájce je částečně důvodná.

Pokud jde o námitku, že trestné činy, pro které byl obviněný stíhán, byly spáchány ve vícečinném souběhu, nelze ji akceptovat. Obviněný byl stíhán pro shora uvedené čtyři trestné činy, kterých se měl dopustit jedním skutkem, popsáním ve výroku sdělení obvinění. Vícečinný souběh předpokládá více skutků a každý z těchto skutků se posuzuje jako samostatný trestný čin. Naproti tomu při jednočinném souběhu jde o skutek jediný, kterým je spácháno více trestných činů. U vícečinného souběhu posuzování jednoho trestného činu není závislé na jiném, naproti tomu u jednočinného souběhu je souvislost těsnější, i když je zde řada okolností, které se posuzují u každého trestného činu odděleně. Pro jednotu skutku je charakteristické, že dva nebo více trestných činů má alespoň zčásti společné jednání. Každý skutek pak musí být zásadně posouzen podle všech zákonných ustanovení, která na něj dopadají. Z charakteru skutku, pro který byl obviněný stíhán, je pak zřejmé, že všech trestných činů se obviněný dopustil v jednočinném souběhu nestejnorodém. Pro tento závěr svědčí i ta skutečnost, že obžaloba byla podána pouze pro trestné činy podle § 246/1, 2b, c, tr. zák. a § 217 písm. 1) tr. zák., aniž bylo nutno trestní stíhání pro zbývající trestné činy zastavovat, jak by tomu muselo být při vícečinném souběhu. V tomto směru tedy nejsou námitky stěžovatele důvodnými a okresní soud při stanovení hodnoty úkonu postupoval správně.

Naproti tomu třeba se ztotožnit s námitkami stěžovatele pod bodem II) stížnosti ve vztahu k úkonům, které obhájce účtoval ve výši jedné poloviny a které nebyly přiznány. Argumentace okresního soudu ve třetím odstavci odůvodnění usnesení v tomto směru není správná. Okresní soud nepřiznal odměnu za ty úkony, k nimž se svědci nedostavili s tím, že ustanovení § 14 odst. 2 vyhlášky č. 177/96 Sb. se netýká přípravného řízení, ale pouze jednáním před soudem nebo správním orgánem. Podle tohoto ustanovení náleží advokátu náhrada za čas promeškaný v souvislosti s poskytnutím právní služby ve výši jedné poloviny mimosmluvní odměny za účast při jednání, které bylo odročeno bez projednání věci, a za dostavení se k jednání, které se nekonalo, aniž byl o tom advokát včas předem vyrozuměn. Zákonodárce zde úmyslně rozlišuje dva typy jednání, a to prvé, které bylo odročeno bez projednání věci, tj. jednání před soudem, které se odročuje a druhé jednání, k němuž se advokát dostavil a které se nekonalo, aniž byl o tom advokát včas předem vyrozuměn. Posuzovaný případ je třeba podřadit právě pod ono druhé jednání, které se nekonalo, tedy mimo jed-

nání před soudem, neboť v případě akceptace názoru okresního soudu, že se toto jednání vztahuje pouze na jednání před soudem nebo správním orgánem, by rozlišení obou typů jednání v ust. § 14 odst. 2 cit. vyhlášky ztrácelo smysl a posléze uvedené jednání, které se nekonalo, by bylo uváděno zcela zbytečně. Zcela zmatečné je pak tvrzení, že nebyly přiznány úkony, uskutečněné v přípravném řízení, jejichž doba trvání nepřesáhla dvě hodiny. Ve smyslu § 11 odst. 1 písm. e) právě náleží odměna za účast při vyšetřovacích úkonech v přípravném řízení za každé započaté dvě hodiny. Akceptace tohoto názoru by v praxi znamenala, že účast při úkonech trvajících do dvou hodin by nebyla honorována a advokát by vlastně v těchto případech pracoval zdarma. Navíc odměna za tyto úkony přiznána byla, jak vyplývá z výrokové části usnesení pod bodem 5) a 9), takže v tomto směru je navíc odůvodnění usnesení v rozporu s jeho výrokiem.

Nesprávné je pak tvrzení okresního soudu ve čtvrtém odstavci odůvodnění usnesení o zkrácení úkonů účtovaných obhájcem poloviční sazbou, neboť v uváděných věcech se ne ve všech případech rozhoduje ve veřejném zasedání.

Za jeden úkon přísluší mimosmluvní odměna ve smyslu § 11 odst. 1, písm. e, g) cit. vyhlášky, za účast při vyšetřovacích úkonech v přípravném řízení, za účast na jednání před soudem, a to za každé započaté dvě hodiny.

Ve smyslu § 13 odst. 3 cit. vyhlášky pak paušální částka přísluší za každý jeden úkon právní služby. V tomto případě tedy omezení paušální částky není důvodné.

Rozhodnutí zaslal JUDr. Zdeněk Damec, advokát v Novém Jičíně.

Právní věta redakce.

Případ, kdy lze přezkoumat pravomocné správní rozhodnutí mimo odvolací řízení i tehdy, jestliže podnět byl dán před právní mocí rozhodnutí; k otázce pravomoci stavebního úřadu a soudní pravomoci ve věci bytových úprav v rámci nájemního vztahu

I. Podle § 65 ust. 1 spr. ř. lze přezkoumat, tedy zrušit nebo změnit mimo odvolací řízení jen pravomocné rozhodnutí; přezkoumání však nevylučuje, jestliže podnět byl podán již před právní mocí napadeného rozhodnutí.

II. K otázce pravomoci stavebního úřadu a soudní pravomoci ve věci bytových úprav v rámci nájemního vztahu (které úpravy v bytě podléhají stavebnímu zákonu a které jsou z jeho režimu vyloučeny, takže vztahy mezi nájemce a pronajímatelem se řeší podle občanského zákoníku).

Rozhodnutí Ministerstva pro místní rozvoj z 6. 11. 1997, čj. 5098/97–32/ O–618/98.

Citovaným rozhodnutím zrušilo ministerstvo rozhodnutí stavebního odboru Obvodního úřadu Městské části Praha 3 čj. Výst./865/96–Kw z 5. 3. 1996 podle § 59 odst. 3 zák. č. 71/1967 Sb., a věc vrátilo tomuto orgánu k novému projednání a rozhodnutí.

Z odůvodnění:

V odvolacím řízení, vedeném na základě odvolání M. K. změnil odbor výstavby MHMP rozhodnutím č. j. MHMPPO068AEZ VYS/1-6035/96/Br/PI ze dne 3. 4. rozhodnutí Obvodního úřadu Městské části Praha 3 č. j. Výst/865/96 Kw ze dne 5. 3. 1996, kterým bylo spolujednatelům předmětného domu nařízené „odstranění kuchyně z předsíně včetně technických rozvodů a zřízení kuchyně v prostoru, který je určen platným kolaudačním stavem, tj. v druhé místnosti od vstup. dveří“. Stanovil rovněž podmínky pro provedení nařízených prací, které mají být provedeny v bytě nájemce pí H. nyní užívaném M. K.

Změna prvoinstančního rozhodnutí spočívala v tom, že z výroku byla vypuštěna podmínka, ukládající nájemci bytu povinnost umožnit výkon tohoto rozhodnutí. Někteří ze spoluvlastníků domu podali podnět k přezkoumání rozhodnutí odboru výstavby MHMP mimo odvolací řízení. Podnět byl zaslán přímo tomuto orgánu a jím spolu se spisovým materiálem předložen Ministerstvu pro místní rozvoj.

V předkládacím dopisu ze dne 21. 5. 1997 vyslovil odbor výstavby MHMP názor, že v době podání podnětu, 17. 4. 1997, nebyla splněna základní podmínka pro přezkoumání rozhodnutí v mimo-odvolacím řízení, protože napadené rozhodnutí nabylo právní moci až dne 22. 4. 1997. Správní řád v ust. § 65 odst. 1 stanoví, že přezkoumat, tedy zrušit nebo změnit mimo odvolací řízení, lze jen pramocně rozhodnutí, nestanoví však, že podnět může být podán až po právní moci jím napadeného rozhodnutí.

Podle § 65 odst. 1 a 2 správního řádu rozhodnutí, které je v právní moci, může z vlastního nebo jiného podnětu přezkoumat správní orgán nejbližší vyššího stupně nadřízený správnímu orgánu, který toto rozhodnutí vydal; rozhodnutí zruší nebo změní, bylo-li vydáno v rozporu se zákonem, obecně závazným právním předpisem nebo obecně závazným nařízením.

Z těchto hledisek přezkoumalo Ministerstvo pro místní rozvoj shora uvedené rozhodnutí odboru výstavby MHMP a dospělo k závěru, že jsou dány podmínky pro jeho změnu.

Podle § 88 odst. 1 písm. b) zákona č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (dále jen „stavební zákon“) nařídí stavební úřad vlastníku stavby odstranění stavby, nebo její části, provedené bez stavebního povolení nebo v rozporu s ním; odstranění se nenařídí v případech, kdy do- datečné povolení stavby není v rozporu se zájmy společnosti. Z toho vyplývá, že může být nařízeno jen odstranění takových změn stavby, jejichž provedení by vyžadovalo vydání stavebního povolení, nebo ohlášení stavebnímu úřadu, u nichž by stavební úřad podle § 57 odst. 1 stavebního zákona stanovil, že je lze provést jen na základě stavebního povolení. Účelem rozhodnutí o odstranění stavby není určovat, jak má být který prostor ve stavbě užíván.

Mezi takové změny stavby vyžadující stavební povolení nebo ohlášení nepatří ve smyslu ustanovení § 18 vyhl. č. 85/1976 Sb., o podrobnější úpravě územního řízení a stavebním řádu, takové práce, jako instalace zařizovacích předmětů (kuchyňská linka, umyvadlo, plynový sporák, nátery oken, dveří, opravy podlah). Naopak mezi ně mohou patřit stavební úpravy, jako zazdění okna, případně též změny vnitřních instalací (elektro, plyn, kanalizace).

Stavební odbor Obvodního úřadu Městské části Praha 3 zjistil, jak vyplývá ze spisu, že v tomto případě došlo nejen ke stavebním úpravám (změna stavby podléhající podle jejího rozsahu ohlášení ne-

bo stavebnímu povolení), ale také k pracem, které stavebnímu zákonu nepodléhají, a pokud jde o jejich provedení v bytě, řeší se vztahy mezi nájemcem a vlastníkem stavby podle občanského zákoníku.

Výrok prvoinstančního rozhodnutí o odstranění stavby mezi nimi nerozlišuje, je neurčitý a rozhodnutí by bylo jen obtížně vykonatelné. Z odůvodnění prvoinstančního rozhodnutí není patrné, že by se stavební úřad zabýval tím, které změny v bytě jsou stavebními úpravami, vyžadujícími stavební povolení. Rozhodnutí je v rozporu s ust. § 46 a 47 odst. 2 a 3 správního řádu i ust. § 88 odst. 1 písm. b) stavebního zákona. Z této nepřesnosti také vyplývají námítky týkající se toho, komu má být odstranění nepovolených změn nařízeno. Provedením změn stavby, podléhajících povolování podle stavebního zákona tak, jak má na mysli ustanovení § 54 stavebního zákona, se nájemce nestává spoluvlastníkem stavby, byť je provedl na vlastní náklady. Proto stavební zákon ukládá odstranění stavby vždy jen jejímu vlastníku a na jeho náklady. Jinak tomu může být u zařízovacích předmětů v bytě, které patří nájemci, a kde se vztahy mezi nájemcem a pronajímatelem řeší podle občanského zákoníku; k nařízení odstranění těchto věcí není stavební úřad příslušný. Stavební úřad nemůže rozhodnutím o odstranění stavby nařídit vlastníku stavby, aby odstranil (odštěhoval) kuchyňskou linku instalovanou uživatelem bytu do jiné místnosti a zřídil kuchyň v prostoru, který je pro tento účel určen kolaudačním rozhodnutím.

MHMP v odvolacím řízení porušení zákona nezjistil a v odvolacím řízení prvoinstanční rozhodnutí změnil pouze zčásti, vytkané porušení zákon tím však neodstranil.

Ministerstvo pro místní rozvoj dospělo k závěru, že se jedná o závažné porušení stavebního zákona i správního řádu, který vyžaduje zásah do již pravomocného rozhodnutí. V tomto případě, kdy byly ukládány povinnosti, nenabyl žádný z účastníků řízení měněných rozhodnutím práv v dobré víře, takže jejich ochrana není narušena.

Prvoinstanční orgán musí v následujícím řízení zjistit, které změny stavby vyžadovaly stavební povolení a vést řízení podle § 88 odst. 1 písm. b) stavebního zákona jen o nich.

Ministerstvo pro místní rozvoj neshledalo porušení zákona v tom, že nebylo zároveň nařízeno odstranění stavby (její části) podle § 88 odst. 1 a) stavebního zákona, jako stavby ohrožující život nebo zdraví, jak se požaduje v podnětu.

Podle § 88 odst. 1 písm. a) stavebního zákona nařídí stavební úřad odstranění stavby ohrožující život nebo zdraví osob, avšak, jak je výslovně uvedeno, pokud ji nelze hospodárně opravit. Podle tohoto ustanovení postupuje stavební úřad u stavby postavené legálně, která se však dostala do tak špatného stavebně technického stavu, že jí ohrožuje životy a zdraví osob a nelze ji ani hospodárně opravit. Toto ustanovení nemůže stavební úřad užívat libovolně a účelově jen proto, aby vlastník stavby mohl dosáhnout vyklizení stavby jinou než soudní cestou. Navíc, podle § 96 odst. 3 stavebního zákona stavební úřad nařídí vyklizení stavby, je-li to nutno k provedení neodkladných zabezpečovacích prací, nezbytných úprav a údržby, které sám nařídil. V tomto případě však bylo nařízeno odstranění stavby (její části), nikoliv provedení neodkladných zabezpečovacích prací podle § 94, nezbytných úprav podle § 87 nebo údržby stavby podle § 86 stavebního zákona.

Jako důvodný neposoudilo ministerstvo ani požadavek, aby bylo nájemci nařízeno umožnit provedení prací na odstranění změn stavby. Správní orgány mohou ve svých rozhodnutích ukládat účastníkům řízení povinnosti jen na základě zákona, a jak vyplývá z ustanovení § 1 odst. 1 správního řádu,

mohou rozhodovat jen v oblastech státní správy. Prostředky upravenými správním řádem mohou pak vymáhat jen splnění takovýchto povinností. Z ustanovení stavebního zákona upravujících odstraňování staveb ani z § 49 vyhlášky č. 85/1976 Sb., o podrobnější úpravě územního řízení a stavením řádu, který stanoví náležitosti rozhodnutí o odstranění stavby, nelze dovodit, že by ve správním řízení mohl stavební úřad uložit nájemci povinnost, aby strpěl úpravy bytu, jejichž provedení nařizuje pronajímateli. Výjimkou je nařízení údržby stavby. V tomto případě je povinnost uživatele bytu umožnit provedení nařízených údržbových prací stanovena v ust. § 86 odst. 2 stavebního zákona. Vztahy mezi nájemci a pronajímateli bytů jsou vztahy občanskoprávní, upravené občanským zákoníkem, jenž v ustanovení § 695 výslovně ukládá nájemci povinnost strpět stavební úpravy bytu a jiné podstatné změny bytu, pokud je pronajímatel provádí na příkaz příslušného orgánu státní správy.

*Rozhodnutí zaslal JUDr. PhDr. Oldřich Choděra, advokát v Praze.
Právní věta redakce.*

K otázce náležitostí výzvy soudu k zaplacení soudního poplatku

I. Ustanovení § 49, odst. 1, věta druhá o. s. ř. se vztahuje i na výzvu k zaplacení soudního poplatku. Je třeba ji doručit nejen právnímu zástupci, ale i účastníku samému.

II. Formulace „obratem“ jako lhůta k zaplacení soudního poplatku ve výzvě soudu je nesrozumitelná, nelze z ní seznat, do kdy přesně má být poplatek složen.

III. Odůvodnění usnesení o zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku dle § 9, odst. 2 zák. č. 549/1991 musí obsahovat i odůvodnění soudem vyčísleného poplatku.

Z odůvodnění:

Okresní soud usnesením zastavil řízení s odůvodněním, že žalobkyně ani v dodatečně stanovené lhůtě nezaplatila soudní poplatek ze žaloby v částce 3 100,- Kč (§ 9 odst. 2 zák. č. 549/1991 Sb., ve znění pozdějších novel). Žádnému z účastníků pak nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení.

Žalobkyně ve svém včas podaném odvolání uvedla, že soudní poplatek bude včas zaplacen.

Z obsahu spisu se podává, že podle výpisu z účtu okresního soudu u České národní banky ze dne 18. 8. 1997 byl připsán soudní poplatek v částce 3 100,- Kč od žalobkyně.

Odvolání je opodstatněné, i když z jiných důvodů než těch, které jsou v něm obsaženy.

V souzené věci je poplatníkem soudního poplatku ze žaloby žalobkyně (§ 2 odst. 1 písm. a) zák. č. 549/1991 Sb., ve znění pozdějších novel). Věc sama, ani žalobkyně, nejsou osvobozeny od soudních poplatků přímo ze zákona (§ 11 odst. 1 a 2 téhož zákona). Poplatková povinnost tu vzniká podáním žaloby a poplatek je splatný v tentýž okamžik (§ 4 písm. a) a § 7 odst. 1 téhož zákona).

Nezaplacení soudního poplatku spolu s podáním žaloby nebo na základě výzvy příslušnému soudu navozuje možnost zastavení řízení (§ 9 odst. 1 a 2 téhož zákona).

Z obsahu spisu vyplynulo, že žalobkyně s podáním žaloby složila soudní poplatek v částce 500,- Kč. Okresní soud nařídil ve věci jednání na 25. 6. 1997. Krátce před tím, konkrétně 20. 6. 1997,

doručil advokátu žalobkyně výzvu k zaplacení soudního poplatku v částce 3 100,- Kč, přičemž lhůtu ke splnění poplatkové povinnosti vymezil slovem „obratem“. V úvodu jednání, aniž by vyzval žalobkyni, resp. jejího advokáta, k přednesu žaloby, se dotázal žalobkyně, zda obdržela výzvu k zaplacení soudního poplatku. Žalobkyně odpověděla záporně. Poté okresní soud odročil jednání na 25. 7. 1997 a uložil žalobkyni, aby „do té doby uhradila soudní poplatek dle zaslané výzvy“.

Okresní soud v daném případě pochybil, když přímo žalobkyni nedoručil výzvu k dodatečnému zaplacení soudního poplatku ze žaloby. Šlo tu o případ, kdy žalobkyně sama měla v řízení něco vykonat, a proto bylo zapotřebí, aby výzva byla doručena nejen jejímu advokátu, ale i jí (§ 49 odst. 1 věta druhá o. s. ř.). Okresní soud nepředal žalobkyni dotčenou výzvu ani při jednání dne 25. 6. 1997, nesdělil jí výši soudního poplatku ani způsob zaplacení. Výzvu doručil dne 20. 6. 1997 pouze jejímu advokátu, aniž by ovšem stanovil lhůtu k zaplacení poplatku. Použité slovo „obratem“ je v daném případě nesrozumitelné, nelze seznat, do kdy přesně měl být poplatek složen. Navíc z odůvodnění napadeného usnesení není možno vyčíst, proč okresní soud vyčíslil poplatek, resp. patrně doplatek poplatku právě částkou 3 100,- Kč, čili z jakého základu (ceny předmětu poplatného úkonu) vyšel (§ 6 zák. č. 549/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

Odvolací soud se zřetelem na shora uvedené závěry napadené usnesení zrušil a věc vrátil okresnímu soudu k dalšímu řízení (§ 221 odst. 1 a 2 o. s. ř.). ■

Novela zák. č. 549/1991 Sb. o soudních poplatcích (zák. č. 36/1995 Sb.) a vrácení dříve zaplaceného soudního poplatku

Článek III zák. 36/95 Sb., kterým byl s účinností od 1. dubna 1995 novelizován zákon č. 549/91 Sb., o soudních poplatcích působí jako intertemporální ustanovení pouze pro oblast vybírání soudních poplatků a otázku vrácení soudních poplatků neřeší. Vzhledem k tomu, že otázku vrácení soudních poplatků neřeší ani jiná přechodná ustanovení cit. novely, nutno dovést, že vrácení soudních poplatků pro řízení zahájená před 1. dubnem 1995 a rozhodovaná po 1. dubnu 1995 speciálně upraveno není a nelze v tomto ohledu uvažovat ani o jakékoliv zpětné účinnosti (retroaktivně) zákona č. 36/95 Sb.

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci z 30. října 1997, sp. zn. 3 Com 1185/96-18.

Tímto usnesením zrušil Vrchní soud v Olomouci usnesení Krajského obchodního soudu v Ostravě z 15. 3. 1996, čj. 6 Cm 768/995-11. Citovaným usnesením soud I. stupně zastavil řízení o žalobě, kterou se žalobce domáhal po žalovaném zaplacení částky 74 100,- Kč s příslušenstvím, rozhodl, že v rozsahu 1 482,- Kč žalobce nemá právo na náhradu nákladů řízení a že žalobci se vrací soudní poplatek ve výši 1 482,- Kč.

V odůvodnění usnesení je uvedeno, že před zahájením jednání ve věci samé vzal žalobce žalobu v celém rozsahu zpět, a proto soud prvního stupně postupoval ve smyslu ustanovení § 96 odst. 1 OSŘ. Výrok o náhradě nákladů řízení je odůvodněn ustanovením § 146 odst. 2 věta první OSŘ, ne-

boť důvodem zpětvzetí žaloby byl závazek nikoliv žalovaného, ale osobně jeho jednatele, který byl soukromým podnikatelem.

Proti výroku o vrácení soudního poplatku podal žalobce včas odvolání, ve kterém uvedl, že ke zpětvzetí žaloby došlo dne 11. června 1994, tedy před novelou zákona o soudních poplatcích, která nabyla účinnosti dne 1. dubna 1995, a tudíž v daném případě mělo být postupováno ve smyslu ustanovení § 10 odst. 2 zákona o soudních poplatcích ve znění před novelou a poplatek měl být vrácen celý. Žalobce navrhl, aby odvolací soud usnesení soudu prvního stupně v napadeném výroku změnil tak, že žalobci se vrací celý zaplacený soudní poplatek ve výši 2 964,- Kč.

Z odůvodnění:

Na základě ustanovení § 10 odst. 2 písm. a) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích a poplatku za výpis z rejstříku trestů, ve znění účinném před novelou tohoto zákona provedenou zákonem č. 36/1995 Sb., s účinností od 1. dubna 1995, poplatek splatný podáním návrhu na zahájení řízení se vrátí, jestliže řízení bylo zastaveno nebo návrh vzat zpět před prvním jednáním.

Podle ustanovení § 10 odst. 2 věta první citovaného zákona, ve znění účinném po novele, soud vrátí z účtu soudu, u kterého byl poplatek zaplacen, 50% z poplatku, zastaví-li soud řízení dříve, než začal jednat ve věci samé.

Dle článku III. zákona č. 36/1995 Sb., podle tohoto zákona se vybírají poplatky z poplatných úkonů navržených nebo zahájených za jeho účinnosti, a to včetně podaných odvolání nebo dovolání.

Za poplatné úkony navržené nebo za řízení zahájená před účinností tohoto zákona se vybírají poplatky podle dosavadních předpisů, i když se stanou splatnými za účinnosti tohoto zákona.

V daném případě bylo zahájeno řízení k návrhu žalobce dne 5. ledna 1994, žalobce svůj návrh na zahájení řízení vzal zpět podáním u soudu dne 14. června 1994 a o tomto dispozitivním úkonu žalobce bylo soudem prvního stupně rozhodnuto nyní napadeným usnesením ze dne 15. března 1996.

Dle názoru odvolacího soudu článek III. zákona č. 36/1995 Sb., kterým byl s účinností od 1. dubna 1995 novelizován zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích a poplatcích za výpis z rejstříku trestů, působí jako intertemporální ustanovení pouze pro oblast vybírání soudních poplatků a otázku vrácení soudních poplatků neřeší. Vzhledem k tomu, že otázku vrácení soudních poplatků neřeší ani jiná přechodná ustanovení citované novely, nutno dovodit, že vrácení soudních poplatků pro řízení zahájená před 1. dubnem 1995 a rozhodovaná po 1. dubnu 1995 speciálně upraveno není a nelze v tomto ohledu uvažovat ani o jakékoliv zpětné účinnosti (tzv. retroaktivitě) zákona č. 36/1995 Sb. Při obecné zásadě nepřipustnosti retroaktivity, kterou lze za určitých podmínek prolomit vždy jen pozitivní právní úpravou, tak tam, kde výslovné ustanovení prolamující tuto zásadu chybí, jak je tomu v případě zákona č. 36/1995 Sb., pokud jde o vrácení soudních poplatků, platí zákaz retroaktivity v jakékoliv formě bezvýjimečně. Proto také dle názoru odvolacího soudu při rozhodování o zpětvzetí návrhu na zahájení řízení před prvním jednáním, učiněným před 1. dubnem 1995, nutno pro rozhodování o vrácení soudních poplatků aplikovat ustanovení zákona o soudních poplatcích ve znění před novelou zákona provedenou zákonem č. 36/1995 Sb., a rozhodnout o vrácení celého poplatku žalobci, kterému nárok na vrácení soudního poplatku vznikl již zpětvzetím ná-

vrhu na zahájení řízení, i když toto rozhodnutí soud činí až po 1. dubnu 1995, tj. za účinnosti citované novely. Z těchto důvodů odvolací soud dle ustanovení § 220 OSŘ usnesení soudu prvního stupně, který vycházel z jiného právního názoru, v napadeném výroku o soudním poplatku změnil tak, jak je ve výrokové části tohoto usnesení shora uvedeno.

Rozhodnutí zaslal a právní větu sestavil JUDr. Milan Neoral, advokát v Olomouci.

S ohledem na větší časový odstup od účinnosti novely zákona o soudních poplatcích (zák. č. 36/95 Sb.) přichází aplikace rozhodnutí v úvahu už jen výjimečně. Přesto je otiskujeme s ohledem na jeho širší platnost pokud jde o otázku retroaktivity zákona, resp. její nepřipustnosti. ■

Soudní poplatek při uplatnění více peněžitých nároků z jednoho nebo z různých závazkových vztahů (leasing)

Nárok na zaplacení ceny za pronájem je jedním nárokem – skutečností, že v leasingové smlouvě bylo dohodnuto zaplacení ceny za pronájem ve splátkách, je pouze jedním z možných způsobů zaplacení ceny za pronájem. Jednotlivé splátky nájemného nejsou samostatnými nároky. Druhým samostatným nárokem je nárok na zaplacení zůstatkové ceny předmětu leasingu, jedná se o samostatný nárok, jehož samostatnost lze odůvodnit tak, že nemusí nastat v případě každé smlouvy o pronájmu – leasingu.

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 4. 2. 1998, č. j. 12 Co 20/98.

Z odůvodnění:

Soud I. stupně z obsahu žaloby dovodil, že jejím předmětem je zaplacení nájemného ze smlouvy č. 2065 za 12 měsíců a zůstatkové hodnoty předmětu nájemní smlouvy a dále nájemné ze smlouvy č. 3036 za stejné období a zaplacení zůstatkové hodnoty předmětu i této druhé nájemní smlouvy, že se tedy pro potřeby stanovení výše poplatkové povinnosti jedná o 26 samostatných nároků, když se nejedná o opětuující se plnění, a protože celková žalovaná částka přesahuje hranici 10 000,- Kč, je třeba postupem dle ust. § 6 odst. 8 zákona o soudních poplatcích považovat za základ procentního poplatku cenu každého jednotlivého nároku, jako by šlo o samostatně podaný návrh.

Takto stanovil, že celková výše poplatku činí částku 26krát 500,- Kč, tj. 13 000,- Kč. Žalobce zaplatil soudní poplatek ve výši 1 533,- Kč, později doplatil částku 717,- Kč a soud I. stupně jej proto vyzval k doplacení soudního poplatku ve výši 10 750,- Kč a určil k jejímu zaplacení lhůtu 3 dnů s tím, že jinak bude řízení zastaveno. Právní zástupce žalobce výzvu obdržel dne 23. 4. 1997 a ve lhůtě stanovené soudem doplatil částku 717,- Kč, zbývající část soudního poplatku nedoplatil.

Soud I. stupně usnesením zastavil řízení a žalobci vrátil zaplacený soudní poplatek ve výši 2 967,- Kč. Proti tomuto usnesení podal žalobce odvolání a navrhl, aby usnesení soudu I. stupně bylo zrušeno a věc vrácena soudu I. stupně k dalšímu řízení.

Doplatení soudního poplatku ve výši vyčíslené soudem I. stupně odmítl, protože se dle jeho názoru jedná vždy o dva nároky ze dvou smluvních vztahů, tj. celkem 4 samostatné nároky a jím zaplacený soudní poplatek je v souladu se zákonem a byl včas a v plné výši uhrazen.

Odvolačí soud přezkoumal napadené usnesení dle ust. § 212 o. s. ř. včetně řízení, které jeho vydání předcházelo a poté dospěl k závěru, že odvolání je důvodné.

Odvolačí soud se ztotožnil s názorem žalobce, že v daném případě se jedná o celkem čtyři samostatné nároky. Nárok na zaplacení ceny za pronájem je jedním nárokem – skutečnost, že v leasingové smlouvě bylo dohodnuto zaplacení ceny za pronájem ve splátkách, je pouze jedním z možných způsobů zaplacení ceny za pronájem. Jednotlivé splátky nájemného nejsou samostatnými nároky. Druhým nárokem je nárok na zaplacení zůstatkové ceny předmětu leasingu, jedná se o samostatný nárok, jehož samostatnost lze zdůvodnit tak, že nemusí nastat v případě každé smlouvy o pronájmu – leasingu.

Žalobce se svým návrhem domáhal plnění ze dvou leasingových smluv, jejichž předmětem byl pronájem určité konkrétní věci na určitou dobu. Žalobce požadoval uhrazení nájemného a zůstatkových cen předmětu smlouvy. Protože jejich součet přesahovat částku 10 000,- Kč, vztahuje se na stanovení výše procentního soudního poplatku věta druhá ust. § 6 odst. 8 zákona o soudních poplatcích. Základem procentního poplatku v případě první smlouvy je jednak částka 13 716,- Kč (12krát 1 143,- Kč) a soudní poplatek z této částky činí 552,- Kč a dále částka 4 236,- Kč, a poplatek proto činí 500,- Kč. V případě druhé smlouvy činí základ procentního poplatku částku 7 752,- Kč (12krát 646,- Kč) a soudní poplatek z této částky činí 500,- Kč a dále částka 2 721,- Kč, soudní poplatek je proto ve výši 500,- Kč. Takto činí soudní poplatek celkově částku 2 052,- Kč.

Protože žalobce zaplatil v řízení na soudních poplatcích částku vyšší, nebylo zastavení řízení soudem I. stupně z důvodu nezaplacení soudního poplatku důvodné a odvolací soud napadené usnesení zrušil a věc vrátil soudu I. stupně k dalšímu řízení.

Odvolačí soud v této věci připomněl, že po novele zákona o soudních poplatcích č. 549/91 Sb. provedené zák. č. 36/95 Sb. platí, že podáním návrhu se stává splatným pouze poplatek stanovený pevnou sazbou. Není-li v plné výši uhrazen poplatek stanovený procentní sazbou, nemůže mít nerespektování první výzvy soudu k úhradě poplatku za následek zastavení řízení, neboť splatnost poplatku nastává až do 3 dnů po doručení této výzvy a postup dle ust. § 9 odst. 2 zákona o soudních poplatcích vyžaduje výzvu dodatečnou.

Rozhodnutí zaslala a upravila včetně právní věty Mgr. Veronika Rajdlová, advokátní koncipientka v Praze.

Oprava: *Prosíme čtenáře, aby si laskavě v č. 6–7 v obsahu čísla (rubrika „Z judikatury“) a na str. 70 opravili v příslušné právní větě slovo „zálohy“ na „žaloby“.* *Děkujeme.*

Informace o schůzi představenstva ČAK konané ve dnech 7.– 8. 9. 1998

V pořadí 19. schůze představenstva ČAK se konala ve dnech 7. – 8. 9. 1998 v Praze.

Po kontrole zápisu z minulé schůze a zprávách o činnosti předsedy a členů představenstva následovaly zejména tyto body programu:

Informace o nových námětech v činnosti justice a legislativy. Dr. Čermák informoval o svém jednání s ministrem spravedlnosti Dr. Motejlem o postupu Ministerstva spravedlnosti v příštím období, zejména o reformě justice. Upozornil na jmenování Dr. Nykodýma jako zástupce ČAK do legislativní rady vlády. Dr. Čermák ministra spravedlnosti informoval o úvahách o novele zákona o advokacii.

Novela zákona o advokacii. Představenstvo vzalo na vědomí zápis o jednání předsedy a místopředsedů ČAK k přípravě novely zákona o advokacii a časový harmonogram s tím, že další schůzka v této věci bude svolána do konce září 1998. Uložilo dále Dr. Klouzovi požádat Ministerstvo spravedlnosti o zařazení novely do plánu legislativní rady vlády.

Informace o novele zákona o slovenské advokacii. Dr. Slavíková informovala podrobně o změnách daných novelou zákona o slovenské advokacii. Novela upravuje pojem domácího a zahraničního advokáta. Představenstvo poté na návrh Dr. Čermáka vzalo informaci na vědomí s tím, že Komora nebude bezprostředně reagovat ani na směrnici EU, ani na zákon o slovenské advokacii. Dr. Čermákovi a Dr. Klouzovi bylo uloženo nadále sledovat vývoj slovenské stavovské legislativy a včas upozornit na změnu podmínek pro zápis českých advokátů na Slovensku.

Rovnost přístupu k právům na území ČR. Představenstvo vzalo se souhlasem na vědomí přípravu stanov nadačního fondu pro bezplatnou právní pomoc a referát Dr. Klouzy o dosud učiněných krocích. Dále schválilo část první interní směrnice, kterou se stanoví zásady pro určení advokátů k poskytování právních služeb. Uložilo pak Dr. Klouzovi po úpravě předložit druhou část směrnice do příští schůze představenstva. Představenstvo konečně schválilo návrh usnesení, kterým se upravuje určení advokátů pro bezplatné informační porady.

Publikační soutěž advokátních koncipientů a mladých advokátů. Představenstvo schválilo soutěžní řád publikační soutěže advokátních koncipientů a mladých advokátů a uložilo Dr. Balíkovu a Dr. Mandákovi uveřejnit definitivní znění v příštím čísle Bulletinu advokacie.

Výchova koncipientů. Představenstvo vzalo na vědomí informaci Dr. Mandáka o schůzi komise pro východu advokátních koncipientů a mladých advokátů konané dne 7. 9. 1998, na níž byl diskutován obsah a náplň seminářů a školení podle nového usnesení.

Povinné zastoupení advokáta v civilním řízení. Dr. Nykodým odkázal na písemný materiál zpracovaný Dr. Wurstovu. Představenstvo po diskusi vzalo zprávu o povinném zastoupení advoká-

tem v civilním řízení na vědomí a uložilo Dr. Nykodýmovi a Dr. Zoulíkovi ve spolupráci s Dr. Wurstovu připravit zásady civilního řízení s povinným zastoupením advokátem do listopadové schůze představenstva.

Integrovaný informační systém. Představenstvo vzalo na vědomí zprávu Dr. Klouzy o přípravě integrovaného informačního systému a schválilo smlouvu uzavřenou s Exprit Praha s. r. o.

Výsledky hospodaření za rok 1997. Představenstvo schválilo zprávu o hospodaření s finančními prostředky ČAK za r. 1997, jež bude zveřejněna.

Finanční čerpání rozpočtu ČAK za 1. pololetí r. 1998. Představenstvo ČAK schválilo finanční čerpání rozpočtu ČAK za 1. pololetí r. 1998 včetně změny rozpočtu ve znění předloženém Dr. Klouzou.

Následovaly náměty členů představenstva a běžné věci Komory. V rámci schůze bylo rozhodováno i ve věcech pozastavení výkonu advokacie.

Příští schůze představenstva se bude konat ve dnech 12. – 13. 10. 1998 v Praze.

JUDr. PhDr. Stanislav Balík

2) **Publikační soutěž advokátních koncipientů a mladých advokátů – soutěžní řád**

*Ardua mollimur,
sed nulla nisi ardua virtus
(Ovidius)*

*Obtížný sledujem úkol,
však zdatnost jen v obtížích žije*

Pro zvýšení vzdělanosti a odborné úrovně vyhlašuje předseda České advokátní komory

Publikační soutěž advokátních koncipientů a mladých advokátů.

Soutěžní řád

1. *Soutěžní témata každým rokem vyhlašuje předseda ČAK k 1. lednu běžného roku.*
2. *Soutěže se může zúčastnit:*
 - a) *každý advokátní koncipient, jehož věk ke dni termínu odevzdání práce nepřesáhl 35 let,*
 - b) *každý advokát, jehož věk ke dni termínu odevzdání práce nepřesáhl 35 let a délka advokátní praxe k uvedenému termínu nepřesáhla pět let.*

3. Soutěžní práce v rozsahu 15–30 stran formátu A4 s 30 řádky na straně se předkládají v pěti vyhotoveních nejpozději do 30. června běžného roku.

Každé vyhotovení se označí zvoleným heslem a připojí se zalepená obálka, označená stejným heslem, ve které budou vloženy údaje o autorovi práce (jméno a příjmení, datum narození, délka praxe, sídlo).

4. Předložené práce posuzuje porota, která má 5 členů, z nichž jeden zastává funkci předsedy. Členy poroty a jejího předsedu jmenuje představenstvo ČAK na dva roky z osvědčených odborníků z řad advokacie a právnických institucí. Předsedou poroty je vždy advokát.

5. Soutěžní práce zhodnotí jednotliví členové poroty vždy do 30. 9. běžného roku.

Předseda poroty svolává porotu vždy do 30. 10. ke společnému posouzení úrovně předložených soutěžních prací po stránce odborné a literární. O udělení cen rozhoduje většina hlasů.

6. O zhodnocení soutěžních prací a rozhodnutí poroty se sepíše zápis. Předseda poroty pak otevře obálky s údaji o autorech oceněných prací a vyhlásí výsledky soutěže, které se rovněž uvedou do zápisu.

7. Pro soutěžní práce se vypisují tyto odměny:

I. cena 25 000,– Kč
bude udělena za práci, která vykazuje vynikající úroveň odbornou i literární, obsáhlou znalost odborné literatury a judikatury a schopnost samostatného řešení problematiky.

II. cena 15 000,– Kč
bude udělena za práci, která má velmi dobrou úroveň odbornou i literární a prokazuje velmi dobrou znalost odborné literatury a judikatury a schopnost samostatného řešení problematiky.

III. cena 10 000,– Kč
bude udělena za práci, která má dobrou úroveň odbornou i literární, obsahuje odkazy na odbornou literaturu a judikaturu a ukazuje schopnost samostatného řešení problematiky (nebo jen přístupu k problematice).

8. Jestliže více soutěžních prací bude odpovídat hlediskům stanoveným pro jednotlivé ceny, má porota možnost udělit více prvních, druhých nebo třetích cen.

9. Nebude-li udělena první cena, avšak podmínky pro udělení druhé ceny bude splňovat více soutěžních prací, použije porota odměnu určenou pro první cenu tak, že tuto částku rovnoměrně rozdělí. Totéž platí, nebude-li udělena ani první, ani druhá cena.

10. Pracem, které nespĺňují podmínky pro udělení některé z cen, avšak pro svoji úroveň zasluhují ocenění, může porota udělit zvláštní uznání, nebo je odměnit částkou v rozmezí 2 000,– až 4 000,– Kč.

11. Celková výše udělených cen podle bodu 6. – 9. nesmí přesáhnout částku 100 000,– Kč.

12. Výsledky soutěže oznámí a udělené ceny předá předseda ČAK a předseda poroty na proscovné schůzi představenstva.

13. Výsledky soutěže budou publikovány a oceněné práce otištěny v Bulletinu advokacie.

V Praze dne 8. září 1998

JUDr. Karel Čermák v. r.
předseda ČAK

3) Seminář o zastoupení před Ústavním soudem

Česká advokátní komora za součinnosti regionální zmocněnkyně ČAK v Brně uspořádá celorepublikový seminář o zastoupení před Ústavním soudem. Seminář se bude konat v Brně dne 10. 12. 1998. Přesná adresa bude sdělena včas všem závazně přihlášeným. Účast je bezplatná. Cestovní náklady hradí účastníci ze svého.

Závaznou přihlášku, která je otištěna v tomto čísle na poslední straně zašlete ČAK nejpozději **do 15. listopadu 1998.**

JUDr. J. Vaverková

Z KÁRNÉ PRAXE

Advokát je kárně odpovědný za to, že řádně nedohlíží na práci svého koncipienta

Rozhodnutím kárného senátu kárné komise ČAK ze dne 18. 4. 1997, čj. K 7/97, byl kárně obviněný K. J. uznán vinným za to, že ač jeho koncipient při převzetí zastoupení V. V., dne 16. 2. 1996 této klientce přislíbil, že jí bude vyplacena částka odpovídající 40% sumy, která bude získána od případného nabyvatele členského podílu k bytu v domě v P., dal v rozporu s tímto ujednáním příkaz majiteli realitní kanceláře, která převod zprostředkovala, aby peníze převzaté od nabyvatele členského podílu předal toliko bývalému manželovi klientky, tedy nepostupoval v souladu s příkazy zastoupeného a nechránil práva a oprávněné zájmy klienta, čímž porušil ust. § 13, 14 zák. č. 128/90 Sb.

Za toto kárné provinění mu bylo podle § 25 odst. 1 písm. c) citovaného zákona uloženo vyškrtnutí ze seznamu advokátů na dobu 1 roku.

Proti tomuto rozhodnutí podal kárně obviněný odvolání. Rozhodnutím představenstva ČAK ze dne 11. 9. 1997, bylo napadené rozhodnutí podle § 30 písm. b) kárného řádu zrušeno a kárné obviněnému při nezměněném výroku o vině byla dle § 25 odst. 1 písm. b) zákona č. 128/90 Sb. jako kárné opatření uložena pokuta 10 000,- Kč.

Z odůvodnění:

Koncipient kárně obviněného dne 16. 2. 1996 převzal právní zastoupení V. V., která udělila plnou moc k převodu členského podílu vázícího se k družstevnímu bytu v P. a požadovala, aby z částky, která bude novým nabyvatelem zaplácena, jí bylo vyplaceno 40%.

Koncipient kárně obviněného, v rozporu s tím, dal majiteli realitní kanceláře, která převod zprostředkovala, příkaz, aby peníze, zaplacené novým nabyvatelem, převzal toliko Z. H., bývalý manžel klientky. Tím, že nepostupoval v souladu s příkazy zastoupeného a nechránil její práva a oprávněné zájmy, porušil ke škodě klientky ust. § 13 a 14 zák. č. 128/90 Sb. o advokacii.

Vinu samotného kárně obviněného pak kárný senát shledal v tom, že jako advokát důsledně nebdal na výchovu svého koncipienta a připustil, aby koncipient vykonával advokacii bez náležitého dohledu. Ačkoliv kárně obviněný byl stíhán za jednání, kterého se v zásadě sám nedopustil, dle tehdy platné zákonné úpravy za ně odpovídal sám, neboť dřívější zákon o advokacii přímou odpovědnost a postih koncipienta neznal.

Kárný senát toto porušení povinnosti advokáta považoval za tak závažné, že jako kárné opatření mu uložil vyškrtnutí ze seznamu advokátů na dobu 1 roku. Kárně obviněný ve svém odvolání namítal nepřiměřenost kárného opatření, doznal, že si je svého zavinění ve vytýkaném směru vědom, že sídlo jeho advokátní kanceláře je v H. a pobočku má v P., kde koncipient pracoval, takže tím byl ztížen jeho dohled nad koncipientem, který mnohá jednání vedl sám a nepravděpodobným způsobem jej o těchto jednáních informoval. Dále uvedl, že o celé věci se dozvěděl až v souvislosti s podanou stížností klientky a poté se snažil v jejím zájmu a v její prospěch věc uspořádat, čehož nakonec skutečně dosáhl tím, že v době probíhajícího kárného řízení se zasadil o to, aby mezi klientkou a jejím býv. manželem došlo k vyrovnání.

Odvolací senát představenstva ČAK po přihlédnutí ke všem uvedeným skutečnostem dospěl k závěru, že trest vyškrtnutí ze seznamu advokátů na dobu 1 roku, uložený v původním řízení, je vzhledem k hlediskům, uvedeným v § 24 odst. 2 vyhl. 244/96 Sb. nepřiměřeně přísný, napadené rozhodnutí zrušil a při nezměněném výroku o vině uložil kárně obviněnému jako kárné opatření podle § 25 odst. 1 písm. b) zákona č. 128/90 Sb. pokutu ve výši 10 000,- Kč, tedy v maximální výši, kterou zákon o advokacii, platný v době spáchání kárného provinění, připouští.

SBÍRKA ÚTĚCHY

Horory naší justice a byrokracie

Konkrétní příklad: již v r. 1991 začal u Okresního soudu v Nymburce dosud neskončený spor o vyřádkování bezpodílového spoluvlastnictví mezi bývalými manželi. Dosud není skončen po téměř 8 letech a závěr je stále dosti v nedohlednu. Podstatnou součástí společného majetku byl rodinný dům, který bezprostředně po rozvodu neobýval žádný z bývalých manželů. Odpůrkyně činila kroky, aby se do domu příp. nemohl nastěhovat navrhovatel – demontovala postupně ústřední topení, vodovodní instalace, okna. Navrhovatel, který v dané době neměl kde bydlet, se posléze přes uvedené do do-

mu nastěhoval. Doplnil chybějící instalace na své náklady. Se zlou se ovšem potázel. Iniciativní odpůrkyně opakovaně se svým druhem a partou známých příp. i za úplatu sjednaných „nájezdníků“ rozbíjela vchodové dveře, poškozovala v domě nově namontované instalace i nový nábytek navrhovatele, prostě znemožňovala mu bydlení. Opakovaná oznámení na policii nevedla k žádnému výsledku. Policie ČR po celé republice se snaží jakýmkoliv podobným causám mezi bývalými manželi vyhnout. Odkazuje na to, že až do soudního rozhodnutí o vypořádání BSM mají oba stejná práva k rodinnému domu a že tedy není na policii, aby zasahovala. Policii v tomto přístupu podporuje i státní zastupitelství, v konkrétním případě Okresní státní zastupitelství v Nymburce.

Vzniklá situace, k jejímuž řešení nehodlal přispět ani soud po několika navrhovatelem podaných žalobách a návrzích na předběžná opatření, jež zůstávaly „u ledu“, vedla posléze k tomu, že navrhovatel uzavřel dílčí dohodu s odpůrkyní o vypořádání BSM a dům jí za velmi výhodnou částku, nižší, než by odpovídala znaleckému odhadu, přenechal. Částku za dům dle dílčí dohody o vypořádání BSM nemohla odpůrkyně složit jednorázově a byl tedy sjednán splátkový režim, kde budoucí splátky byly zajišťovány i smluvním zástavním právem k předmětné nemovitosti. Navrhovatel, kterému zemřeli rodiče a mohl se tak se svým bratrem dohodnout, že mu po nich zůstane zemědělská usedlost, chtěl z částky z dílčího vypořádání BSM profinancovat potřebné úpravy a adaptace této usedlosti ke svému bydlení. Odpůrkyně ovšem své platební závazky nesplnila a vyvolala tak nemalé potíže v uvedeném směru na straně navrhovatele.

Abby navrhovatel měl reálnou naději na úhradu svých pohledávek ze zástavy, hodlal nyní usilovat o zřízení soudcovského zástavního práva. Předpoklad pro to mu mělo dát rozhodnutí Okresního soudu v Nymburce, kterým již na počátku letošního roku byla přiznána dlužná pohledávka 250 000,- Kč za odpůrkyní i další rozhodnutí z dubna letošního roku, kdy mu soud přiznával rozsudkem pro zmeškání část náhrady škody, jež mu vznikla při zmíněných nájezdech odpůrkyně. Nyní, v srpnu, ani jeden z uvedených rozsudků vyhlášených před několika měsíci v právní moci nebyl. Odpůrkyně je totiž nepřevzala a předseda senátu, který jako samosoudce tato rozhodnutí vydal, je na základě údajné praxe odvolacího senátu Krajského soudu v Praze přesvědčen, že nemůže spoléhat na náhradní doručení dle § 47 o. s. ř. S velkým vzdycháním takto vyhledal mezi spisy, jimiž měl i na podlaže zavalenou svoji kancelář, konkrétní spisy a přislíbil, že je předá soudnímu doručovateli, aby ten se pokusil odpůrkyni zastihnout na udávané adrese trvalého bydliště nebo v její živnosti v jiné obci. Tato obezřetnost soudce, aby odpůrkyně skutečně jím vnesené rozsudky obdržela do vlastních rukou, je problematicky chválná. V každém případě se ocitá v rozporu se zřetelem k uváděnému času, jenž od vnesení rozsudku uplynul, s § 158 odst. 2 o. s. ř., jenž ukládá doručit stejnopis písemného vyhotovení rozsudku do vlastních rukou ve lhůtě 30 dnů ode dne vyhlášení rozsudku. Pořádkovou lhůtu dle téhož ustanovení lze prodloužit o dalších 90 dnů pouze ze strany předsedy soudu. Neznám ovšem případ, kde by soudci o toto prodloužení s příslušným zdůvodněním předsedu soudu žádali. Prostě rozsudky – stejně jako ony dva uvedené – leží v soudních kancelářích anebo přímo v kancelářích soudců a čas plyne. Uváděná obezřetnost, zaměřená k ochraně odpůrkyně, se jeví poněkud nadbytečná i z hlediska § 47 o. s. ř., který blíže řeší doručení do vlastních rukou. Zde se předpokládá tzv. náhradní doručení za podmínky, že se adresát zdržuje v místě bydliště. Dle podrobného komentáře, který je k tomuto ustanovení obsažen např. v publ. Občanského soudního řádu známých procesualistů JUDr. Bureše, JUDr. Drápala

a JUDr. Mazance (vydavatel C. H. BECK) „po zjištění, že adresát se v místě bydliště sice zdržuje, ale při doručení nebyl zastížen, doručovatel zanechá adresátu v doručné schránce (nebo ho vyrozumí jiným vhodným způsobem) vyrozumění o tom, kdy, tj. kterého dne a kterou hodinu přijde znovu zásilku doručit... jestliže při tomto opětovném pokusu znovu adresáta nezastihne, uloží zásilku na poště... a adresáta o tom vyrozumí stejně jako při prvním pokusu o doručení“. Dle citovaného ustanovení o. s. ř. „nevzvedne-li si adresát zásilku do 3 dnů od uložení, považuje se poslední den této lhůty za den doručení, i když se adresát o uložení nedozvěděl“. Je těžko pochopitelné, proč tento postup v řady soudců při doručování rozsudků není „z opatností“ obvyklý. Dle uvedeného komentáře autorů, kteří jsou soudci vrcholových článků justice, bylo by na adresátu prokazovat spolehlivě, že podmínky náhradního doručení u něj nebyly splněny, tj. že se v době doručování nezdržoval v místě bydliště. Je tedy poněkud zbytečné a nelogické předcházet tomuto důkaznímu břemenu adresáta, jestliže by se chtěl po náhradním doručení odvolávat s tím, že při náhradním doručení nastala závada, mimořádným úsilím o skutečné osobní doručení tam, kde je zřejmé, resp. dá se předpokládat, že se adresát skutečnému převzetí soudní zásilky záměrně vyhýbá. Stěží lze pokládat námahu soudů v tomto směru za přínos pro fungování justice. Snaha o formální spolehlivost doručení na úkor dodržování příslušných lhůt může vyvolat škody na straně oprávněných účastníků konkrétních sporů. Popisovaný případ, jeden z mnohých, ovšem nekončí touto poznámkou. Při snaze podložit exekuční návrh na zřízení soudcovského zástavního práva bylo bráno v úvahu i další rozhodnutí soudu mezi týmiž účastníky, kde navrhovatel u odpůrkyně byly přiznávány k náhradě náklady řízení, přičemž dané usnesení stvrzoval krajský soud již před třemi roky. Bylo tedy možno očekávat, že alespoň v tomto případě je jistota o právní moci rozhodnutí sto procentní. Místo toho kancelář soudu zjistila, že právní moc dosud vyznačena není a spis se příslušné předsedkyni senátu někam zatoulal, snad byl připojen k jinému spisu, takže je nutno se ptát znovu, až se konkrétní soudkyně a vedoucí soudní kanceláře vrátí z dovolené. Jak potom nenazvat hororem, když další návštěva v téže věci u Katastrálního úřadu v Nymburce, kde bylo sledováno vyzvednutí výpisu z evidence nemovitosti se zapsaným smluvním zástavním právem pro připravovaný exekuční návrh na zřízení soudcovského zástavního práva, zaznamenala tento výsledek: předem objednaný výpis po uhrazení kolků 100,- Kč byl sice vydán, avšak z něj zjištěno, že došlo k podstatnému omylu na straně katastrálního úřadu. Ve výpise namísto zástavního věřitele, jemuž svědčí smluvní zástavní právo, je uváděna jménem majitelka nemovitosti. Pro exekuční řízení je tento vadný doklad tedy bezcenný, nelze dle něj odkázat na smluvní zástavní právo ve smyslu § 338 písm. b) odst. 3 o. s. ř. I opět potřebná stížnost na místě, při které příslušná vedoucí oddělení katastrálního úřadu odkázala na „lidský faktor“ a na to, že jejich úřad určitě nepřekračuje tolerované procento chybovosti (jaké?). Ve prospěch katastrálního úřadu nutno uvést, že přislíbil chybu napravit v co nejkratší době po vyhledání svého příslušného spisu a vydat tak i náhradní dokument za ten, za nějž již byl vybrán poplatek.

Uvádím pouze jediný příklad, bylo by jich možno uvést víc. Co tedy na závěr – je život advokáta v ČR těžký nebo jen dobrodružný? Nebo spíše – jak mohou být spokojeni občané s fungováním naší justice a úřadů? Je asi co napravovat a novému ministru spravedlnosti, ale i dalším jeho resortním kolegům, je zapotřebí držet palce.

JUDr. Zdeněk Matis
advokát, Nymburk

RECENZE, ANOTACE

Rozsypal, Karel:

Němčina pro soudní tlumočníky

Vydal Spolek českých právníků VŠEHRD, Praha, 1998, 149 stran, brož., formát A4, cena 300,- Kč.

Jakkoliv je tato příručka určena pro soudní tlumočníky (vznikla v průběhu dvousemestrového studia na Právnické fakultě UK v Praze), zařazení naší anotace je motivováno především tím, že je velmi dobře použitelná i pro advokáty.

Doporučit ji lze především nejen začínajícím, ale i jazykově pokročilejším kolegům, kteří mají ambice poskytovat právní pomoc s cizím prvkem na bázi německého jazyka nebo i jinak ve své profesi přicházejí s tímto jazykem do styku. Jednotlivé statě jsou totiž vybrány tak, že zahrnují základní právní pojmy a na jejich základě využitelné texty z hlavních oblastí soukromého i veřejného práva. Spolehlivost používané terminologie i slovníku, který tvoří druhou část příručky, je zajištěna tím, že text byl přehledněn jazykovým a tlumočnickým ústavem v Mnichově.

Příručka obsahuje celkem dvacet odborných textů. Jsou mezi nimi zejména: základní termíny, občanské právo, obecná část a věcné právo, dále text z oblasti náhrady škody, z obligačního práva, z práva dědického a rodinného. Zastoupeno je též obchodní právo (obchodní společnosti a závazkové obchodní vztahy), nechybí ani kapitola z práva pracovního. Procesnímu právu je věnován text z oblasti civilního i trestního řízení. Veřejné právo je zastoupeno ukázkami z obecné i zvláštní části práva trestního, textem o organizaci a úkolech policie, nechybí ani základní text z oblasti práva správního a daňového, z bankovníctví, pojišťovnictví a školství. Zvláště instruktivní jsou též autentické ukázky některých právních aktů např. v němčině sepsaná generální plná moc, nájemní smlouva ohledně bytových prostor aj.

Textová část obsahuje též grafy a tabulky vysvětlující českou i německou soudní soustavu a např. též v Německu užívaný formulář o výslechu obviněného a svědka.

Druhá část obsahuje abecedně řazený slovník německých odborných výrazů, jejichž přesnost ve vztahu k české terminologii byla důkladně ověřena a poskytuje tak čtenáři spolehlivou informaci.

Uživatel příručky nepochybně zvlášť ocení přehled nejužívanějších zkratk, které jsou v německých textech hojně užívány a u českého čtenáře často vyvolávají rozpaky.

Publikaci je možno objednat buď přímo na adrese Spolek českých právníků VŠEHRD, PF UK, Nám. Curieových 7, 116 40 Praha 1 za shora uvedenou cenu včetně DPH + poštovné a balné, popř. tam osobně vyzvednout. Ke koupě je též v pražském knihkupectví LINDE (Opletalova ul.), Fischer (Kaprova ul.) a Švandrlík (prodejna v budově PF UK).

Václav Mandák

Kukec, Bojan:

Slovinsko in Vrhniško odvetništvo neboč in danes

Vrhnika 1998, 108 str.

Okolnost, že v Bulletinu advokacie přibývá anotací o zahraničních pracích věnovaných dějinám advokacie, je dána nejen zvýšeným zájmem redakce o tuto problematiku, ale i tím, že publikací o historii našeho povolání v posledním období utěšeně přibývá.

Monografie slovinského advokáta Bojana Kukece (nar. 1952) dokumentuje další podstatný fakt, že autory zpracování dějin advokacie bývají spíše advokáti než profesionální historikové.

„Slovinská a vrhnišská advokacie kdysi a dnes“ je v sérii anotovaných prací zajímavá tím, že má relativně úzký teritoriální záběr. „Vrhnika (Oberlaibach), okr. město v Krajině nad Lublanici, hejt. Lublaň, má jako obec polit. 5836 obyv. slovín., 28 n. (1900), žel. stanice. V. leží na místě starověkého města Nauporta, kde se dosud nacházejí zbytky tábora římského. Nauportum přislušelo k Pannonii a bylo r. 14 po Kr. odbojnou legií řím. popleněno,“ píše se totiž o lokalitě, jejíž advokacii je věnována pozornost, v 26. dílu Ottova slovníku naučného (Praha 1907) na straně 1029. Oč méně početná byla místní advokacie, o to byly pestřejší širší historické souvislosti.

S ohledem na uvedené skutečnosti se v knize můžeme seznámit s advokací římského období, ve slovanském středověku i např. v období krátké francouzské okupace. Těžiště práce hledá český čtenář zákonitě v partiích věnovaných obdobím, kdy slovinské území patřilo k habsburské monarchii a mělo shodné osudy jako české země. V knize se tak setkáme s Josefinským soudním řádem, provizorním advokátním řádem z r. 1849 i advokátním řádem z r. 1868, tedy předpisy, platnými kdysi i u nás. Zajímavé je sledovat vývoj i v rámci bývalé Jugoslávie. Autor uvádí, že od r. 1849 platilo ve Slovinsku postupně deset advokátních řádů.

Kniha přináší i informace o dnešní slovinské advokacii, a to jak o právní úpravě a aktuálních otázkách advokacie (např. o právní pomoci sociálně slabším klientům), tak i statistické údaje. Ke dni 1. 10. 1997 bylo ve Slovinsku zapsáno 841 advokátů a advokátek, žen z toho 306, tj. 36,38 %. Nechybí ani adresář advokátů v Kukecově rodišti a působišti.

Stanislav Balík

Upozorňujeme, že přímo u nakladatele (C. H. Beck, Řeznická 17, 110 00 Praha 1) lze stále ještě objednat monografii našeho kolegy doc. JUDr. Pavla Vantucha „OBHAJIBA OBVI-NĚNÉHO“, kterou doporučujeme do knihovny každého advokáta jakožto v současné době jedinou příručku, která komplexně pojednává o obhajobě ve všech stádiích trestního řízení. Kniha byla recenzována v č. 10 loňského ročníku BA, str. 85. Cena vázaného výtisku (330 stran) je 450,- Kč.

Prof. Dr. Tomasz GRZEGORCZYK

Právnická fakulta univerzity v Lodži, Polsko

NOVÝ POLSKÝ TRESTNÍ ŘÁD

psáno pro Bulletin advokacie

1. Nový trestní řád, schválený 6. 6. 1997 spolu s novým trestním zákonem a zákonem o výkonu trestních rozhodnutí, nahrazuje kodifikaci z roku 1969. Původně měl nabýt účinnosti 1. 1. 1998, avšak následně byl tento termín přesunut na 1. září 1998. Téměř současně byl vydán zvláštní zákon z 25. 6. 1997 o korunním svědkovi, který nabude účinnosti rovněž 1. 9. 1998 s tím, že bude působit zatím po dobu 3 let.

Nový kodex obsahuje 682 článků, členěných do 75 oddílů, přičemž prvních 296 článků a 32 oddílů upravuje trestní řízení obecně, zbytek se týká průběhu řízení a různých druhů trestních řízení, včetně řízení vykonávacího.

2. Základní principy trestního řízení nedoznaly změn. Změněno však bylo velké množství dosavadních ustanovení, byly zavedeny nové možnosti projednání věci a nové instituty, které však nemění základní zásady trestního řízení.

Pokud jde o obecná ustanovení, pozornost budí nový institut neúčinnosti rozhodnutí, upravený v čl. 101–104. Neúčinnost rozhodnutí platila v Polsku podle trestního řádu z roku 1928, zrušena byla v roce 1969 a nyní se do řízení vrátila, i když v modifikovaném znění. Podle trestního řádu soudních rozhodnutí (rozsudek, trestní příkaz, usnesení), jest neúčinné ze zákona, jestliže se na vydání rozhodnutí účastnila neoprávněná osoba nebo podjatý soudce s ohledem na bezprostřední zainteresovanost na řízení nebo s ohledem na rodinné svazky ke stranám nebo k jejich procesním zástupcům, nebo když soud rozhodovat ve složení, které zákon nezná nebo rozhodl ohledně osoby, která nepodléhá jurisdikci trestního soudů nebo je-li zde překážka věci rozsouzené (*rei iudicatae*) a též jestliže byl porušen zákon většiny hlasů při rozhodování nebo chyběly podpisy všech členů soudu nebo jestliže rozpory v obsahu rozhodnutí znemožňují jeho vykonatelnost a kromě toho jestliže zde existuje „jiné stejně závažné porušení práva“ (čl. 101). Při zjištění takového typu pochybení se vysloví neúčinnost rozhodnutí (od samotného počátku) a v novém řízení neplatí zákaz *reformationis in peius*, ledaže neúčinnost byla zjištěna při projednání opravného prostředku podaného vylučně ve prospěch obžalovaného (čl. 103 § 2). Jiná porušení právních předpisů jsou pouze důvodem zrušení nebo změny rozhodnutí cestou opravných prostředků (čl. 438–439). Neúčinnost vysloví apelační soud a týká-li se rozhodnutí tohoto soudu nebo Nejvyššího soudu – Nejvyšší soud. Vyslovuje se buď z úřední moci nebo na návrh strany v zasedání, jehož se mohou účastnit strany

– obhájci a zmocněnci; rozhodnutí týkající se neúčinnosti jsou napadnutelná, ledaže je vydal Nejvyšší soud (čl. 102).

Nová ustanovení se dále týkají výslechu osob. Nový trestní řád stanoví četné zákazy důkazů a modifikuje zásady výslechu před soudem. Tak stanoví, že nepřipustné je použití hypnózy, narkoanalýzy a detektoru lži, a též ovlivňování výpovědi vyslychaného s použitím hrozeb nebo násilí; taktó získaná doznání nebo výpovědi nemohou být použity jako důkazy (čl. 171, § 3–6). Nemohou být též použity jako důkazy výpovědi obviněného, učiněné vůči znalci nebo lékaři, který mu poskytoval lékařské služby, jestliže mají vztah ke skutku, který je předmětem obvinění (čl. 199). Také není důkazem již pořízený posudek znalce, jestliže se ukáže, že znalec nemohl působit v řízení s přihlédnutím k jeho zainteresovanosti na věci, protože byl svědkem činu, nebo s ohledem na rodinné svazky se stranami (čl. I. 196, § 1 a 2). Při výslechu svědků a znalců před soudem (nikoliv však v přípravném řízení) platí obecná zásada, že výslech začíná strana, která důkaz navrhla, dále pokračují ostatní strany, a soud klade otázky nakonec, však s možností klást otázky i v průběhu výslechu prováděného stranami (čl. 370). Obviněnému dává trestní řád právo požadovat v průběhu přípravného řízení podání písemného vyjádření; odmítnout tuto žádost je možno pouze výjimečně; žádost může podat též obhájce obviněného (čl. 176 § 1). V soudní fázi řízení jsou přípustná jiná písemná vyjádření již jako výjimka, odvislá od rozhodnutí soudu (čl. 176 § 3). Trestní řád též uvádí, že neopakovatelné úkony a též výslechy, které jsou prováděny cestou dožádání, se zachytí rovněž zvukovým záznamem a strana může též pro svoji potřebu získat kopii protokolu (čl. 147 § 2 a 4). Strana také může se souhlasem soudu zaznamenat s pomocí zvukové aparatury průběh hlavního líčení pro svoji potřebu (čl. 358).

Nový trestní řád též upřesňuje zásady použití procesního odposlechu. Připouští jej pouze při taxativně uvedených nejzávažnějších trestných činech, mimo jiné vraždy, obchodování s lidmi, únosu osoby, letadla nebo plavidla, vymáhání výkupného, útoku na nezávislost či celistvost státu nebo na jeho ústavní zřízení, špionáže, padělání peněz, obchodu se zbraněmi a narkotiky, atd. (čl. 237). Odposlech použije soud na návrh prokurátora na dobu tří měsíců s možností prodloužení na další tři měsíce a s možností dokladu vyhlášení takového rozhodnutí zainteresovaným osobám (čl. 238, 239). Odposlech se může týkat obviněného, poškozeného a jiných osob, s nimiž se může obviněný kontaktovat, nebo které mohou mít vztah k pachateli nebo k trestnému činu (čl. 237 § 4). Může se týkat nejen odposlechu telefonního, ale též jiných technických prostředků (čl. 241).

Trestní řád upravuje nově též zásady použití procesních donucovacích prostředků. Zadržené osobě zaručuje právo okamžitého navázání styku s advokátem, pokud bude dostupný, a též právo okamžité rozmluvy s ním (čl. 244). Přípustná je možnost použití vazby do okamžiku vydání prvního rozsudku v trvání dvou let, z toho v přípravném řízení do doby dvanácti měsíců; nad tyto limity vazbu prodlužuje Nejvyšší soud na návrh generálního prokurátora (v přípravném řízení) nebo soudu, který věc projednává (čl. 263). Obhájce se vyrozumívá o termínu každého zasedání, který se týká prodloužení vazby a o termínu projednání stížnosti proti tomuto prostředku s tím, že jestli se nedostaví, nebrání to projednání (čl. 249 § 5). Obhájce se též může účastnit výslechu obviněného při prvním použití vazby, avšak pouze tehdy, když o to obviněný žádá a vyrozumění obhájce o termínu výslechu neznese náklady jednání (čl. 249 § 3). Nový trestní řád přitom rozšiřuje katalog zajišťovacích opatření o možnost pozastavení služební činnosti, výkonu zaměstnání, výkonu jiné činnosti nebo v urče-

ném rozsahu omezení pohybu (čl. 276), připouští též možnost uložit zákaz vycestování ze země a odebrání cestovního dokladu (čl. 277). Kromě toho se umožňuje tzv. bezpečný průvod, zajišťující pohyb na volné noze obviněnému, který se dosud zdržoval za hranicemi, a to již v přípravném řízení (čl. 281), což dosud bylo možné pouze v soudní fázi řízení; o bezpečném průvodu rozhoduje krajský soud.

Nový trestní řád rozšiřuje též okruh případů nutné obhajoby. Obviněný musí mít obhájce v průběhu celého řízení nejen jestliže je hluchý, slepý nebo němý či mladistvý (podle nového trestního práva je možná výjimečně trestní odpovědnost již od patnáctého roku – čl. 10 tr. zákona), ale i tehdy, jestliže vznikne pochybnost o jeho přičetnosti (tak tomu bylo již v tr. řádu z roku 1969), ale též jestliže obviněný neovládá polský jazyk, anebo jestliže soud na návrh obviněného nebo prokurátora to uzná za nezbytné s ohledem na „okolnosti, znesnadňující obhajobu“ (čl. 79 § 1, 2). Naproti tomu byla omezena nutná obhajoba před krajským soudem jako soudem prvního stupně na případy, kdy je obviněný stíhán pro zločin, nebo jestliže je zbaven osobní svobody (čl. 80). Jde-li o nutnou obhajobu v celém řízení, jest obhajoba povinná při seznámení obviněného s výsledky vyšetřování nebo vyhledávání (čl. 321, § 3, 4) a též při hlavním líčení (čl. 79 § 3).

Lze též upozornit na odstoupení od zásady legality trestního stíhání, spočívající v tom, že se umožňuje zastavení řízení s přihlédnutím na jeho neúčelnosti, jestliže by trest v daném řízení byl – s přihlédnutím na již vyslovený nebo předpokládáný trest v jiném řízení – bez významu ke vztahu k prvému (tzv. absorpční zastavení trestního stíhání), přičemž jestliže druhý trest nebyl ještě vyloven pravomocně, možno probíhající řízení přerušit (čl. 11). Se zájmem bylo též přijato posílení nezávislosti soudů a zásady veřejnosti na základě seznamu soudců, který je pro strany veřejný, a přidělování věcí podle pořadí na seznamu soudců (čl. 351 § 1). Při stíhání pro zločin ohrožený trestem doživotního odnětí svobody nebo trestem 25 let odnětí svobody se na žádost prokurátora nebo obhájce celé složení soudu tvoří losováním za přítomnosti těchto subjektů; prokurátor přednese žádost nejpozději sedm dní před podáním obžaloby a obhájce do sedmi dnů od doručení jejího opisu (čl. 351 § 2).

3. Změny v ustanoveních, která se týkají průběhu řízení, jsou též podstatné a početné. Především byla provedena změna účelu přípravného řízení tím, že bylo pouštěno od povinnosti všestranného objasnění okolností věci a zajištění důkazů pro soud (čl. 297). V souvislosti s tím bylo přijato, že ve vyhledávání (koná se o deliktech menší společenské nebezpečnosti) je možno se omezit na protokolární výslech obviněného a poškozeného, na neopakovatelné úkony a seznámení s výsledky vyhledávání. Podstata úkonu může být poznamenána v úředním záznamu, který však není důkazem v soudním řízení a má sloužit pouze žalobci (čl. 319 a 393 § 1). Vyšetřování koná i nadále prokurátor a provádí se ve věcech týkajících se zločinů a závažnějších přečinů, ne však ve věcech, v nichž jest obviněným funkcionář policie, Úřadu státní ochrany, Pohraniční strážce nebo finančních orgánů, konajících vyhledávání (čl. 309).

Novinkou je vymoženost, že osoba, které je vznášeno obvinění pro trestný čin, musí být poučena předtím, než se přistoupí k jejímu prvnímu výslechu, písemně o právu odmítnout výpověď, o možnosti využít pomoci obhájce, o právu navrhnout důkazní prostředky, žádat přítomnost obhájce při svém výslechu a též o povinnosti dostavit se na vyzvání a informovat vyšetřovací orgán o každé změ-

ně místa pobytu pod hrozbou použití zajišťovacích prostředků (čl. 300). Novinkou je též možnost již vzpomenutého práva, aby při výslechu byl přítomen obhájce. Dostavení se obhájce k výslechu není povinné (čl. 301). Zavádí se též možnost nahlížet do vyšetřovacího nebo vyhledávacího spisu a do protokolů o těch úkonech, při nichž mohla být strana přítomna, i když se jich nezúčastnila (čl. 157 § 3).

Trestní řád dává širokou možnost projednání věci v průběhu řízení mezi obviněným a poškozeným a též s prokurátorem jako budoucím žalobcem. Zavádí se tak zvaná mediacce jako mimoprocenší projednání řízené prokurátorem se souhlasem obviněného a poškozeného. Provádí je důvěryhodná osoba nebo specializovaná instituce a výsledky dohody (např. pokud jde o náhradu škody nebo odčinění křivky) bere v úvahu prokurátor při svém vystoupení u soudu s příslušným návrhem (čl. 320). Těmito návrhy jsou především návrh na podmíněné zastavení trestního stíhání soudem (čl. 336) nebo na odsouzení obžalovaného bez hlavního líčení určitým způsobem (čl. 335). V dosavadním trestním řádu použití podmíněného zastavení trestního stíhání bylo v kompetenci prokurátora, nyní může pouze vystoupit u soudu s návrhem na takové ukončení věci. Týká se to deliktů, které jsou ohroženy trestem do tří let odnětí svobody, avšak při dohodě mezi obviněným a poškozeným ohledně náhrady škody zahrnuje též skutky, které jsou ohroženy do pěti let odnětí svobody (čl. 66 § 2, 3 tr. zákona). Návrh prokurátora soud projedná ve veřejném zasedání a může je přerušit nebo odročit, jestliže uzná za nezbytné projednání věci mezi obžalovaným a poškozeným (čl. 341). Jestliže návrh na podmíněné zastavení trestního stíhání neakceptuje, projedná věc v hlavním líčení a návrh pak plní funkci obžaloby.

Návrh na odsouzení obžalovaného bez hlavního líčení (čl. 335) představuje novinku a připomíná italské patteggiamento nebo španělské *cofformidad*. Záleží v tom, že v případě, kdy okolnosti spáchání činu nevzbuzují pochybnosti, prokurátor, který získal souhlas obviněného, zapracuje do obžaloby návrh na jeho odsouzení určitým (dohodnutým) způsobem, tj. s mimořádným snížením trestu, s upuštěním od jeho výkonu, s jeho podmíněným odkladem, jestliže okolnosti spáchání činu nebudí pochybnosti a osoba obviněného svědčí o tom, že účelu řízení bude dosaženo i bez hlavního líčení. Formální přiznání viny obviněného není nezbytné, ale trestní řád vyžaduje, aby výpověď obviněného nevyvolávala ve světle získaných materiálů pochybnosti – pak je možno upustit od dalšího dokazování v přípravném řízení a podat návrh na odsouzení bez hlavního líčení (čl. 335 § 2), což už předpokládá uznání viny. Návrh soud projedná ve veřejném zasedání s účastí stran a může ho vzít v úvahu tím, že vynese odsuzující rozsudek, nebo také nikoliv a věc pak projedná v hlavním líčení (čl. 343); nebrání tomu modifikace návrhu prokurátora při veřejném zasedání se souhlasem obžalovaného.

Zvláštním návrhem disponuje též sám obviněný, ale může ho učinit teprve pouze před soudem, nejpozději do prvního výslechu při hlavním líčení (čl. 387). Tento institut je označen jako dobrovolné podřízení se trestu. Návrh obviněného na určité odsouzení zahrnuje věci ohrožené trestem odnětí svobody do osmi let. Souhlas s navrhovaným odsouzením musí vyslovit prokurátor a poškozený a soud může požadovat v obsahu návrhu obžalovaného provedení určitých změn. Jestliže obžalovaný nemá obhájce, na jeho žádost na dobu posouzení návrhu mu obhájce ustanoví soud. Soud může vyhovět návrhu obžalovaného pouze tehdy, jestliže okolnosti spáchání činu nevzbuzují pochybnosti, což prakticky znamená nezbytnost přiznání viny, a kromě toho jestliže účelu trestního řízení bu-

de dosaženo i bez provedení celého hlavního líčení. Soud může hlavní líčení též přerušit, aby obžalovaný a poškozený uzavřeli odpovídající dohodu. V případě, že návrh nebude přijat, hlavní líčení probíhá dále.

4. Dosti významné změny se týkají přítomnosti obžalovaného při hlavním líčení. Aby se zamezilo zneužívání institutu povinné účasti tohoto subjektu při hlavním líčení s cílem prodlužovat proces tím, že se nedostaví, připouští trestní řád šest případů provedení hlavního líčení v nepřítomnosti obžalovaného. Je to možné a) jestliže obžalovaný po tom, co byl vyslechnut, opustí jednací síň bez povolení předsedy senátu, b) jestliže takový obžalovaný se bez omluvy nedostavil k hlavnímu líčení, které bylo přerušeno nebo odročeno, c) jestliže obžalovaný se vlastní vinou uvedl do stavu, který mu brání v účasti na hlavním líčení, d) jestliže prohlásil, že se dále hlavního líčení nezúčastní, e) jestliže znemožňuje své předvedení k hlavnímu líčení a f) jestliže ve skupinovém procesu se nedostavil spoluobžalovaný, byť i s omluvou, ale hlavní líčení se bude konat v rozsahu, který se ho bezprostředně nedotýká (čl. 376, 377).

Jestliže obviněný ještě nebyl vyslechnut a je zbaven osobní svobody, soud pověří soudce provedením výslechu; v jiných případech se může omezit na přečtení výpovědi z přípravného řízení (čl. 377 § 4).

Rozsudek v nepřítomnosti obžalovaného může soud vyhlásit pouze ve zjednodušeném řízení (týká se skutků, které jsou ohroženy trestem odnětí svobody do tří let a náležejí do pravomoci okresního soudu – čl. 469), kde přítomnost stran není povinná. Proti takovému výroku může obžalovaný podat odpor s omluvou své nepřítomnosti (čl. 479, 482). V případě, že odporu bude vyhověno, soud nařídí nové hlavní líčení a rozsudek bude zrušen pouze jestliže se obžalovaný nebo jeho obhájce k hlavnímu líčení nedostaví. Nedostaví-li se, rozsudek nabude právní moci.

Soud může též rozhodovat trestním příkazem na podkladě vyhledávacího spisu, jestliže přichází v úvahu pouze trest omezení svobody nebo peněžitý trest do jednoho sta denních dávek [denní dávka peněžitého trestu se vypočte podle příjmu obžalovaného s tím, že nemůže být menší než 10 zlotých (pozn. překladatele: cca 100 Kč) a vyšší než 2 000 zlotých – čl. 33 tr. zák.]. Nový trestní řád dává stranám možnost při takovém zasedání soudu (čl. 500 § 4) a žalobci, obžalovanému a obhájci též možnost podání odporu. Jeho podání má za následek automaticky, že trestní příkaz se zrušuje a věc se projedná v hlavním líčení (čl. 506).

Změny se týkají též řízení odvolacího. Nový trestní řád rozšiřuje zákaz reformationis in peius tím, že připouští změny v neprospěch obžalovaného v druhostupňovém řízení pouze tehdy, jestliže vytýkané nedostatky byly obsaženy v opravném prostředku veřejného žalobce nebo zmocněnce strany (čl. 434). Přísnější trest a rovněž právní kvalifikace v neprospěch obžalovaného mohou nastat výlučně za předpokladu, že odvolací soud nezmění skutková zjištění soudu prvního stupně (čl. 454, 455). Nové rozhodnutí z důvodu porušení práva nebo absence obhájce při nutné obhajobě či s ohledem na neúčast obviněného při všech požadovaných úkonech může být vyneseno rovněž pouze ve prospěch obžalovaného (čl. 439 § 2).

Trestní řád dává též možnost přítomnosti stran při zasedání, v němž je projednávána stížnost, a nikoliv pouze při odvolacím líčení. Strany se mohou účastnit především zasedání soudu, na němž

je projednávána stížnost proti meritornímu rozhodnutí (např. o zastavení trestního stíhání nebo o podmíněném zastavení trestního stíhání) a kromě toho v případech, kdy se mohly rovněž zúčastnit zasedání soudu prvního stupně, při němž bylo vydáno napadené usnesení (čl. 464).

5. Na základě názoru, že obžalovaným může být pouze fyzická osoba, trestní řád zavádí do řízení speciální subjekt, který označuje jako kvazistranu řízení. Je jím fyzická osoba nebo organizačněprávní jednotka, v jejímž jméně nebo v jejíž věci pachatel jednal (např. jako pracovník, příkazník, který prováděl dílo apod.), jestliže měla z tohoto deliktu užitek. Trestní řád dává možnost, aby takový subjekt byl zavázán užitek vrátit (§ 52 tr. zák.). Tento subjekt se stává účastníkem řízení, jestliže prokurátor zahne do obžaloby návrh, aby byl zavázán vrátit získaný prospěch (čl. 334 § 4). Jestliže je předvolán k hlavnímu líčení, může využít pomoci zmocněnce, je vyslechnut v postavení svědka, ale může odmítnout výpověď (čl. 416). Může být vyneseno výroky, který mu uloží vrátit získaný prospěch do pokladny státu (čl. 425 § 1). Nemá právo klást otázky vyslychaným osobám, ani činit důkazní návrhy, může však žádat, aby soud provedl důkaz z úřední moci nebo aby položil z úřední moci otázku. Povinnost vrátit získaný prospěch do státní pokladny může být uložena pouze v případě, že samotný pachatel byl odsouzen. Jestliže bylo řízení zastaveno nebo podmíněně zastaveno nebo obviněný byl od obžaloby zproštěn, soud ponechá návrh prokurátora bez projednání.

Zvláštní oprávnění pokud jde o majetkové nároky v trestním řízení je vybaven též poškozený. Ten mohl dosud pouze podat civilní žalobu, kterou soud mohl ponechat bez projednání, jestliže při skončení věci z hlediska trestněprávního neměl ohledně majetkového nároku dostatečné důkazy. Obžaloba i nadále v trestním řízení zůstává, ale poškozený může vystoupit též s návrhem, aby obžalovaný byl zavázán nahradit škodu, která vznikla jako následek trestných činů proti životu a zdraví, proti majetku nebo bezpečnému dopravnímu provozu nebo proti životnímu prostředí (čl. 46 tr. zák.). Takový návrh je možno podat v průběhu celého hlavního líčení až do okamžiku, kdy se soud odebere k poradě. Soud se musí návrhem zabývat, jestliže obžalovaného uzná vinným. Soud však může – jedná-li se o delikty, které mají za následek ublížení na zdraví – místo této povinnosti přiznat zadostiučinění, které však nesmí překročit desetinásobek minimální mzdy – čl. 47 § 1 tr. z.

Mezi zvláštní ustanovení vztahující se k poškozenému náleží též subsidiární žaloba, tj. možnost poškozeného podat veřejnou žalobu, jestliže prokurátor definitivně upustí od stíhání (čl. 55 tr. zák.). Cesta k této obžalobě je komplikovaná. Obecně řečeno spočívá v tom, že jestliže prokurátor odmítne zahájit vyhledávání nebo vyšetřování, nebo je zastaví, poškozený může podat stížnost u nadřízeného prokurátora a ten zase – jestliže stížnosti nevyhoví – musí ji postoupit soudu (čl. 306 § 2). Soud, jestliže se se stanoviskem poškozeného neztotožní, ponechá v účinnosti rozhodnutí prokurátora. Jestliže však souhlasí se stanoviskem stěžovatele, zruší usnesení prokurátora a věc mu vrátí (čl. 330 § 1). Jestliže prokurátor znovu odmítne zahájit nebo znovu zastaví přípravné řízení, poškozený musí opět podat stížnost nadřízenému prokurátorovi, a ten, jestliže ponechá rozhodnutí v účinnosti, vyrozumí o tom poškozeného (čl. 300 § 2). Teprve potom poškozený může ve lhůtě jednoho měsíce podat veřejnou žalobu. Žalobu musí podepsat advokát a musí mít náležitosti určené pro prokurátora (čl. 55 § 2). V případě podání takové žaloby předseda soudu vyzve prokurátora, aby postoupil spisy soudu (čl. 33 § 3) a obligatorně nařídí zasedání, aby uvážil, zda zde není zřejmý nedostatek důvodů

pro podání žaloby (čl. 339 § 2). Jestliže není dán, nařídí hlavní líčení. Soud není oprávněn v takovém případě vrátit věc k došetření do přípravného řízení, namísto toho však může vyžádat od policie provedení příslušných důkazních úkonů (čl. 55 § 1).

6. Pozornost zasluhuje ještě úprava týkající se přestupků, které často přecházejí do trestního řízení. Ústava Polské republiky z roku 1997 stanoví, že tzv. kolegia pro věci přestupků, které konají přestupkové řízení, mají působit ještě čtyři roky, avšak odvolání proti jejich rozhodnutí mají projednávat soudy. Soudy též mají ukládat trest vězení za přestupky (čl. 237 Ústavy). V souvislosti s tím nový trestní řád předvídá, že jestliže předseda kolegia nebo samotné kolegium předpokládá potřebu vyměření trestu vězení nebo zákazu řízení déle než na jeden rok, postoupí věc okresnímu soudu. Tento soud koná řízení jako první instance v obsazení samosoudce a subjekty, které mohou být stranami před kolegiem, stávají se stranami před soudem. Soudní rozsudek je napadnutelný odvoláním. V těch věcech, v nichž kolegia mohou nadále vynášet např. trest omezení svobody nebo peněžitý trest mají projednávat odvolání proti jejich rozhodnutí rovněž okresní soudy za přiměřeného použití předpisů o trestním odvolání, a působí jako odvolací soudy. Pokud by v důsledku odvolání v neprospěch obžalovaného soud vyslovil trest vězení nebo zákaz řízení motorových vozidel na dobu delší než jeden rok, proti takovému výroku má obžalovaný (a pouze on) ještě právo odvolání ke krajskému soudu (čl. 512).

Přeložil V. Mandák

Vyšlo číslo 2/98 a 3/98 Bulletinu slovenské advokacie

Číslo 2

Úvodník dr. Miroslava Lehotského s názvem „Služít právu so všetkou ctou“ má jako motto Ciceronův výrok „dobro národa je nejvyšším zákonem“.

Autor zdůrazňuje, že toto krédo by mělo být zakódováno v myslích všech, kteří se upsali náročnému, ale i krásnému povolání advokáta. Poukazuje na to, že dnes, ve společnosti plně rozporů, musí advokát myslet i na to, aby neutrpěla jejich stavovská čest a hrdost.

„Je toho veľa, čo od nás spoločnosť a ľudia očakávajú. Ale máme v rukách silné trumfy: svoj um, inteligenciu a múdrosť, svoj charakter. Toto je aristokracia advokátskeho ducha, ktorú si musíme zachovať.“ Dr. Lehotský akcentuje, že u dobrého advokáta nesmí absentovať etické a mravné normy a že veľkosť advokáta spočíva v pomoci človeku, v oddanosti práce a v dobromyslnosti.

Číslo ďalej obsahuje návrh novely zákona SNR č. 132/90 Zb., o advokácii z 27. dubna 1990. Zajímavý je § 18 odst. 1, druhá veta, týkajúca sa povinnosti mlčanlivosti advokáta: ... advokát je povinný zachovať mlčanlivosť aj v prípade, že ho klient alebo všetci jeho nástupcovia pozbavia tejto povinnosti, ak usúdi, že pozbavenie mlčanlivosti je v neprospech klienta.

Znění tohoto ustanovení je rozdílné od § 21 odst. 2 českého zák. o advokacii.

V třetí části, která se týká kárného opatření a kárného řízení je v § 24 odst. 2 písm. b) uvedeno,

že jako kárné opatření je možno uložit peněžní pokutu až do výše desetinásobku minimální měsíční mzdy stanovené zvláštním předpisem. Kárné řízení začíná na návrh předsedy revizní komise.

Český zákon o advokacii je přísnější, umožňuje uložit pokutu až do výše stonásobku minimální měsíční mzdy.

O působnosti ministerstva spravedlnosti se návrh zmiňuje jen v § 52 tak, že MS SR vydá vyhlášky o výši odměny a způsob jejího určení za poskytování právních služeb.

Odborné články:

JUDr. Natália Richterová:

Styk rodičů s dítětem, jeho svěřeni do společné péče a mediace v rodinném právu.

Příspěvek se zabývá základními úvahami o rodičích a styku s dítětem, všímá si evropských trendů úpravy styku rodičů s dítětem a obsahuje i úvahu o budoucí slovenské úpravě styku rodičů s dítětem.

Dále se zabývá i otázkou svěřeni dítěte do společné výchovy a styku s dítětem. Autorka zdůrazňuje, že střídatá péče bude dobrá jediné tehdy, jak to bude prospěšné pro dítě a že výraz střídatá péče by měl označovat situaci, v které se oba rodiče spolupodílejí na rozhodování, ale dítě má hlavní domov u jednoho z nich.

Autorka dále poukazuje na vhodný trend mimosoudního konsenzu v otázce úpravy styku rodičů s dítětem formou tzv. mediace. Touto formou, jak píše, se dochází i ke snaze vymanit se z tradice svěřit děti do výchovy jen matkám a otcům omezit styk s dítětem jen na krátký čas. Mediace by měla, dle autorky, vést k výsledku a potřebě udržování smysluplných vztahů dítěte s oběma rodiči.

Mgr. Radovan Maras:

Porušování práv a chráněných zájmů vojáků

Autor si všímá nových skutkových podstat, které definují trestné činy porušování práv a chráněných zájmů vojáků, v podstatě i šikany v armádě, termín „šikana“ v článku upřesňuje, z hlediska trestněprávního se zabývá i služebními vztahy vojáků podle hodností.

Mgr. Slavomír Olšovský:

Nové zákonné úpravy oblastí autorských a příbuzných práv

Autor se zabývá novými zákony, které se týkají autorských práv. Zákon NR SR č. 283/97 Z. z. o kolektivnej správe práv podľa autorského zákona o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 383/1997 Z. z. – autorský zákon, a zákon, ktorým sa mení a dopĺňa Colný zákon v znení neskorších predpisov.

JUDr. Ján Gereg:

K povinnosti mlčenlivosti a právní praxi

Příspěvek, který se v krátkosti zabývá stále diskutovanou otázkou mlčenlivosti advokáta, poukazuje na úpravy této otázky v českém zákoně o advokacii.

Pokud se týká právní praxe, poukazuje na potřebu přesně upravit pravidla podpisování plné moci klientem, aby klient nemohl advokáta podvést nebo ho zatáhnout do podvodných aktivit. V krátkosti se zmiňuje o způsobech a přístupu advokáta při poskytování právní pomoci.

JUDr. Roman Hošovský:

Každá hra má jen jedno pravidlo

Príspevek se týká zák. č. 11/98 Z. z., který nabyl účinnosti 1. 2. 1998 a kterým se mění a doplňuje zák. č. 513/91 Zb., Obchodní zákoník. Autor uvádí, že dle jeho názoru nebyly v tomto zákoně legislativně dokonale upraveny vztahy, které se týkají už existujících obchodních společností s ručním omezením.

Číslo dále obsahuje výběr z rozhodnutí Ústavního soudu Slovenské republiky, výběr z rozhodnutí všeobecných soudů a obvyklé rubriky o změnách v seznamu advokátů, advokátních koncipientů a inzertní rubriku.

Číslo 3

Člen předsednictva SAK JUDr. Tomáš Plavka v úvodníku „Výklad práva“ poukazuje na to, že v uplynulých letech si právo vykládat právní předpisy či rozhodnutí státních orgánů přisvojili různí právní „experti“ z řad politiků i novinářů. Tito „vykladači“ práva často velmi subjektivně vykládají nejen ústavu a právní předpisy, ale i rozhodnutí ústavního soudu, jiných soudů, a též mezinárodní smlouvy. Právo se tím dehonestuje a u laické veřejnosti se potlačuje, respektive nesprávně se orientuje právní vědomí. Tuto situaci považuje autor za neudržitelnou. Konstatuje, že výklad práva musí existovat v každé společnosti, protože právní předpis není dogmou samou pro sebe. Nesmí však být účelový ani politicky motivovaný, musí být objektivní a kompetentní. Závěrem autor shrnuje, že „i když nikdy nevymizí výkladové diskuse okolo právních předpisů, je třeba výklad práva ponechat odborným kompetentním institucím a rozhodně nepřipustit subjektivní účelový výklad, který škodí objektivní aplikaci práva a reputaci právního státu“.

Odborné články

JUDr. Milan Ďurica:

O novele zákona o konkurzu a vyrovnání trochu jinak

Autor, soudce K. S. v Banské Bystrici, se ve velmi obsáhlém článku zabývá novelou č. 12/1998 Z. z. (která nabyla účinnosti 1. 2. 1998) zák. o konkurzu a vyrovnání č. 328/1991 Zb. „Tato novela by měla zabezpečit nejen rychlé vyřešení všech konkurzních sporů na soudech, ale, myslím i příčiny úpadku podnikatelských a možná i nepodnikatelských subjektů. Je to skutečně tak?“

Autor závěrem uvádí, že ve svém článku chtěl upozornit na některá možná úskalí novely, ale že může doufat, že v praxi skutečně pomůže při realizaci konkurzů a že přinese urychlení, které se od ní očekává, ale ne na újmu práv a chráněných zájmů účastníků.

Doc. JUDr. Peter Vojčík, CSc.:

Zvýšení základního jmění ve společnosti s ručením omezeným

Autor upozorňuje na některé hmotněprávní i procesněprávní otázky související s velmi aktuální problematikou zvyšování základního jmění ve společnosti s ručením omezeným. V této souvislosti se

zabývá otázkou změny společenské smlouvy a určitými požadavky, které se změnou základního jmění souvisejí.

JUDr. Jozef Vozár, CSc.:

Předběžné opatření v případech nekalé soutěže

Autor se zabývá na základě právní úpravy nekalé soutěže obsažené v Obchodním zákoníku a v souvislosti se žalobami v případech nekalé soutěže otázkami a problémy, které se týkají vydání předběžného opatření včetně výkonu rozhodnutí o uložení předběžného opatření, zánikem předběžného opatření a zodpovědností za škodu.

Mgr. Martin Buzinger:

Jsou někteří soudci nezávislí i na zákonech?

Autor, advokátní koncipient, poukazuje na aplikační praxi některých soudců SR, kdy se stále častěji objevují případy, kdy soudce nepřipustí advokátního koncipienta, „aby v občanském soudním jednání zastupoval advokáta, a to většinou s odůvodněním, že obč. soudní řád takové zastupování neumožňuje“.

Tento postoj dle jeho názoru vyplývá z nedostatečné znalosti platného právního řádu, anebo jde o jeho úmyslné ignorování, a tak dochází k porušování množství práv, garantovaných ústavou, na jejíž konkrétní články v této souvislosti upozorňuje, rovněž tak na zákon o advokacii a ustanovení OSŘ. Poukazuje i na usnesení Nejvyššího soudu Slovenské republiky č. z. 1 Obo 5/96 z ledna 1996.

V závěru autor konstatuje: „Nezávislost soudců při rozhodování je významnou garancí naplňování principu právního státu. Tato nezávislost pak není bezbřehá, ale její hranice jsou vymezeny zákonem. Žel, někteří soudci se při své rozhodovací činnosti chovají až natolik nezávisle, že se přitom nenechají zmást ani platným právním řádem. Takto „extenzivní“ chápání nezávislosti soudců mi nápadně připomíná „právní“ názory některých poslanců, kteří si podobně „nezávisle“ vysvětlují výkon jejich poslaneckého mandátu. Ale to už je o něčem jiném“.

Dále číslo obsahuje diskusní článek Mgr. Martina Šimuna „Realizace zástavního práva mimo soudní cestou“, výběr z rozhodnutí obecných soudů, zprávu ze zasedání předsednictva SAK, obvyklé rubriky o změnách v seznamu advokátů a advokátních koncipientů a inzertní rubriku.

(Dr. J. Vanderková)

Z anglické judikatury

V Anglii bývá zvykem, že i jednotlivé velké advokátní kanceláře vydávají časopisy, bulletiny apod.

V bulletinu advokátní kanceláře Stephen Reyner de Wolfe z března 1998, vycházející čtvrtletně, byly otištěny dva články, podle mého názoru i pro nás zajímavé.

Prvý se týká rozhodnutí anglického soudu o právech prarodičů. Anglické soudy judikují, že v žádném předpisu ani rozhodnutí soudů není ustanovení nebo domněnka o tom, že jiné osoby než rodi-

če mají právo na styk s nezletilými dětmi. Přesto však se větší měrou, zvláště v poslední době, příbuzní dítěte obrazejí na soudy, aby jim pomohly k udržování styků s dětmi.

V daném případě se babička dítěte domáhala styku s vnukem proti přání matky dítěte. Soud návrh zamítl v zájmu dítěte a rozhodl, že dítě má být trvale u své matky, když předtím došlo k rozvratu manželství a dítě určitý čas strávilo s otcem. V odůvodnění zamítavého rozsudku se také uvádí, že dítě by utrpělo citovou škodu v důsledku nepřátelství existujícího mezi jeho matkou a babičkou. Soud však se ve svém odůvodnění vyjádřil – a v tom je rozhodnutí pro nás zajímavé – že nepřímé styky s dítětem, jako např. dopisy dítěti, mají být udržovány. Na jednu stranu soud uvádí, že prarodiče musí být v obdobných případech posuzováni rozdílně od rodičů, protože pro blaho dětí nejsou tak významní, jak je v rozsudku doslova uvedeno. Na druhou stranu však vliv prarodičů může být ku prospěchu dětem, avšak jejich vliv na dítě má být vykonáván opatrně a ke styku s dítětem nemá docházet příliš často.

V bulletinu je uveden také sporný případ týkající se tzv. harašení. Protože jsme národ učenlivý, nepochybně lze očekávat v budoucnu podávání stížností a zejména žalob i u nás. Článek je nadepsán „Harašení – sledovači žen“. V nedávných měsících byla v tisku (anglickém) velká publicita případů týkajících se mužů, kteří „sledují“ ženy. Protože ani nedávné trestní a civilní zákony neobsahovaly adekvátní ustanovení, která se týkají tohoto problému, anglický parlament urychleně tuto mezeru v legislativě vyplnil. Nová úprava se však týká i případů harašení jako obecného problému a netýká se pouze mužů, kteří ženy jen pronásledují.

Nový zákon upravuje jak civilní, tak i trestní odpovědnost za jednání mužů, kteří ženy obtěžují nebo pronásledují. Žena může žádat soud, aby omezil další útočné chování vůči sobě, resp. může žádat náhradu škody včetně kompenzace za svůj úzkostný stav, jakož i možnou následnou finanční ztrátu. Široká definice termínů harašení obsahuje jakékoliv chování způsobující obavy, úzkost a jmenovitě se týká i řečí, které mohou mít takovéto důsledky. Z parlamentní zprávy o tomto zákonu je zcela jasné, že harašení může představovat jakékoliv chování, které by odůvodněně vyvolávalo tíseň nebo úzkost ženy. Rozsah obtěžování podle tohoto zákona se jeví jako téměř neomezený. Může např. obsahovat nerozumné chování novinářů, výběřčích dluhů, sousedů nebo osob zaměstnaných u soukromých bezpečnostních složek apod.

Anglická vláda má za to, že ročně soudům napadne několik stovek žalob, které se týkají pronásledování žen nebo harašení. Zákon tak otevřel dveře k uplatňování dalších nároků.

Já pak dodávám, že z tohoto materiálu jsem se nedočel, zda čin harašení může být spáchán také ženou na muže.

JUDr. Václav Král

Vztah Evropské unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv

Evropská unie a Rada Evropy jsou nepochybně organizace, které jsou pro poválečný rozvoj Evropy velmi důležité. Ve všeobecném povědomí je tu EU převážně k účelům ekonomického rozvoje a vytváření společného evropského ekonomického prostoru, zatímco Rada Evropy se stará o jiné, méně viditelné hodnoty, chápáné jako součást právních, demokratických kultur. Čím dále tím více však je zřejmé, že se zájmy obou organizací v některých oblastech, např. práva, často překrývají, doplňují a stýkají, a že je tedy nejen praktické, když např. problémy právních nástrojů boje proti korupci řeší společně, ale když si i vzájemně vyjasňují a vymezují meze svých aktivit tak, aby se duplicitně nevytvářela obdobná řešení pro různý okruh členských států (Rada Evropy má daleko větší počet členských států, než EU, nicméně např. v procesu přístupu přidružených států do EU je velmi důležité, do jaké míry přidružený stát „europeizoval“ svůj právní systém tím, že přistoupil k úmluvám Rady Evropy).

Hovoří se o „evropském právu“, „komunitárním právu“, harmonizaci našeho vnitrostátního práva s oním evropským, ale také o aplikaci evropského práva domácími soudy. Bez aplikace evropského práva na půdě domácích soudů členských států by toto právo nemohlo nabýt skutečného významu, nežilo by.

Na druhé straně se souběžně hovoří o nutnosti dodržovat v České republice lidská práva, o nutnosti dodržovat závazky vyplývající z našeho členství v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv Rady Evropy a o tom, že podle čl. 10 Ústavy je tato a jsou i jiné mezinárodní úmluvy, které jsou zaměřeny na ochranu lidských práv, součástí domácího práva a právního řádu. Soudy proto aplikují (nebo by měly aplikovat) Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv přímo v jednotlivých řízeních.

Nejen v České republice, ale i ve všech státech, které jsou touto úmluvou vázány a zároveň jsou či chtějí být členskými státy Evropské unie, vyvstává proto již delší dobu otázka, jaký je vztah evropského práva a Evropské unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv Rady Evropy, co se stane, když domácí soud při aplikaci evropského práva poruší Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv. Vždyť toto právo vzniká v instituci, která není členskou institucí ani Rady Evropy, ani Evropské úmluvy o ochraně lidských práv. Jakkoliv se taková úvaha jeví absurdní, ve skutečnosti bylo nutné definovat vztah Evropského společenství k uvedené úmluvě.

Proto Evropský soud přijal stanovisko 2/94 z 28. března 1996 „Přistoupení Společenství k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod“. Rozsah Stanoviska nedovoluje publikaci jeho plného textu na stránkách Bulletinu. Pokusím se tedy alespoň o stručnou charakteristiku jeho obsahu.

Evropský soud může ještě dříve, než je event. zahájeno vyjednávání o přístupu Společenství k jakékoliv Úmluvě, vydat stanovisko ke kompetenci Společenství, protože je všeobecný účel a předmět

Úmluvy o ochraně lidských práv i institucionální význam přístupu k ní pro Společenství znám. Ve fázi před uzavřením zamýšlené dohody se totiž lze vždy obrátit na Soud, aby rozhodl, že v souladu s čl. 164 Smlouvy (EC Treaty) je při jejím výkladu i aplikaci respektováno právo. Jde o dva aspekty věci: aby se nestalo, že by Soud musil později rozhodnout o tom, že mezinárodní dohoda závazná pro Společenství je z důvodu obsahu nebo procedury přijetí neslučitelná s ustanoveními Smlouvy – to by mohlo být v mezinárodních vztazích komplikující – a dále, aby mohl posoudit kompatibilitu přistoupení Společenství k Úmluvě se Smlouvou.

Společenství má jednat v mezích pravomocí udělených Smlouvou a cílů, které Smlouva stanoví. Má tedy jen takové pravomoci, které mu jsou uděleny. To je třeba dodržovat jak v interních, tak i v mezinárodních aktivitách Společenství.

Základní práva tvoří nedílnou součást všeobecných právních principů, jejichž dodržování zajišťuje Soud. Ten se inspirová ústavními tradicemi členských států i doporučeními mezinárodních smluv v oblasti ochrany lidských práv, jejichž jsou signatáři. Z tohoto pohledu má Evropská úmluva o ochraně lidských práv, o které se hovoří zejména v čl. F(2) Smlouvy o EU, zvláštní význam.

Soud uzavírá, že za současného stavu komunitárního práva není Společenství kompetentní přistoupit k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv, protože žádné ustanovení Smlouvy o EU všeobecně neuděluje institucím Společenství pravomoc přijmout pravidla týkající se lidských práv nebo uzavřít mezinárodní dohodu v této oblasti. Takový přístup nelze opřít o čl. 235 Smlouvy o EU. *Dodržování lidských práv je podle názoru Soudu podmínkou zákonnosti komunitárních aktů. Přístup Společenství k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv by však znamenal podstatnou změnu v současném komunitárním systému ochrany lidských práv v tom, že by Společenství vstoupilo do odlišného mezinárodního institucionálního systému a musilo by integrovat veškerá ustanovení Úmluvy do komunitárního právního řádu. Tato změna systému ochrany lidských práv ve Společenství se stejně zásadními institucionálními dopady pro Společenství a jeho členské státy by měla ústavní význam, a šla by proto nad rámec článku 235 Smlouvy o EU. Mohla by být provedena pouze na základě novelizace Smlouvy.*

JUDr. Jana Wurstová
Česká advokátní komora

UIA (Mezinárodní svaz advokátů)

UIA je nejstarší mezinárodní asociace advokátů založená původně evropskými frankofonními advokáty v roce 1927. Pro zajímavost je třeba vzpomenout, že advokacie první republiky byla jedním z prvních členů.

V současné době je členy UIA přes 300 národních nebo zemských či krajských advokátních organizací, které reprezentují více než dva miliony advokátů, a protože umožňuje i individuální členství, má dalších několik tisíc členů z celkem více než 110 zemí světa.

UIA je nevládní mezinárodní organizací se sídlem v Paříži se šesti oficiálními jazyky (francouzšti-

na, angličtina, španělština, němčina, italština a arabština) a třemi jazyky pracovními (francouzština, angličtina a španělština).

Od r. 1971 působí rovněž jako nevládní organizace při OSN (v New Yorku, Ženevě a Vídni) i u Rady Evropy v Bruselu. Podílí se na činnosti Mezinárodního soudního tribunálu pro býv. Jugoslávii a Rwandu stejně jako na přípravě Stálého mezinárodního trestního soudu při OSN.

UIA se již od svého vzniku intenzivně věnuje ochraně práv a zájmů advokátů v celém světě (intervenuje vždy při jejich porušování apod.).

UIA každoročně pořádá pro své členy několikadenní kongresy v různých městech světa (v posledních letech Mexico City, San Francisco, Berlín, Londýn, Marakeš, Nice, příští rok v New Delhi a následně v Buenos Aires). Kongresy jsou zaměřeny na několik hlavních témat (letos v Nice např. zavedení EURO a jeho vliv na EU, země střední a východní Evropy, USA, rozvojové země a státy východní Asie). Kromě toho pracují v rámci UIA trvale (někdy i ad hoc) komise, podkomise a pracovní skupiny, které se trvale zabývají specializovanou problematikou téměř ve všech oborech práva se zaměřením i na komparatistiku o jednotlivých právních oblastech a systémech. Proto na kongresech pak jsou jednotlivá témata zpracována i podle různých právních oblastí či systémů. V rámci přednášek jsou organizovány pracovní semináře, panelové diskuse apod. V průměru pracuje na každém kongresu cca 30 až 40 sekcí zaměřených na specializovaná témata.

Pro představu uvádím některá z nich: správní právo, ochrana životního prostředí, rodinné právo, lidská práva, práva k nemovitostem, mezinárodní právo soukromé hmotné i procesní, právo „lékařské“, trestní, pracovní, sportovní, letecké, mezinárodní arbitráž, pojišťovnictví, bankovníctví, právo EU, nekalá soutěž, námořní právo, média, mezinárodní úpadky, finanční služby, daňové právo, frančíza, informatika a telekomunikace, zahraniční investice, intelektuální vlastnictví, právo reklamní, odpovědnost za výrobek a službu, právo autorské, právo společností, mezinárodní prodej zboží a další.

Kromě toho UIA spoluorganizuje v členských zemích v průběhu každého roku desítky mono- nebo vícetematických seminářů v trvání většinou 1,5 dne, které umožňují přihlášeným účastníkům věnovat se pouze úzce specializovanému tématu a jsou méně náročné na čas i finanční náklady.

Všechny akce organizované UIA jsou doprovázeny i společensko-kulturními příležitostmi nebo fakultativními výlety s turistickým zaměřením zejména pro doprovod účastníků těchto akcí.

Dlouhodobým zástupcem ČAK jako kolektivního člena v UIA je nyní JUDr. Rao Uppaluri, jehož adresa a kontaktní čísla pro veškeré bližší informace jsou uvedena pod příspěvkem.

Individuální členství advokáta v UIA umožňuje pochopitelně účastnit se všech akcí, být o nich v průběhu roku s předstihem informován, podílet se případně i aktivně na činnosti stálých komisí, podkomisí nebo pracovních skupin s tematickým zaměřením, mít přístup k zpracovávaným tématům a nikoliv v poslední řadě mít kontakt a přístup do sítě milionů advokátů ve 110 zemích světa.

Zájemci o členství se mohou o další informace a vysvětlení obrátit na zástupce ČAK v UIA. Členství je rozlišeno na mladé advokáty do 35 let (roční příspěvek 760,- FRF) a ostatní (960,- FRF ročně). Kromě toho existují ještě sazby pro vícečetné individuální členy z jednotlivých větších advokátních kanceláří odstupňované od 3 členů výše.

V rámci posledního kongresu v Nice byla projednána i možnost, zejm. pro mladé české advokáty a koncipienty, účastnit se stáží v advokátních kancelářích v zahraničí, a to i podle vybraného za-

měření, pokud jde o zemi nebo město i profesní specializaci. Základním předpokladem je dostatečná jazyková vybavenost. V případě konkrétního zájmu JUDr. Uppaluri pomůže zkompletovat a odeslat žádost, která vždy musí obsahovat i životopis.

JUDr. Rao Uppaluri

Kontaktní adresa:

Společná advokátní kancelář, JUDr. R. Uppaluri,
120 00 Praha 2, Wenzigova 3

Návštěva delegace české advokacie v Saské advokátní komoře

Na pozvání Saské advokátní komory se uskutečnilo setkání se zástupci české advokacie ve dnech 4. – 5. září 1998 v příjemném prostředí krušnohorského střediska Oberbärenburg v hotelu „Zum Bären“. Jde od roku 1995 již o pravidelná setkání, která se střídavě konají v České republice a v Sasku. Saskou delegaci vedl prezident Saské advokátní komory W. **Schmidt** a zúčastnili se jej další tři členové představenstva této komory a její tajemník advokát **Berner**. Za českou advokacii byl přítomen předseda ČAK JUDr. Karel **Čermák**, JUDr. Václav **Mandák** a Mgr. David **Štros**.

Na programu byla výměna informací o aktuálních otázkách obou advokacií, zejména z hlediska řízení, organizačních otázek, výchovy mladé generace, kárné problematiky apod. Setkání bylo obohaceno o referáty dvou německých advokátů; jeden byl věnován novelizaci konkurzního práva v Německu, druhý nové úpravě postavení dětí v rodinněprávních vztazích, zejména pokud jde o výchovu a výživné.

Z české strany referoval Mgr. D. Štros o novele rodinného zákona a manželském majetkovém právu v ČR.

Němečtí kolegové si vyžádali písemnou informaci o metodách odborné výchovy v české advokacii.

Uvažováno bylo opětovné navázání širších styků mezi českou a saskou advokací. Ukazuje se možnost jednak regionální spolupráce se severočeskou advokací prostřednictvím regionálního zmocněnce, jednak spolupráce v širším měřítku, např. vzájemné návštěvy advokátů ve formě tematických zájezdů s odborným programem (návštěva soudu, Komory apod.). Pokud jde o spolupráci samotných komor, nabízí se vzájemná návštěva jejich pracovníků k poznání organizace a metod práce na jednotlivých úsecích řízení advokacie.

Ve spolkové zemi Sasko, která má cca 4,5 milionu obyvatel, působí t. č. přes 3 000 advokátů, z nichž asi dvě třetiny studovali a zpočátku působili v západních spolkových zemích. Komora má sídlo v Drážďanech (480 000 obyvatel), kde působí t. č. cca 850 advokátů. Největším městem je Lipsko (cca 700 000 obyvatel) s cca 1 100 advokátů.

JUDr. Václav Mandák

In memoriam JUDr. Jany Doležalové

Dne 3. 9. 1998 opustila ve věku pouhých 58 let řady advokátů JUDr. Jana Doležalová, advokátka v Ústí nad Labem. Nečekaná zpráva o jejím úmrtí zarmoutila nás všechny, kteří jsme ji znali jako advokátku vynikajících kvalit, obětavou kolegyni a dobrou kamarádku.

Založením své osobnosti byla zesnulá k výkonu advokacie přímo předurčena - výkon advokacie byl pro ni osou života a jeho naplněním. I v justičních kruzích se těšila pověsti vynikající advokátky s mimořádnými odbornými znalostmi, bohatými praktickými zkušenostmi a brilantním právnickým myšlením.

Svým klientům byla pevnou oporou, jejich protivníkům na poli práva byla obávaným, ale korektním soupeřem. V celém svém okolí byla respektovanou autoritou a byla vyhledávána širokou Klientelou.

Celý svůj život zasvětila advokacii. Zpočátku jako advokátní úřednice, později od roku 1966, ještě během studií na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, jako advokátní koncipientka. Po absolutoriu na univerzitě a po vykonání advokátní zkoušky, kterou složila v roce 1968 s prospěchem výtečným, byla přijata za členku bývalého Krajského sdružení v Ústí nad Labem. Od té doby vykonávala advokátní praxi v Ústí nad Labem.

Úctu a autoritu si získala také svým působením v orgánech advokacie. Od roku 1990 až do nedávné doby byla členkou představenstva České advokátní komory a po několik let též vedoucí redaktorkou Bulletinu advokacie. Od roku 1997 vykonávala funkci zmocněnkyně České advokátní komory pro severočeský region. Potěšení a satisfakci jí přinášela práce v občanskoprávní sekci studijního kolegia, jejíž byla dlouholetou členkou. Své schopnosti, teoretické znalosti a praktické zkušenosti ochotně předávala mladým advokátům a koncipientům, ale nejen jim. Na přednáškách pořádaných orgány advokacie pro advokáty a koncipienty byla po dlouhá léta úspěšnou lektorkou.

Náhlé úmrtí JUDr. Jany Doležalové nás zarmoutilo tím více, že přišlo neočekávaně v době, kdy se již zotavovala po těžkém zranění, když již viděla, že vyhlídky na celkové uzdravení jsou velmi nadějně, a kdy společně s námi pevně věřila, že se k výkonu advokacie, přerušenému v květnu tohoto roku, v nedlouhé době opět vrátí. Vzpomínáme na ni s úctou nejen jako na vynikající kolegyni, ale také s láskou jako na dobrou a spolehlivou kamarádku a slušného člověka.

JUDr. Miroslav Koláčný

TISK O ADVOKACII

Připravuje JUDr. Květa Slavíková

ČESKOMORAVSKÝ PROFIT Praha se v článku **O soudcích nejen konkurzních**, uveřejněném 27. července, neblaze zmiňuje o advokátech působících v konkurzním řízení. Posuďte sami:

Nespokojenost s prací některých konkurzních soudců, ale i ostatních soudců obchodních soudů je značná. Často jsou v tom ovšem soudci nevině.

Konkurzní soudci totiž nejen rozhodují o zapsání konkurzního správce do seznamu správců, ale také jim jednotlivé konkurzy „dle pořadí“ přidělují.

Některý správce dostane nezpeněžitelnou „ekologickou havárii“, jiný zase lukrativní „Poldovku“. Pokud si někdo stěžuje, jsou to obvykle zástupci jedné strany sporu po prohrané při. Často následuje odvolání k vrchnímu soudu a advokát prohrané strany si najednou vzpomene na dalšího svědka či dodá „dříve neznámé skutečnosti“. Například předloží nové důkazy, jež se v první instanci neprojednávaly, a tak se celý spor v podstatě vrací na začátek a jeho řešení je v nedohlednu.

Platné znění Občanského soudního řádu dnes bohužel dělá ze soudců obchodního soudu jakési byrokratické posuzovatele, kteří musí ještě předtím, než nařídí jednání, kontrolovat správnost a odůvodněnost soudních podání, počínaje sídlem firmy, přes smysluplné popsání sporného případu a konče třeba platnou plnou mocí advokátů. Pokud několik dnů před soudním jednáním změní klient advokáta, a ten u soudu sdělí, že se ještě neměl čas na jednání soudu připravit, musí soudce chtít nechtě jednání odročit. Některé přátelsky spolupracující advokátní kanceláře si tak jednoduše „prohazují“ klienty, neboť – jak známo – čas jsou peníze.

Soudcům může za jejich rozsudky nasadit psí hlavu každý mediálně zdatnější advokát, který zkouší, vesměs při nedostatku vlastních důkazních prostředků, jak funguje tlak veřejného mínění. Zatímco trestní soudci mají alespoň k dispozici v médiích oblíbenou větu: „...se odsuzuje na... let vězení“, obchodní soudci mají svázané ruce. V průběhu soudního jednání se vyjadřovat nemohou a po jeho skončení o jejich komentář nikdo nestojí, protože prostor pro názor mají přece – strany sporu. ■

V témž dni v týchž novinách a na totéž téma odpovídal JUDr. Vladimír Hoffman, konkurzní soudce Krajského soudu v Českých Budějovicích, na otázku, zda nějaká právní norma ukládá povinnost, že správcem konkurzní podstaty musí soud jmenovat přednostně advokáta. Tázaný odpověděl, že „vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb. o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy v původním znění vedla skutečně soudy k výběru správců v první řadě ze seznamu advokátů a notářů. Po její novelizaci je však důraz kladen na jiné kvality, když hlavním kritériem výběru je, aby povaha případu byla přiměřená možnostem a schopnostem správce, samozřejmě s přihlédnutím k místu jeho sídla a sídla dlužníka a s ohledem na rovnoměrné vytižení správců zapsaných v seznamu správců.

Současná úprava tedy neukládá přednostní jmenování správců z řad advokátů.“ ■

Pěkně na frak dostali advokáti i jejich Komora den nato, 28. července, v rozsáhlém článku MLA-DÉHO SVĚTA **Nesuďte se!** Jsou zde popsány dva případy klientů, kteří advokátům platili, žádných služeb se nedočkali a ještě ke všemu je Komora za ty zlořády málem pochválila. V článku se ovšem čtenář také doví, jak by měl správně postupovat, aby pochodil. Citujeme:

Postižení z obou popsaných případů nevědí, co dál, na koho se obrátit, a nevěří ani tomu, že by někde pochodili. Jenže podle současných zákonů by pochodit měli! Alespoň v tom smyslu, že u nás existují přinejmenším tři různé instituce, které by měly hájit zájmy klienta.

V první řadě jde o nezávislý soud. Může se na něj obrátit každý, kdo má pocit, že mu advokát svou činností způsobil škodu, kterou odmítá uhradit. Zákon doslova praví, že „advokát odpovídá klientovi za škodu, kterou mu způsobil v souvislosti s výkonem advokacie“. A odpovědnosti se může advokát zprostit pouze tehdy, prokáže-li, že škodě nemohlo být zabráněno ani při vynaložení „veškerého úsilí, které na něm lze požadovat“.

Druhou možností zůstává Česká advokátní komora, jejíž kontrolní oddělení přijímá a eviduje stížnosti, sleduje jejich vyřizování a informuje stěžovatele. Nepochodí-li nešťastník ani tady, může se obrátit přímo na ministra spravedlnosti s podnětem na podání kárné žaloby. Ministr je mocný pán a jako takový má i právo navrhnout vyškrtnutí advokáta ze seznamu advokátů.

Z Ústavy České republiky vyplývá, že každý občan má právo být před soudem zastupován kvalifikovaným zástupcem. Nicméně zákon už nevynechává povinnost advokátů občana zastupovat. Tenhle fakt mi potvrdil i JUDr. Vladimír Voráček z Ministerstva spravedlnosti ČR: „*Obligaturní zastoupení je pouze v některých zákonem specifikovaných případech,*“ říká. „*To se týká například některých případů trestních nebo jednání před Ústavním soudem. Jinak je advokát oprávněn zastoupení odmítnout. (Zákon o advokacii výslovně stanoví, kdy je advokát dokonce povinen zastoupení odmítnout.) Občan se pak může obrátit buď na advokáta jiného, a pokud ani ten zastoupení nepřevzme, má možnost kontaktovat Českou advokátní komoru, která sama určí advokáta, u něhož důvody na odmítnutí zastupování nejsou...*“

Od doktora Voráčka se dozvídám ještě to, že alespoň teoretickou šanci být zastupován právním zástupcem mají též lidé, kteří si v důsledku zlých sociálních a majetkových poměrů na advokáta netroufají ani pomyslet. O možnosti zastoupení ex offio, což se týká pouze trestního řízení, vědí asi všichni. Málokdo už ovšem tuší, že chudák má šanci i v občanskoprávních věcech. JUDr. Vodička totiž tvrdí: „*Pokud se někdo v občanskoprávním řízení nemůže domoci poskytnutí právní pomoci, protože nemá prostředky na úhradu, může se obrátit na Českou advokátní komoru, aby mu advokáta určila. Ten je pak povinen převzít zastoupení. Pokud to zdůvodňují sociální a majetkové poměry, může Česká advokátní komora stanovit, že se odměna sníží, popřípadě bude poskytnuta bezplatně.*“

Co dodat? Znáte-li zákon a máte-li pevné nervy, jděte do toho. V opačném případě možná skončíte stejně jako pan K. a pan P. Zbývá jedině: Nesuďte se!

P. S.: Pana K. jsem na základě sdělení JUDr. Voráčka seznámila s možností obrátit se na příslušný nezávislý soud. Jako laik, který nezná zákon, a tudíž by měl samozřejmě problémy i se styli-
zační žalobou, byl nucen obrátit se opět k právní pomoci. Dotyčné advokátce se však evidentně do sporu se svým kolegou ze stejného města nechtělo a panu K. jeho záměr rozmluvila. ■

S varující skutečností, že **Ekonomů a právníků začíná být mnoho** s podtitulem *Absolventi dosud atraktivních oborů mají potíže se sehnáním práce*, přišly 30. července LIDOVÉ NOVINY. Tajemník PFUK v Praze Oldřich Říha prozradil, že špatně placená místa čekají novopečené právnický jedva ve státní správě, část se snad uchytí v obchodní sféře. Advokacie i justice je podle něj přeplněna a po roce 2000 budou právníci patřit k nejvíc nezaměstnaným složkám obyvatelstva. Milan Horálek z Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí pak v článku tvrdí, že naše republika byla vždy strojařská velmoc, a proto budoucnost patří strojařům a technickým vědám vůbec. Soumrak white collar prý nastává. ■

Zda bezplatně poradí lépe advokát nebo úřadem zaměstnaný právník sice nevíme, leč z článku **Sociálně slabým lidem poradí zdarma advokáti i úředníci** (ČESKOBUDĚJOVICKÉ LISTY, 3. srpna) se dozvíme i to, že advokáti lezou asi úředníkům do zelí. Podstatnou část textu si přečtěte s námi:

Téměř 470 sociálně slabých občanů získalo zdarma právní pomoc v poradně, kterou loni v září zřídil Úřad města v Českých Budějovicích.

Bezplatnou právní pomoc iniciovala Česká advokátní komora, která každou středu zabezpečuje do poradny na dvě hodiny svého právníka. Ten své služby podle asistentky regionálního zmocněnce komory Františka Smejkalova poskytuje bez nároku na honorář. „Zda jsou klienti sociálně slabí, se nedá jednoznačně zjistit,“ připustila Smejkalová. Právníci nejčastěji poskytují rady v oblasti bydlení, rozvodových záležitostí, ale i otázkách životního prostředí. Podle mluvčí úřadu Veroniky Rochové je o právní pomoc zájem. Pro radu si během dvou úředních středečních hodin přijde i dvacet zájemců.

„Samozřejmě, že při nejasnostech lidem poradíme, od toho tady jsme,“ reagovala na otázku po právní pomoci i zástupkyně vedoucí odboru životního prostředí Marie Brožovská. „Lidé se chodí informovat o tom, za jakých podmínek mohou například porazit strom.“

V ostatních úřadech státní správy v jihočeském regionu není obdobná speciální poradna zřízena, přesto námi oslovení tajemníci vesměs poznamenali, že v čele mnohých odborů stojí vedoucí s právníckým vzděláním, kteří obdobné služby mohou poskytnout. „Myslím si, že tito naši úředníci mají větší čas se na daný problém specifikovat lépe než komerční právníci,“ řekl nám tajemník Jiří Hořánek z Písku. Obdobný názor zastává i tajemník jindřichohradeckého úřadu Karel Příbyl. Pracovníci odborů podle něho poskytují bezplatné porady automaticky v rámci běžného styku s občany. ■

O stanovisko k rozdílnému bezcelnímu limitu v příhraničních oblastech požádalo PRÁVO Českou advokátní komoru a dne 5. srpna je uveřejnilo v článku **Nižší bezcelní limit v příhraničních oblastech je ve státech EU běžný**. Citujeme z článku:

Bezcelní limit na dovážené zboží do ČR pro občany žijící v příhraničních oblastech je 1500 Kč, pro ostatní šest tisíc korun. Toto omezení vyplývá z předpisů Evropské unie. Právu to sdělil v úterý ředitel legislativního a právního odboru Generálního ředitelství cel JUDr. Lubomír Žemlička.

„Nižší bezcelní limit v příhraničních oblastech je ve státech Evropské unie běžný,“ řekl ředitel, podle jehož slov je tato oblast v jednotlivých zemích různá. V ČR se vztahuje na občany bydlící od

hranic ve vzdálenosti vzdušnou čarou 15 km a méně. Podle vyhlášky jsou 1500korunovým limitem omezení při nákupu zboží v obchodech vzdálených 40 km od kolmice vytvořené z místa bydliště na hraniční čáru.

„Platí to již od roku 1993, kdy byl limit pouze tři sta korun. Podle nové vyhlášky, platné od letošního 1. července, byl zvýšen na 1500 Kč,“ konstatoval Žemlička.

„Občané nemohou být diskriminováni za to, že bydlí někde, kde je větší příležitost obejít zákon,“ sdělila Právu JUDr. Květa Slavíková z České advokátní komory. „Podle Listiny základních práv a svobod může stát ukládat povinnosti jen na základě zákona a v jeho mezích. Navíc musí taková omezení platit stejně pro všechny případy, které splňují stanovené podmínky. V tomto případě stejně pro občany vnitrozemské a příhraniční,“ míní JUDr. Slavíková. ■

Shodný názor k tomuto tématu vyjádřili hned následující den také brněnskou ROVNOSTÍ oslovení advokáti Tomáš Sokol a Oldřich Choděra v článku nazvaném **Všichni máme stejná práva** s podtitulem *Právníci pochybují o vyhlášce s limity bezcelního dovozu*, z něhož vyjímáme:

Myslí si to např. advokát Tomáš Sokol. Advokát Oldřich Choděra se obává, že vyhláška je v rozporu s Listinou základních práv a svobod. Podle něj by bylo lépe jednoduše pro všechny občany vázat možnost bezcelního dovozu v určité výši na jisté časové období.

„Stát to spíš měl řešit tím způsobem, že právo na dovoz do šesti tisíc korun lze využít jedenkrát za měsíc, jedenkrát za půl roku, a tedy to limitovat tímto způsobem,“ naznačil Choděra a zdůraznil, že podle Listiny základních práv a svobod mají všichni občané stejná práva a povinnosti. „To znamená, že nemohou být rozlišovány osoby bydlící v určitém pásmu od hranic od těch, kteří bydlí jinde,“ dodal. ■

Pohádka o falešném advokátovi, vyprávěná v Bulletinu na podzim loňského a v zimě tohoto roku se pozvolna mění v seriál. Dokládá to článek **Falešný advokát stále není před soudem** ve SLOVĚ z 5. srpna, který stojí za to otisknout bez úprav:

Přesto, že vyšetřování skončilo už téměř před půl rokem, žádný ze soudů se zatím nezačal zabývat případem falešného advokáta z Jeseníku, obžalovaného ze zpronevěry a podvodu. 66letý Ladislav A., kterému hrozí až tři roky vězení, se měl původně ze své činnosti zodpovídat před soudem v Jeseníku. Zdejší soudci se však případem odmítli zabývat kvůli možné podjatosti. Ostravský krajský soud poté přidělil případ okresnímu soudu v Šumperku. Tamní soud však vrátil casu k došetření jeseníckému státnímu zastupitelství. Požaduje přezkoumání duševního stavu obžalovaného.

Falešný „doktor obojího práva“ připravil dva své klienty o více než dvě stě tisíc. Muž, jemuž nechyběla vyřečnost, na své oběti působil i seriózním chováním a údajnými styky s vysoce postavenými politiky. V městečku Lipová, kam jezdíval, požíval úcty až do doby, než jedna z jeho klientek prostřednictvím pražské advokátní komory zjistila, že muž se na seznamu advokátů nikdy nevyškytoval. Ten si však mezitím nechal od podvedené klientky vyplatit zálohu přes sedmdesát tisíc. Dalších sto padesát tisíc získal od mladíka obžalovaného z přepadení, kterému rovněž nabídl obhajobu před soudem. ■

Jednu z úvah předsedy České advokátní komory JUDr. Karla Čermáka, tentokrát o etice a mravnosti právníků, otiskly HOSPODÁŘSKÉ NOVINY 12. srpna pod názvem **I právníká obec se musí kultivovat**. Kultivujeme se tedy celým textem:

Společným problémem všech právníků je kupodivu i u nich dosti neujasněné právní povědomí o tom, co vlastně dělají a k čemu tady vůbec jsou. Slovem, s nímž se dnes každý český právník obtížně vyrovnává, je slovo příkaz. Ještě celkem pochopitelné je to slovo u příslušníků svobodných právnických povolání, kteří se svými klienty uzavírají příkazní či mandátní smlouvy a jsou pak povinni obecně jednat podle jejich instrukcí a v jejich prospěch. I zde však panují nezanedbatelné potíže při chápání tržních a mimotržních aspektů výkonu těchto povolání. Tržními pohledy na toto povolání se často omlouvá nepřipustné přijímání příkazů protiprávních, ale i mimoprávních, které by na trhu mělo uspokojit jiné, specializované povolání.

Obtíže přinášejí i nepochybné mimotržní aspekty výkonu těchto povolání, při nichž již nejde o pouhé docelení zisku na trhu právních služeb, nýbrž o obecně prospěšné činnosti při distribuci práva. Jde o takové činnosti, jako jsou třeba obhajoby ex offio, služby nemajetným a jiné činnosti pro veřejné blaho včetně povinných zastoupení.

Nezávislost se často, zejména u soudců, chápe jako neomezené dispoziční právo s rozhodovnou věcí nejen ve smyslu, jak si soudce rozhodne, nýbrž i ve smyslu, zda vůbec a kdy ji rozhodne, zda při tom bude respektovat právo, obecné právní zásady a mravní zásadu spravedlnosti, jak by to mělo odpovídat požadavkům kladeným na právní stát. Těžko se pak divit, že účastník řízení nedokáže rozlišit nezávislost od svévole a ještě více upadá do svého bludného vědomí o povaze práva a spravedlnosti. Tak po čtyřiceti letech nesvobody lesk podnikatelských možností či nezávislosti dosud není trpětem poctivě zaslouženého zlata, nýbrž v mnoha případech jen blýskání třípytky, na niž nelze chytit nic než pár ubohých mířenek.

Začneme-li teď mluvit o právních teoreticích, pak úvahy o zlatu na straně vstupů i výstupů musíme už úplně pustit ze zřetele. Typický právní teoretik dneška je chudý učitel, který se hledí nějak přizívit na komerčním úspěchu svých praktických kolegů a na nějaké bádání nemá po pravdě řečeno ani čas, ani náladu, protože mu v našem maxitržním prostředí nic nepřináší. Nejvíc by si tak i on přál nějaký příkaz, co má učit a jak, a nemá-li jej, omílá pár českých paragrafů ze svého oboru bez jakýchkoliv souvislostí a vazeb. Navíc – starý i mladý – je zatížen balvanem pozitivistického právního myšlení, jemuž se naši předkové horlivě oddávali už nejméně 20 let před nástupem komunismu. Právní pozitivista či normativista se nijak zvlášť neznepokojuje skutečným obsahem práva nebo kvalitou právních vztahů na něm spočívajících, nýbrž jako svůj jediný úkol vidí třídění, výklad a na nejvyšší formalistickou kritiku bůhví odkud spadlých norem.

Takové pojmy jako je spravedlnost nebo nezadatelná lidská práva přehlíží jako metajuristické, ledaže by se juristickými pojmy staly tím, že je svým obsahem učinila nějaká formálně bezvadně přijatá právní norma. Tomuto rafinovaně nebezpečnému právnímu myšlení lze dnes sotva čelit nostalgickými vzpomínkami na jus naturale T. Akvinského nebo na přirozenoprávní teorie z dob osvětských.

Jakýkoliv jiný ucelený a kritický pohled na vývoj právní filozofie 19. a 20. století nám chybí, a existuje-li snad, zůstává před právníky jako cosi metajuristického hluboce utajen. Jakýpak div,

že už mnohý gymnazista považuje studium práv za pouhé zasvěcení do kouzelnických kousků, jak právo obejít či zneužít a nějak s tím spojit svůj vlastní prospěch. Jestliže se pak má i trh vzdělání převážně prý řídit zákonem nabídky a poptávky, mohu každého ujistit, že na trhu právního vzdělání bude největší poptávka právě po tom, o čem mluvíme, a ne po právně filozofickém myšlení, které by studenta vedlo k zaujetí mravní pozice.

Stavbu Temelína připomíná už od roku 1990 naše legislativa, v té se koncentrují všechny nedostatky právní praxe i teorie. Celých osm let pouze látáme různobarevnými záplatami legislativní díry a v poslední době už záplatujeme i záplaty. Stavba právního řádu musí probíhat podle jednotného a závazného projektu. Takový projekt nelze svěřit legislativním oddělením jednotlivých resortů, která svým rozpočtovým i personálním vybavením už tak jen s obtížemi zvládají běžné úkoly. Nelze trvale pracovat ani se sbory dobrovolníků, kteří občas po své jiné práci si ještě odskočí na bezplatný melouch. Tribonián, který s hojným odborným personálem po dlouhá léta sestavoval pro císaře Justiniana už v 6. století kodex, by mohl o legislativním projektu něco vyprávět. Nezdá se mi, že by se od té doby na věcech tak moc změnilo. Vysoké náklady koncepčního legislativního projektu se vracejí budoucím generacím ve formě fungující spravedlnosti, tedy úspor na zbytečných nákladech neefektivního masového donucování, které nahradí rozsáhlá automatika poslušnosti rozkazů, vycházející z každého jednotlivého právního vědomí, ba mravního svědomí. ■

*Podnikatelé se bojí provázanosti soudců, advokátů a firem na okresní úrovni, hlásá podtitul článku **Rušení obchodních soudů nebudí velké nadšení**. Zveřejnil ČESKOMORAVSKÝ REPORT Praha 17. srpna. Oč jde?*

Ministr spravedlnosti Otakar Motejl chce, aby obchodní spory mohly rozhodovat i okresní soudy a ne jen krajské soudy, jak je tomu dnes. Podnikatelé se však domnívají, že tato změna zvýší riziko korupce a zmenší odstup, který od sporů a jejich aktérů měli soudci v krajích.

„Tato změna by ve svých důsledcích odbřemenovala současné krajské soudy ve všech krajích od nových sporů, a tyto soudy by pak mohly lépe vyřídit věci staré,“ říká Motejl.

Pro podnikatele by tak mělo být jednodušší se domoci svých práv, protože nyní trvají obchodní spory tři až pět let a když konečně soud vynese rozsudek, tak již někdy firmy ani neexistují.

Motejlův návrh však nemá mezi podnikateli jednoznačnou podporu. Podle uherskohradištského majitele firmy JAMA Jana Machálka s sebou nese velká rizika. „Právníci v okresech jsou mezi sebou spřažení a podnikatel, který nemá dobrého advokáta, nemá absolutně šanci. Výklad zákonů je ještě stále příliš mnoho ovlivněn osobními vazbami,“ tvrdí podnikatel Machálek. Bylo by proto podle něj možná lépe, kdyby se obchodní spory i nadále řešily u krajských soudů, kde soudci a advokáti nejsou tolik navzájem provázáni.

Jednoznačný názor nemají ani soudci. Soudce Vrchního soudu v Brně Zdeněk Sovák opatření vítá, ale domnívá se, že existuje riziko problémů přechodu agendy na soudy, které na takové případy nebyly zvyklé. „Ale tím se nedá donekonečna argumentovat. Schopné soudce prostě musíme vychovat,“ tvrdí. ■

Advokát nebo agitátor? To je to, oč běží v poznámce Václava Vopičky v HOSPODÁŘSKÝCH NOVINÁCH z 19. srpna, kterou přetiskujeme:

Pausální výroky o nedostatečnosti, nebo snad spíše o špatnosti výkonů a úkonů státních mocenských orgánů – výroky v poslední době tak časté – mohou být snad běžné v arzenálu opozičních politiků a jejich agitátorů (ze slovníku cizích slov: agitátor = kdo získává, přesvědčuje pro určitý záměr). Leckdy však takové soudy veřejně pronášejí právníci (vůbec) a advokáti (zvláště) v jednotlivých konkrétních věcech v různých fázích trestního, resp. soudního řízení.

Takoví právníci zřejmě využívají atraktivnosti laického zájmu reportérů (kteří často ve svých otázkách ani nedokáží rozlišit základní pojmy, jako je např. podezřelý, obviněný, obžalovaný, viník – resp. pravomocně odsouzený, žaloba či obžaloba apod.) k agitaci ve prospěch svého klienta. Blíže neurčeného klienta špatně, blíže určeného ještě horší.

Tady už jde o záležitost poněkud odlišnou. Již proto, ale nejen proto, že tutéž příležitost „agitovat“ nemá současně i druhá strana, natož aby neinformované publikum posoudilo věc blíže. Prostředí a jediné místo pro prosazování zájmů svých klientů by zástupci či zmocněnci každé strany měli spatřovat stejnou měrou pouze v rámci a na půdě příslušného procesního řízení.

V mnoha aktuálních případech se totiž právníci poskytující právní služby, kteří v konkrétních kauzách publikují svá stanoviska prospívající jejich klientům (jak jinak), objektivně ocitají na jiném než právním poli.

Podle zákona o advokacii je advokát mj. povinen ochránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta, jednat čestně a svědomitě, využívat důsledně všech zákonných prostředků v zájmu klienta. Je-li však tímto prostředkem i agitace ve sdělovacích prostředcích, to zákon o advokacii ani stanoviskový předpis České advokátní komory – Pravidla profesionální etiky advokátů – blíže neurčují.

Takže advokát čelící prostřednictvím médií například uvalení vazby, obvinění, obžalobě, výroku soudu apod., týkajících se jeho klienta, zřejmě využívá všech prostředků. Zbývá rozlišit, kdy přestává být právníkem a stává se politickým agitátorem. ■

Redaktoři z LIDOVÝCH NOVIN chtěli advokátům obecně a některým zvláště budto pomoci nebo uškodit, kdo ví, je ta celostrana z 31. srpna celá zmatená. Dokládají to i názvy jednotlivých článků, jako **Advokát se musí vyrovnat se svým svědomím, Právníci nepohrdnou ani ovlivňováním politiky** či **Advokáti o svých příjmech raději mlčí** (s podtitulem *Ten, kdo je bohatý zaplatí více než chudás*).

Většina právníků střeží jako oko v hlavě taxy, které si účtují za své služby. Za žádnou cenu se s nimi advokáti nechtějí chlubit na veřejnosti. Když už vůbec přistoupí na debatu o penězích, omezují se jen na všeobecná sdělení. Důležité je však alespoň jedno zjištění: představa, že dobrý právník se snaží svého klienta „odřít“, je nemístná.

Příliš vysoké ceny hlídá také konkurenční prostředí: zatímco před rokem 1989 bylo v Československu okolo osmi set advokátů, v samostatné ČR jich nyní působí zhruba desetkrát tolik.

Při pohledu na tabulku se základními sazbami za služby advokátů se obyčejnému člověku zjeví vlasy na hlavě. Klient „klopí“ peníze prakticky za cokoli, pokud zrovna neuzavřel se svým právníkem

dohodu o smluvní odměně. Advokát je v takovém případě vyplacen za zastupování klienta v jednom sporu jednorázovou sumou.

Zejména v trestních případech (kdy advokát hájí člověka obžalovaného například z násilného činu), se tisícové poplatky za každý výslech a každou poradou zdají na první pohled přemrštěné. Každý člověk i se základní znalostí práva by si však měl uvědomit, že peníze investované do advokáta se vyplatí. Nosit v hlavě tisíce právních předpisů, o které se hraje, když je člověk z nějakého zločinu obviněn, totiž normální smrtelník prostě nezvládá. I průměrný právník pak alespoň ví, kde potřebné předpisy vyhledat.

Celostrana je korunována fotografiemi s krátkými *curriculy populárních českých advokátů* (tj. těch, kteří v člancích diskutují). Velmi jim to sluší vedle zvýrazněné citace Pravidel profesionální etiky, např. o vztahu ke sdělovacím předpisům a k reklamě. ■

Legrace není nikdy dost, tak ještě o tom, jak se harašilo v jedné advokátní kanceláři. Psalo se ve VEČERNÍKU Praha 9. září v článku **Poroty byl ušetřen, manželky však ne**. Takže slyšte:

Dlouho poté, kdy opustila své někdejší pracovní místo v jedné pražské advokátní kanceláři, přemýšlela jistá mladá atraktivní dáma, zda si k ní její bývalý šéf přece jen nedovolil i na místní poměry trochu moc. Nakonec dospěla k názoru, že to skutečně byl „harassment“ a mohlo by z toho něco kápnout.

Neobrátila se však na soud. Zvedla telefon a zavolala na bývalé pracoviště. Dříve milý hlásek se nyní změnil ve výhrůžný tón. A jestli prý pan doktor nezaplatí 30 tisícovek, oznámí na policii znásilnění. Právník však nelenil a oznámil policii vydírání. Bylo z toho vyšetřování, které nakonec ukázalo, že mladá dáma byla šéfovi po vůli dobrovolně a nejspíš i docela ráda. Vyšetřovatel její výhrůžky náležitě ocenil a obvinil ji z vydírání a křivého obvinění. Pan doktor ale z maléru rovněž nevyšel nejlépe. Nemusel sice vypovídat před velkou porotou, stačilo ale, že se o jeho „harašení“ dozvěděla manželka. ■

A nakonec něco vážného. **Stát dluží advokátům miliony za obhajoby**, *Obhájci hodlají své pohledávky vymáhat u soudů* (podtitul). Tak praví článek SLOVA z 26. září. Přetiskujeme:

Miliony korun dluží Ministerstvo spravedlnosti advokátům za obhajoby ex offa, tedy za právní zastupování obviněných, kteří nemají vlastního obhájce, a je jim proto přidělen úředně. V rozpočtu resortu navíc peníze na zaplacení dluhu nebudou ani v příštích letech a aktuálně se nechystá ani žádné systémové řešení.

„Odměny advokátům se vůbec nevyplácejí a před několika dny se přestaly vyplácet i odměny soudním znalcům a tlumočnickům, protože na to nejsou peníze,“ řekla nám pražská advokátka. Ona i mnozí kolegové v současné době podávají na ministerstvo žaloby. „Nedostala jsem za tyto obhajoby zaplacenou déle než rok a u státu mám už pohledávku 230 tisíc korun. Proto budu žádat i úroky z prodlení,“ uvedla advokátka. Podle neoficiálních zdrojů dluží jen pražské soudy na obhajobách ex offa advokátům kolem deseti milionů korun. Obdobná situace je i v ostatních krajích. Podle pražského zmocněnce České advokátní komory Jana Brože komora žádnou evidenci nevede. Za poslední rok se prý s tímto problémem ozvalo jen asi třicet kolegů.

Částku, kterou stát advokátům dluží, neznají ani na Ministerstvu spravedlnosti. Fakt, že soudy advokátům za obhajoby neplatí, však přiznávají. „Není to proto, že bychom ty peníze úmyslně zadržovali. Ony v rozpočtu prostě nejsou,“ říká náměstek ministra spravedlnosti Ivan Štern. „Advokátům platíme dokonce přednostně, zatímco opravy, údržba a vybavení soudů se odkládají.“ Prostředky vynaložené na obhajoby ex offio by měli po vynesení rozsudku státu zpětně zaplatit sami odsouzení. Ti však zpravidla peníze nemají. Ministerstvo však vidí příčinu problému i v tom, že má údajně „nedostatečnou kontrolu“ nad prací advokátů. „Nedokážeme tyto výdaje kontrolovat. Každý obviněný má právo na advokáta a na něm pak je, jakou zvolí obhajobu, jak často se bude s obviněným stýkat, jaké úkony bude účtovat,“ říká náměstek Štern.

„Tomu se trochu divím,“ namítá Brož. „Podle směrnice ministerstva musí mít advokát o každé návštěvě klienta ve věznici delší než jednu hodinu potvrzení, aby ji mohl účtovat. Navíc úkony, které lze účtovat, jsou přesně stanoveny v advokátním tarifu a na dodržování pravidel dohlíží předseda senátu příslušného soudu. Advokát si tam nic přidat nemůže.“

Ministerstvo však přesto uvažuje o možnosti, jak dostat státem přidělené obhajoby pod kontrolu. Jedno z možných řešení, k němuž již některé země přistoupily, je zřízení úřadu veřejného obhájce. Úřad by byl součástí resortu spravedlnosti podobně jako například státní zastupitelství. „Tím bychom obhájcovské služby nenakupovali od soukromých advokátů, ale obstarával by je samostatný úřad,“ dodává náměstek ministra spravedlnosti Ivan Štern. ■

Z ODBORNÝCH ČASOPISŮ

Řazeno abecedně

Přípravuje JUDr. Jaroslava Vanderková

DANĚ

Číslo 5/98

Topinka Jiří: Vliv daňové zátěže na tvorbu vlastního jmění, likviditu a solventnost malých a středních podniků

Nutil Jan: Zahájení a ukončení daňové kontroly

Procházková Miluše: Zdanění příjmů fyzických osob ze závislé činnosti v roce 1998

Nesrovnal Jiří: Účetní a daňová problematika směnek

Týč Vladimír: Evropská unie a její právo – návod k použití

Grossová Marie: Daň z nemovitosti a související právní předpisy (7. díl)

Šefková Petra: Zdanění cen a výher

Číslo 6/98

- Průcha Petr: Vyšší územní samosprávné celky – další krok reformou veřejné správy
Schelleová Ilona: Nad poslední novelou konkurzního zákona
Urbášková Dana: Pojem daně z pohledu daňové právní teorie
Grossová Marie: Daň z nemovitosti a související právní předpisy (8. díl)

Číslo 7–8/98

- Kubátová Květa: Harmonizace daní v Evropské unii
Týč Vladimír: Evropská unie – návod k použití II
Salačová Marie: Novela zákona o cestovních náhradách s účinností od 1. 7. 1998
Šmíd Jiří: Zdravotní pojištění osob samostatně výdělečně činných v roce 1998
Štavinoha Jan: Zvýšení částek životního minima a důchodové zabezpečení
Matyášová Lenka: Daňové aspekty podnikání v dotazech a odpovědích
Guoth Juraj: Zákon o oceňování majetku
Pátek Václav: Při celním řízení se nevystačí pouze s celním zákonem
Grossová Marie: Daň z nemovitosti a související právní předpisy (9. díl)

Číslo 9/98

- Kolektiv autorů FŘ Brno: Vybraná ustanovení k dani z příjmů právnických osob v příkladech a schématech
Janouchová Erna: K novelizaci o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí

DAŇOVÁ A HOSPODÁŘSKÁ KARTOTÉKA

Číslo 8/98

- Masná Dagmar: Daň z přidané hodnoty v roce 1998
Kuba Bohumil: Placení daně z nemovitosti se blíží
Drbohlav Josef: Zdaňování příjmů z prodeje dlužných cenných papírů
Běhounek Pavel: Odpisování technického zhodnocení u nemovitosti
Jouza Ladislav: Manželé a podnikání
Z judikatury: Přejedání práva nájmu bytu
Burian Milan: Změny v zákoně o silniční dani

Číslo 9/98

- Burian Milan: Zdanění příjmů občanů z prodeje družstevních bytů a nebytových prostor
Běhounek Pavel: Ocenění nemovitostí z hlediska daňového a účetního
Vodičková Jana: Smluvní pokuty, úroky z prodlení a poplatky z prodlení a zákon o daních z příjmů
Drbohlav Josef: Prodej směnky z daňového hlediska
Pelc Vladimír: Zrušení spoluvlastnictví nemovitosti a daně

Číslo 10/98

Pelc Vladimír: Zdanění úrokových příjmů

Burian Milan: Ocenění a daňové odpisování softwaru

Běhounek Pavel: Opravná položka k nabytému souboru majetku

Vodičková Jana: Poskytování peněžních prostředků v kontextu současné daňové legislativy

Bičáková Olga: Změna pracovního poměru

Deutsch Erich, Deutsch Radek, Deutsch Dalibor: Konkurzní podstata a její zjišťování

Mates Pavel: Nová úprava odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci

Číslo 11/98

Drbohlav Josef: Změna výše rezervy na opravy hmotného majetku a její dopad do základu daně z příjmů

Taranda Petr: Doručování daňových písemností v průběhu konkurzu

Macháček Ivan: Drobný majetek a jeho účetní a daňové řešení

Běhounek Pavel: Rezervy na opravy nemovitostí

Bičáková Olga: Skončení pracovního poměru

Z judikatury: Příslušenství pohledávky v soudním řízení

Číslo 12/98

Pikal Václav: Cestovní náhrady zaměstnanců od 1. 7. 1998 (1. část)

Šmíd Jiří: Autorské honoráře a odvod pojistného na zdrav. pojištění

Běhounek Pavel: Technické zhodnocení pronajaté nemovitosti uhrazené nájemcem

Šeda František: Nová úprava postavení a účinnosti investičních společností a fondů (1. část)

Číslo 13/98

Janoušek Lubomír, Burian Milan: Novela zákona o daních

Pikal Václav: Cestovní náhrady zaměstnanců od 1. 7. 1998 (2. část)

Šeda František: Nová úprava postavení a činnosti investičních společností a fondů (2. část)

Číslo 14–15/98

Škoda Eduard: Bude daň z nemovitostí jednodušší?

Trnka Josef: Náhradní doby pojištění

Běhounek Pavel: Opravy pronajaté nemovitosti hrazené nájemcem

Šeda František: Nová úprava postavení a činnosti investičních společností a fondů (3. část)

Guoth Juraj: Zákon o oceňování majetku

Judikát: Zápis zkráceného znění obchodního jména společnosti vedle již zapsaného obchodního jména

Macháček Ivan: Vztahy mezi manžely při podnikání

Číslo 16/98

Dobešová Katarína: Změna základu daně u poplatníka s příjmem ze závislé činnosti po vrácení přelátku na zdravotní pojištění

Pikal Václav: Zdanění peněžité ceny z veřejné soutěže
Dojiva Svatopluk: Nehmotný majetek – problém, zda investiční nebo jiný
Běhounek Pavel: Rezervy na opravy vytvářené nájemcem
Mates Pavel: Poskytování údajů bankami

Číslo 17/98

Fránek Drahomír: Výklad pojmu „Národ na vrácení daně“ z pohledu spotřebních daní
Pikal Václav: Cestovní náhrady podnikatelů – fyzických osob po novele
Škoda Eduard: Zdaňování stavebních pozemků
Svoboda František: „Velká novela“ zákona o bankách (1. část)
Munková Jindřiška: Platební neschopnost zaměstnavatele, pracovněprávní nároky a evropské právo

OBCHODNÍ PRÁVO

Číslo 4/98

Mates Pavel: Úprava deliktů v živnostenském zákoně
Schelleová Ilona, Schelle Karel: Vývoj rozhodčího řízení (dokončení)
Kuba Bohumil: Vklad do katastru nemovitostí nelze ošidit
Faltajsek Zdeněk: Identifikační znaky subjektů – obchodní jméno a sídlo
Z rozhodovací praxe: Nesprávné označení adresáta správního rozhodnutí (VS Praha – rozhodnutí ze dne 23. 10. 1997 6A 102/95–22)

Číslo 5/98

Bartošíková Miroslava: Tiché společenství
Hušek Jan: Rozsudek pro zmeškání v obchodních věcech
Kulhánek Martin: Generální klauzule proti nekalé soutěži

Číslo 6/98

Kulhánek Martin: Reklama na tabákové výrobky
Schelleová Ilona: Vyrovnávací řízení
Pomykalová Martina: Cena za dílo
Pech Václav: Privatizace a zápis právních vztahů

Číslo 7–8/98

Dědič Jan: K některým problémům zákona o komisi pro cenné papíry
Štenglová Ivana: Uvolněný obchodní podíl
Taranda Petr: Hlavní odlišnosti novel zákona o konkurzu a vyrovnání v ČR a SR
Nová Hana: Výživné v nové úpravě rodinného práva

PŘÁVNÍ RÁDCE

Číslo 5/98

Chalupa Luboš: Střídavá výchova a určení výživného a styku s nezletilým dítětem

Špindler Karel: Jak zrušit patent

Foltýn Lev: Zneužívání smluvního vztahu při leasingu

Hajn Petr: Marketingové triky – přípustné nebo klamavé

Barák Josef: Malá novela zákona o bankách

Kolín Jan: Zdaňování autorských honorářů

Milotová Miloslava: Oceňování nemovitostí v zahraničí – 2. část

Blažek Pavel: Povinnost podnikatelů zajišťovat plnění běžných úkolů svými zaměstnanci

Jedlička Svatopluk: Peněžitá pomoc obětem trestné činnosti

Půry František, Sotolář Alexandr, Šámal Pavel: Kvalifikace trestné činnosti v oblasti bankovníctví, kapitálového trhu a kolektivního investování (1. část)

Krejčí Oskar: Svoboda

Číslo 6/98

Fiala Tomáš: Práva průmyslového a duševního vlastnictví v soutěžním právu Evropského společenství

Pulz Jiří, Kofroň Martin: Soukromoprávní režim leasingu

Černá Stanislava: Veřejný návrh smlouvy o koupi akcií a obrana proti ovládnutí společnosti

Kozel Roman: Práva věřitele podle § 38 odst. 6 zákona o bankách

Vondrášek Václav: Správní poplatky

Půry František, Sotolář Alexandr, Šámal Pavel: Kvalifikace trestné činnosti v oblasti bankovníctví, kapitálového trhu a kolektivního investování (2. část)

Krejčí Oskar: Rovnost

Číslo 7/98

Grulich Tomáš: Vybrané druhy movitých věcí a zástavní právo

Pelikán Milan: Náklady civilního řízení

Marek K.: Smluvní typy druhé hlavy třetí části obchodního zákoníku

Dáňa J. Možnost výmazu z obchodního rejstříku

Šnajder J.: Pojem vklad při přeměnách společnosti

Šustr A., Karafiát Z.: Kolize daňového a trestního řízení v platné právní úpravě

Matějka V.: Obhajoba vlastnických práv v územním plánování

Veselý J.: Novela stavebního zákona – zlepšení nebo konzervace současného stavu?

Jedlička S.: Úpadkové delikty po novele trestního zákona

Marchal S.: Ustanovení § 28b odst. 1 zákona o půdě a nárok na náhradu za znehodnocení budov

Krejčí O.: Demokracie

Číslo 8/98

- Růžička, K.: Osoba rozhodce v rozhodčím řízení
Pelikán, M.: Odpovědnost za škodu, způsobenou vadou výrobku
Vajgant, M.: Odstoupení od smlouvy podle občanského a podle obchodního zákoníku
Veselý, J.: Novelizace občanského zákoníku a občanského soudního řádu a zástavní právo k nemovitosti
Králík, M.: Náhrada škody vzniklé zbytečnou cestou rodičů ke styku se svým nezletilým dítětem
Kux, J.: Nedokonalé řešení přestupků oslabuje ochranu duševního vlastnictví
Mlejnková, I.: Novela zákona o konkurzu a vyrovnání
Kulhánek, M., Raus, D.: Obchodní jméno fyzické osoby
Vantuch, P.: Právo obviněného zvolit si obhájce

Číslo 9/98

- Chalupa L.: Věcná a osobní působnost restitučních právních předpisů
Matějková, M.: Spoluvlastnictví a obchodní podíl jako předmět zástavního práva
Veselý, J.: Majetkové společenství manželů po novele občanského zákona
Špindler K.: Mezinárodní patentové právo (3)
Dědič, J.: Investiční fondy po novelizaci jejich právní úpravy – 1. část
Hadrbolec, Z.: Česká hypotéka konce XX. století – 2. část
Klokočka, V.: Úlohy ústavního soudu při kontrole ústavnosti soudní činnosti
Vrcha, P.: Podání ústavní stížnosti
Mates, P., Smejkal, V.: Právní problémy kolem internetu
Krejčí, O.: Evropská integrace

PRÁVNÍ ROZHLEDY

Číslo 5/98

- Gregorová, Z., Králíčková, Z.: Nesezdané soužití v právním řádu České republiky
Veselý, J.: Změny stavebního práva – nad novelou stavebního zákona
Müller, Z.: O rozmanitosti poplatků
Krahl, M.: Elektronicky hlídané domácí vězení

Číslo 6/98

- Knappová, M., Švestka, J.: Znovu ke stavu a perspektivám českého soukromého práva
Bureš, J., Drápal, L.: K některým otázkám incidenčních sporů v konkurzu
Eliáš, K.: Zákon a profesori
Mikule, V., Novotný, O.: Vězeňství a právo
Veselý J.: Co přináší novela občanského zákoníku do majetkových vztahů manželů?
Kulhánek, M., Černý, P.: K senátnímu návrhu zákona o svobodě informací
Štenglová, I.: Přeměna jednočlenné společnosti s ručením omezeným na víceúčelovou a naopak

Číslo 7/98

Toman, P.: Oznamovací povinnost a její publikace v praxi

Králík, M.: Zamyšlení nad některými novelizovanými ustanoveními zákona o rodině z pohledu soudní praxe

Kozel, R.: Dokazování některých trestných činů souvisejících s podnikáním

Krč, R., Marek, K.: Smlouva o otevření akreditivu

Číslo 8/98

Králíčková, Z.: Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely podle velké novely zák. o rodině účinné k 1. 8. 1998

Vantuch, P.: Narovnání v trestním řízení a právo na obhajobu

Mates, P.: Zamyšlení nad návrhem zákona o svobodě informací

Steiner, M.: K článku o neúčtě k zákoníku práce

Číslo 9/98

Macur, J.: Substancování skutkových přednesů stran v civilním soudním řízení

Hajn, P.: K vymezení hospodářské soutěže

Elek, Š.: Dopady zákona o Komisi pro cenné papíry na účastníky kapitálového trhu

Haškovicová, T. N.: Některé úvahy nad problematikou financování akciové společnosti z cizích zdrojů

PRÁVNÍK

Číslo 5/98

Havlan Petr: Vlastnictví státu v letech 1948–1989

Číslo 6/98

Holländer, Pavel: Problém spravedlnosti: úvaha strukturální

Šimíček Vojtěch: Zákaz pobytu a správní vyhoštění z pohledu ústavního práva

Koudelka Zdeněk: Rušení obecně závazných vyhlášek

Kindl Milan, Varvařovský Pavel: Naposledy(?) k zastavení správního řízení a k některým otázkám souvisejícím

Číslo 7/98

Šturma Pavel: Posouzení smyslu mentality v Evropě (obecný přehled vývoje trvalé neutrality na pozadí porovnání příkladu Švýcarska a Rakouska)

Blahož, Josef: Ústavní koncepce a ústavně-soudní interpretace lidských a občanských práv: srovnávací pohled

Tomazič Ivan: Přechod restitučních nároků děděním a daň dědická

Číslo 8/98

Honcová Radka: Procesy sblížení práva – některé aspekty

Šišková Naděžda: Obecné otázky sblížení českého práva s právem ES

Matyášek Patrik: Sexuální obtěžování

Číslo 9/98

Lukášek Libor: Význam mezinárodního práva při potlačování mezinárodního terorismu

Barancová Helena: K problému právních úkonů pracovním právem

Doležalová Helena: Historie zadávání veřejných zakázek

PRÁVO A PODNIKÁNÍ

Číslo 5/98

Faldyna František: K realizaci zástavního práva k nemovitostem v exekučním řízení

Černá Stanislava: Dluhopisy v akciové společnosti

Fleischmanová Irena: Rok 1998 a změny zákona o správních poplatcích

Goláš Karel: Některé právní aspekty uskutečňování emisí euroobligací

Weinhold Daniel: Povaha a subjekty dohody podle § 220 a odst. 1 obč. zák. při sloučení akciových společností

Číslo 6/98

Pokorná Jarmila, Marek Karel: K právním otázkám správy vkladů před vznikem obchodní společnosti

Růžička Květoslav: Nové právní předpisy v oblasti zahraničního obchodu

Lochmanová Ludmila: Podnikání zahraničních osob v České republice z pohledu obchodního zákoníku

Salač Jaroslav: Smlouvy, které uzavírá zástupce sám se sebou

Aleš Jan: Daňový únik

Goláš Karel: Některé právní aspekty uskutečňování emisí euroobligací

Polák Milan: Postup soudu ve věcech obchodního rejstříku

Číslo 7–8/98

Hušek Jan: Odklad vykonatelnosti v dovolacím řízení

Spáčil Jiří: O nabytí vlastnického práva k nemovitému majetku, přidělenému podle dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb.

Taranda Petr: Mimosmluvní sankce po novele zákona o konkurzu a vyrovnání

Plíva Stanislav: Některé otázky omezení převoditelnosti akcií

Sedláková Eva: Uplatňování nájemného do daňových výdajů od 1. ledna 1998 a výdaje na pracovní cesty uskutečněné najatým automobilem

Šlehoferová Hana: Silniční daň

Kuchyňa Jiří: Legislativa a příprava na vstup do EU – nejen problém ministerstva spravedlnosti

Fantyšová Iva: K některým aktuálním otázkám daňového řízení
Slováček Vít: Některé problémy veřejného návrhu smlouvy o koupi akcií
Vítek Miroslav: Ochranná známka – co je to?
Kroft Michal: Teorie a praxe v případě rozdělení obchodní společnosti

Číslo 9/98

Fleischmanová Irena: K obsahovým náplním řemeslných živností a k některým dalším otázkám živnostenského práva
Erhart Otakar: Smrt podnikatele
Guoth Juraj: Nad některými otázkami kapitálového trhu
Tvareková Jana: K zatím poslední novele zákona o daních z příjmů

PRÁVO A ZAMĚSTNÁNÍ

Číslo 5/98

Králík Michal: K možnosti odvolání právních úkonů směřujících k rozvázání pracovního poměru
Galvas Milan: Malá poznámka k problému tzv. „zpětvzetí“ okamžitého zrušení pracovního poměru
Přeslička Zdeněk: Oznamování podezření z trestné činnosti zjištěné orgány sociálního zabezpečení
Michálková Božena: Novela zákona o životním minimu

Číslo 6/98

Hůrka Petr: K zabezpečení rodin s dětmi v evropských zemích

Číslo 7–8/98

Castle-Kaněrová Míta: Úvahy o evropské sociální politice
Bognárová Věra: Manažerská smlouva
Paisová Milena, Šamořil Karel: Zaměstnanci a zákon o konkurzu a vyrovnání po novele
Chvátalová Iva: Osoby samostatně výdělečně činné v právu sociálního zabezpečení a zdravotního pojištění České republiky
Brejcha Aleš: Procesní vztahy nemocenského a důchodového pojištění
Karásková Květa: Povinnosti zaměstnanců, okresních správ sociálního zabezpečení a organizací při provádění nemocenského pojištění

Číslo 9/98

Kalenská Marie: K povinnosti zaměstnance podrobit se lékařskému vyšetření za účelem zjištění drogy
Bognárová Věra: K některým problémům dovolené na zotavenou
Karásková Květa: Dávky nemocenského pojištění v době dovolené, neplaceného a studijního volna
Zemanová Jana: Promíjení penále správami sociálního zabezpečení
Hájková Růžena: Změny ve zdravotním pojištění

TRESTNÍ PRÁVO

Číslo 5/98

- Louženský Jaroslav: Jak se uplatňují některé prostředky pro zjednodušení a zrychlení trestního řízení
- Coufal Petr: Problémy spojené s případným užitím zásady oportunity v rekodifikovaném českém trestním procesu
- Zelenka Pavel: Trestný čin vraždy ve světle novel z let 1990 a 1995
- Radvanová Senta, Císařová Dagmar: Dětská kriminalita z hlediska soukromého práva a práva trestního
- Mates Pavel: Ukládání sankcí při jednočinném souběhu u tzv. správních smíšených deliktů a deliktů právnických osob
- Císařová Dagmar: Iura novit curia (několik poznámek k článku dr. Dolenského „Momentum partus“)
- Peleška Jaroslav, Vychodil Miroslav: Poznámka k ochraně svědka v trestním řízení (příloha)

Číslo 6/98

- Pikna Bohumil: Základní otázky aproximace práva v procesu přidružení České republiky k Evropské unii se zaměřením na oblast justice a vnitra
- Císařová Dagmar, Čížková Johana: Několik poznámek k otázce narovnání jako zvláštního způsobu řízení, ratio legis a vztah k předpisům práva občanského
- Hasch Karel, Červenka Ladislav: K řešení některých zvláštních případů pozitivního skutkového omylu (příloha)

Číslo 7–8/98

- Pikna Bohumil: Acquis communautaire justice a vnitra
- Fuchs Jiří: Nad některými aspekty zamýšleného zřízení mezinárodního trestního soudu
- Nováková Šárka: „Lanschangriff“ (změny právní úpravy odposlechu obydlí v německém právním řádu)
- Fenyk Jaroslav, Sotolář Alexandr, Sovák Zdeněk: Mediace jako alternativní podoba naplnění trestní spravedlnosti
- Štěpán Jan: Vyrozumívání obhájce o konání vyšetřovacích úkonů – výklad in fraudem legis?
- Vácha Miloš: Poznámky k budoucímu modelu přípravného řízení
- Drašík Antonín: Několik poznámek k povinnosti vyšetřovatele podle § 165 odst. 2 tr. ř. (příloha 7–8)

Číslo 9/98

- Císařová Dagmar: Subjekty trestního řízení (podněty pro rekodifikaci trestního řádu)
- Vykopalová Hana: Suicidium jako závažný problém společnosti
- Válková Jana: K problematice výzkumu obětí trestného činu v České republice
- Nováková Šárka: Několik doplňujících poznámek k článku prof. D. Císařové, DrSc. „Iura novit curia“. Příloha: Z trestněprávní praxe: K rozhodnutí o vazbě

ZDRAVOTNICTVÍ A PRÁVO

Číslo 5/98

Růžička Miroslav: Několik poznámek k problematice povinné mlčenlivosti ve zdravotnictví z hlediska ustanovení § 99 odst. 2 trestního řádu

Radvanová Senta: Kdo jsou rodiče dítěte – jen zdánlivě jednoduchá otázka

Hnízdil Jan: V boji proti dopingů nelze ignorovat etické a právní normy (dokončení)

Číslo 6/98

Radvanová Senta: Kdo jsou rodiče dítěte – jen zdánlivě jednoduchá otázka

Chmaj Anna Maria: Práva pacienta a profesní odpovědnost lékaře

Číslo 7–8/98

Fleischmanová Irena: Živnostenský zákon a zdravotnictví

Študent Vladimír: Polemika s uplatňováním „liberálních“ názorů v drogové politice

Radvanová Senta: Kdo jsou rodiče dítěte – jen zdánlivě jednoduchá otázka

Havlíček Karel: Nad problematikou převodu lékařské praxe

Číslo 9/98

Štangová Věra: K problematice vzniku pracovněprávních vztahů

Aleš Jan: Daňové povinnosti plátců daní z příjmů

Diabalová Eva: Postup správce daně v případě nepodání daňového přiznání

RŮZNÉ

Zpráva o tenisovém turnaji české advokacie

Tenisový turnaj advokacie ČR konaný ve dnech 27. 8. 1998 – 29. 8. 1998 byl zabezpečen organizační skupinou z AK Mgr. Herese, JUDr. Ivánky a JUDr. Koutského. Letošní VIII. ročník nebyl postižen ani nepřízní počasí, ani nepřízní zúčastněných. Tohoto tradičního turnaje, který se dobře zapsal do povědomí příznivců tenisu z řad advokátů i koncipientů, se zúčastnilo 26 mužů a 4 ženy. Účast i přesto, že informace o pořádání turnaje byla podána až začátkem měsíce srpna 1998, byla dobrá.

Dobrá byla i úroveň hry, a to ve všech soutěžích. Vítězem letošního ročníku dvouhry mužů se stal Radek Časta z Kladna, který ve finále zdolal vítěze loňského ročníku Roberta Jehne z Prahy. Ve čtyř-

hře mužů zvítězila dvojice Zörkler – Matoušek, v dvouhře žen byla první Eva Nýdlová z Českých Budějovic a ve smíšené čtyřhře zvítězila dvojice Poledník – Nýdlová.

Večer dne 28. 8. 1998 se uskutečnilo společenské setkání účastníků turnaje přímo v klubovně Tenisového klubu Most.

Všichni účastníci hodnotili turnaj velmi dobře a přislíbili účast na dalším, které hodlá organizační skupina uspořádat i v roce 1999.

JUDr. Alfréd Ivánka

III. turnaj ve squashu advokátů a advokátních koncipientů

Vážené kolegyně a vážení kolegové,

dovolujeme si Vás tímto pozvat již na III. turnaj ve squashu advokátů a advokátních koncipientů v Praze. Při jeho organizování vycházíme ze započaté tradice I. a II. turnaje ve squashu, které přinesly nezapomenutelné sportovní, lidské, kolegiální a kulturní zážitky a především potvrdily rostoucí zájem našich kolegů a kolegyně o tento druh sportu jako vhodný doplněk našeho náročného povolání.

Třetí squashový turnaj advokátů a advokátních koncipientů se uskuteční dne 28. 11. 1998 na squashových kurtech v areálu SQUASHCENTRA Strahov, společnosti ESQUO s. r. o., Praha 6-Strahov. Turnaj je pořádán opět pro dvě kategorie, a to advokátů a advokátních koncipientů a advokátek a advokátních koncipientek.

Prezentace účastníků turnaje se uskuteční dne 27. 11. 1998, t. j. v pátek v 18.00 hodin v Restauraci „U Mašínů“, Staroměstské nám. 5, Praha 1. Po zaplacení účastnického poplatku ve výši 800,- Kč na jednu osobu bude následovat společenský večer s občerstvením, zakončený rozlosováním jednotlivých kategorií.

Vlastní squashový turnaj bude zahájen dne 28. 11. 1998 v 8.45 hodin v areálu SQUASHCENTRA Strahov (nové kurty) Praha 6-Strahov. Herní systém bude jednotlivým účastníkům sdělen při rozlosování dne 27. listopadu 1998 s tím, že organizátoři předpokládají s ohledem na kladnou odezvu účastníků předcházejících turnajů velký zájem aktivních i pasivních hráčů squashu. S ohledem na předcházející vítěze turnaje lze i v tomto roce předpokládat, že vítězové jednotlivých kategorií své tituly obhájí.

Turnaj bude zakončen dne 28. 11. 1998 v 19.00 hodin v Restauraci „U Mašínů“, Staroměstské nám. 5, Praha 1, kde po večeri a společenském programu dojde k slavnostnímu vyhlášení výsledků turnaje a předání putovních pohárů pro vítěze. Účastnický poplatek 800,- Kč zahrnuje menu na oba společenské večery, pronájem kurtů a ceny pro vítěze. Účastníci si zajišťují na vlastní náklady ubytování v Praze.

Žádáme Vás, abyste své závazné **přihlášky** s uvedením jména, data narození, bydliště a sídla Vaší advokátní kanceláře nebo zaměstnavatele zaslali **nejpozději do 23. 11. 1998** na adresu: JUDr. Petr Meduna, Praha 1, Štěpánská 16, tel. 26 24 66/22 23 06 99, fax 96 22 62 03 nebo na adresu JUDr. Marek Bánský, Praha 1, Hradební 3, tel. 248 10 181, fax 231 54 44.

Na přihlášky došlé po 23. 11. 1998 nebude brán zřetel! Organizátoři sdělují, že s ohledem na zažitou tradici nebudou již potvrzovat písemně došlé přihlášky a na shledání s přihlášenými účastníky turnaje se těší dne 27. 11. 1998 v 18.00 hodin v Restauraci „U Mašínů“.

Za organizační výbor ve stále stejném složení

JUDr. Petr Meduna
viceprezident

&

JUDr. Marek Bánský
viceprezident

NAKONEC

Dvě perličky (na dně?)...

Zdá se, že štavnaté výrazy, v nichž si někdy libuje naše publicistika, jakoby přešly do krve i některým advokátům ve styku s médii.

11. srpna t. r. otiskla MF DNES informaci nadepsanou „Vláda chystá nové paragrafy proti hospodářské kriminalitě“. Redaktorka listu se dotázala mimo jiné dvou pražských mediálně velmi vyhledávaných advokátů na jejich stanovisko. V odpovědi jednoho jsme našli tuto perlu: „...co si bude me povídat: když jeden generální ředitel něco podepíše a je z toho průser, tak ten se dá zavřít...“ Jako kdyby se nechtěl nechat přetrumfnout, druhý kolega přičinil tento originální výrok: „...Exemplárně pověsit za přirození několik nepoctivých podnikatelů, to je nanic...“

Vkus redakce listu nehodláme hodnotit. Pokud jde o oba citáty, namísto komentáře uvádíme ze zákona o advokacii: Advokát postupuje při výkonu advokacie tak, aby nesnižoval důstojnost advokátního stavu... (§ 17).

K tomu z Pravidel profesionální etiky a pravidel soutěže advokátů ČR: Advokát je všeobecně povinen (...) slušným chováním přispívat k důstojnosti a vážnosti advokátního stavu (čl. 4 odst. 1).

Redakce

ZÁVAZNÁ PŘIHLÁŠKA na celorepublikový seminář

Téma: Právní zastoupení před Ústavním soudem

Přednášející: JUDr. Vlastimil Ševčík, soudce Ústavního soudu

Datum konání: 10. prosince 1998 od 10.00 do 14.00 hod.

Místo konání: Brno

Příjmení, jméno: _____

Adresa: _____

Telefon/fax: _____

ZDE ODSTŘIHNĚTE
POPŘ. ZAŠLETE KOPII

datum:

podpis:

Příhlášku zašlete do **15. 11. 1998** na ČAK, Praha 1, Národní tř. 16, k rukám
JUDr. J. Vanderkové